

Guvernatorul BNR, Mugur Isărescu, decorat de Federația Comunităților Evreiești din România

pag. 2

Livratorii de Lumină – miracolul de Hanuca al seniorilor

pag. 3

Senatul respinge cererea președintelui Nicușor Dan de reexaminare a legii de combatere a extremismului

pag. 4

Israel, aproape de faza a doua a planului de pace

pag. 5

Keshet XXIII: „Ce ne unește”

pag. 7

Bucureștii Clarei Haskil. O privire contemporană

pag. 12

Hanuca 5786 la Templul Coral

În seara de 14 decembrie 2025 (25 Kislev 5786), în sala arhiplină a Templului Coral din București a fost aprinsă prima lumină de Hanuca, anul acesta ceremonia debutând cu un moment de reculegere. Una dintre puținele sărbători vesele ale iudaismului, care celebrează păstrarea luminii și a speranței, a fost umbrită de un gest incalificabil pentru lumea civilizată. În aceeași zi, pe o plajă din Sydney, Bondi Beach, unde sute de familii de evrei s-au adunat să sărbătorească Hanuca, doi criminali au comis un atentat terorist, trăgând cu arma în participanți. Au murit 16 persoane, printre care și o fetiță de 12 ani. Unul dintre asasini a fost ucis, celălalt fiind grav rănit. S-au înregistrat și 40 de răniți. Sărberea de pe malul mării a fost organizată de Habad, iar printre decedați se aflau și rabini.

Deși Australia era considerată o țară sigură pentru populația evreiască, după 7 octombrie 2023 a avut loc o creștere vertiginosă a manifestărilor antisemite, așa cum reiese din ultimul raport al Consiliului Executiv al Evreilor din Australia. Raportul, publicat la începutul acestei luni, arată că în perioada septembrie 2024 - septembrie

2025 au fost înregistrate peste 1.600 de incidente antisemite, un număr de multe ori mai mare decât media anuală dinaintea de atacul terorist al Hamas din 2023 și înaintea războiului din Gaza. Anul trecut au fost înregistrate 2.000 de incidente.

Comunitatea evreilor din Australia a atras atenția guvernului asupra situației fără precedent a manifestărilor antisemite, cerând măsuri mai severe, mai ales după ce, în primăvară, premierul Anthony Albanese a declarat că se gândește să recunoască statul palestinian. În urma atentatului din Sydney, președintele Statului Israel, Isaac Herzog, după ce a transmis condoleanțe familiilor, a atras atenția guvernului australian că nu au fost luate suficiente măsuri pentru protejarea populației evreiești.

„Întunericul trebuie combătut permanent”

Pentru că Hanuca este și o sărbătoare a copiilor, ceremonia de la Templul Coral din București a fost moderată de Miriam Șimșensohn care l-a invitat la microfon pe „șamașul comunității noastre, domnul Silviu Vexler”, cel care se asigură că lumina sărbătorii de Hanuca rămâne aprinsă în Hanuchie, precum și în viața evreiască din România.

Președintele FCER și-a început cuvântarea evocând cumplitul atentat din Sydney, soldat cu morți și răniți: „Oameni care au murit din nou, nevinovați, fără sens, având ca ultimă motivație

ura. Din păcate, realizăm din nou și din nou că întunericul nu dispare pur și simplu pentru că ne dorim acest lucru. Am văzut de-a lungul istoriei că întunericul trebuie combătut permanent, în fiecare clipă.”

Referindu-se la faptul că, de Hanuca, evreii din întreaga lume povestesc istoria Macabeilor, Silviu Vexler și-a pus întrebarea: „Ce s-ar fi întâmplat dacă ei nu ar fi început să lupte, dacă ar fi lăsat lucrurile așa cum erau? (...) Toate șansele erau împotriva lor. Eu nu știu ce variantă aș fi ales, cea ușoară sau cea grea. În fond, este mult mai ușor să alegi ce e mai simplu. Întotdeauna e mai greu să alegi drumul corect, decât varianta simplă, varianta ușoară, să închizi ochii și să nu riști.”

Povestea Hanucăi, a subliniat președintele FCER, „este povestea alegerilor și noi trebuie să trăim rezultatele acestor alegeri, consecințele lor”. „De ce lumina? S-a întrebat vorbitorul. Deoarece cei care au studiat Tanahul știau că întunericul a existat întotdeauna; lumina a fost creată. Și, în același mod, fiecare dintre noi are posibilitatea de a fi o lumină, a răspândi lumina către prietenii noștri, către familie, către întreaga societate. Și depinde mai mult ca oricând de fiecare dintre noi să păstrăm această lumină aprinsă și să o transmitem, să o împărtășim și, la nivel foarte mic, și la FCER.”

În contextul activității Federației, Silviu Vexler a arătat că cei care formează conducerea se gândesc mai ales la eșecuri, nu la realizări, și atunci se întreabă „de ce să continuăm, când este

Eva GALAMBOS
Claudia BOSOI
(Continuare în pag. 3)

Atac antisemit în Sydney. 16 morți și 40 de răniți

În seara zilei de 14 decembrie 2025, plaja Bondi din Sydney a fost zguduită de unul dintre cele mai grave atacuri armate din istoria modernă a Australiei. În jurul orei 18:47, în prima seară a sărbătorii de Hanuca, organizată pe plajă, doi bărbați înarmați au deschis focul asupra mulțimii. Până la momentul scrierii acestui articol, 16 persoane și-au pierdut viața, inclusiv un copil de 12 ani, un supraviețuitor al Holocaustului, doi rabini și un fost ofițer de poliție. Peste 40 de persoane au necesitat internare în spital, inclusiv doi polițiști aflați în stare gravă, dar stabilă. Victimele atacurilor au vârste cuprinse între 10 și 87 de ani. Autoritățile i-au identificat pe cei doi atacatori ca fiind Sajid Akram (50 de ani) și Naveed Akram (24 de ani), tată și fiu, ambii rezidenți în Sydney, musulmani de origine pakistaneză. Tatăl, Sajid, a fost ucis de poliție la fața locului în timpul schimbului de focuri, în timp ce fiul, Naveed, a fost rănit și capturat de forțele de ordine, fiind transportat la spital sub escortă și aflat în stare critică. Într-un act de curaj, un cetățean de origine siriană a reușit să-l dezarmeze pe unul dintre atacatori, salvând astfel mai multe vieți. Unul dintre atacatori era în atenția autorităților, dar nu era considerat a fi o amenințare imediată, au declarat oficialii din domeniul securității.

Prim-ministrul australian, Anthony Albanese, a condamnat ferm atacul: „Acesta este un atac țintit asupra

Dan DRUȚĂ
(Continuare în pag. 4)

Guvernatorul BNR, Mugur Isărescu, decorat de Federația Comunităților Evreiești din România

În semn de înaltă apreciere pentru susținerea neobosită a memoriei evreilor din România, pentru rolul determinant și contribuția importantă la promovarea dialogului interetic și a combaterii antisemitismului, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, domnul Silviu Vexler, i-a conferit domnului academician Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale a României, Ordinul de Onoare al Comunităților Evreiești din România în grad de „Mare Stea”.

Ceremonia de decernare a distincției s-a desfășurat în Banca Națională a României (BNR), în prezența membrilor Consiliului de Administrație al BNR, a reprezentanților corpului diplomatic, a conducerii FCER și a numeroși alți oaspeți de seamă.

Președintele FCER, Silviu Vexler, i-a mulțumit domnului Mugur Isărescu, guvernatorul BNR, cu următoarele cuvinte:

„De-a lungul timpului ați fost și continuați să fiți pentru România un reper de stabilitate, echilibru și continuitate. Într-o lume adesea tulburată și imprezibilă, prezența dumneavoastră a inspirat încredere, competență

și seriozitate, oferind consecvență și profesionalism la cel mai înalt nivel. Ați construit cu răbdare, luciditate și viziune o instituție care nu doar administrează cifre, ci transmite siguranță, ordine și responsabilitate, o instituție solidă, respectată și apreciată atât pe plan național, cât și în toate marile foruri internaționale.

(...) Dorim astăzi să evidențiem o latură poate mai puțin vizibilă publicului larg, dar cu atât mai prețioasă pentru noi: munca pe care ați depus-o timp de zeci de ani pentru recuperarea și punerea în valoare a contribuției evreilor la dezvoltarea finanțelor și a economiei românești.

(...) Ați susținut readucerea în conștiința publică a marilor personalități evreiești care au contribuit la modernizarea României: bancheri vizionari, economiști de excepție, fondatori de instituții financiare, promotori ai reformelor și ai progresului.

Ați înțeles că istoria economică a României nu poate fi spusă fără aceste nume și fără aceste destine. Ați avut curajul intelectual și responsabilitatea morală de a oferi un cadru demn și corect pentru recunoașterea aces-

tor contribuții, reparând, într-o manieră elegantă și profundă, nedreptățile produse de deceniile de uitare și de distorsionare istorică.

În mod cu totul special, dorim să evocăm sprijinul dumneavoastră pentru redescoperirea memoriei lui Mauriciu Brociner și pentru readucerea în conștiința publică a lungului drum pe care evreii au fost nevoiți să îl parcurgă pentru a fi recunoscuți ca cetățeni ai României. Acest gest ne-a marcat profund și rămâne, pentru comunitatea noastră, un reper de neprețuit.”

În discursul de recepție, domnul academician Mugur Isărescu a menționat:

„Prin activitățile realizate în decursul timpului, Banca Națională a României a promovat valorile care ne unesc și relația deosebită de parteneriat cu Federația Comunităților Evreiești din România. Contribuția comunității evreiești la formarea sta-

tului unitar român modern reprezintă un fundament solid al relațiilor noastre comunitare. Reverberația acestor contribuții peste ani se remarcă în strânsa colaborare și în relațiile deosebite cu comunitatea evreiască și cu Statul Israel, care au peste 70 de ani la nivel diplomatic.

(...) Doresc să evidențiez colaborarea fructuoasă dintre Banca Națională a României și Federația Comunităților Evreiești din România. Aceasta a dobândit multiple valențe în decursul timpului, iar aspectele menționate sunt doar unele dintre cele mai relevante. Astfel de evenimente și acțiuni reflectă acum, mai mult ca oricând, necesitatea de coeziune și regăsire a elementelor care ne unesc, într-un mediu de idei divizate și de activitate socială fragmentată.

În numele Băncii Naționale a României, adresez mulțumiri domnului deputat Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, pentru distincția acordată și pentru colaborarea noastră. Consider această apreciere nu doar o recunoaștere a acțiunilor Băncii Naționale a României în sprijinirea comunității evreiești, ci și o reafirmare a angajamentului nostru ferm în combaterea antisemitismului și în apărarea valorilor democrației și libertății.”

(R.E.)

Din activitatea președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler

Redăm în cele ce urmează câteva dintre cele mai importante întâlniri și activități din agenda președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler, așa cum au fost ele reflectate pe pagina sa de Facebook.

Mesajul FCER cu privire la atacul antisemit din Sydney

În prima zi de Hanuca 5786, președintele FCER, Silviu Vexler, a publicat un mesaj în care exprimă condoleanțe pentru victimele atentatului terorist asupra evreilor din Sydney, petrecut cu doar câteva ore înainte, și trage un semnal de alarmă față de consecințele necombaterii antisemitismului.

„Întinericul nu dispăre. 11 morți și 29 de răniți până în acest moment [n.r.: între timp, 16 morți și 40 de răniți]: consecința unui atac antisemit și terorist îndreptat împotriva Comunității Evreiești din Sydney care se pregătea să celebreze Hanuca.

În această seară și comunitățile evreiești din România se pregătesc să celebreze Sărbătoarea Luminilor. O clipă care este (care ar trebui să fie) dedicată binelui, speranței și importanței luminii în viața noastră, a tuturor.

Ura nu dispăre pur și simplu. Ceea ce s-a întâmplat în Australia se poate întâmpla oriunde. Da, cuvintele se transformă în fapte, mai devreme sau mai târziu.

Acest act josnic de violență și ură este încă o dovadă despre ceea ce se întâmplă atunci când nu sunt luate măsurile necesare pentru a preveni și a combate extremismul, antisemitismul. Încă un exemplu pentru ceea ce se întâmplă atunci când societatea închide ochii și alege să ignore răul. Încă un motiv pentru a înțelege că, oricât de frumoase ar fi, discursurile nu sunt suficiente. Încă un îndemn pentru a lupta cu întinericul în toate formele sale. Acum.

Societatea democratică în care trăim, modul de viață și liniștea cu care ne-am obișnuit au nevoie de fapte pentru a le proteja.

Federația Comunităților Evreiești din România își exprimă deplina solidaritate cu partenerul nostru, Consiliul Executiv al Evreilor din Australia, și transmite condoleanțe tuturor victimelor nevinovate și celor care suferă în continuare”, arată Silviu Vexler în mesajul său.

Extremismul și radicalizarea, pericole reale la adresa securității României

Președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a publicat recent un mesaj cu privire la pericolul extremismului, al radicalizării și antisemitismului, în contextul dezbaterii publice pe marginea noii Strategii Naționale de Apărare a Țării, amintind că Parlamentul a adoptat legislația necesară. Redăm acest mesaj, integral, în cele ce urmează:

„În timp ce atenția noastră, aproape a tuturor, a fost concentrată pe riscurile majore de securitate pentru statul român, cum ar fi Rusia, de exemplu, Strategia Națională de Apărare a Țării aduce un element de noutate foarte important: riscul pe care extremismul și radicalizarea individuală îl prezintă pentru întreaga societate și pentru stat, în ansamblul său.

Vreau să vă reamintesc că, în ultimele două săptămâni, Serviciul Român de Informații a expulzat din România două persoane suspectate atât de afiliere la organizația teroristă Hamas, cât și de planuirea unor atacuri împotriva comunităților evreiești din România.

De asemenea, vreau să subliniez că, recent, presa a prezentat o rețea transfrontalieră formată din promotori ai ideologiei legionare și neonaziste în România, care, la rândul său, pregătea atacuri. Subliniez în mod special riscul și pericolul pe care ideologia legionară le reprezintă pentru siguranța statului român. Acum două

săptămâni, în fața sediului Parchetului General, a avut loc un protest de promovare a mișcării legionare și a unor criminali de război condamnați.

Strategia menționează în mod expres că legislația existentă este insuficientă pentru a combate aceste riscuri.

Cu toate acestea, Parlamentul României și-a îndeplinit datoria de a promova legislația necesară”, a transmis Silviu Vexler

La mulți ani, România!

Cu prilejul Zilei Naționale a României, președintele FCER a reamintit, prin pasaje din presa vremii, efortul extraordinar și jertfa pe care evreii din România au făcut-o în Războiul de Reîntregire, contribuind semnificativ la Marea Unire.

„În ceasul acesta, când războiul e declarat și soldații României luptă într-un avânt măreț pentru realizarea aspirațiilor naționale, Uniunea Evreilor Pământeni (...) crede de datoria ei să vă puie un cuvânt de îndemn. Fiii noștri în rândurile armatei române își varsă sângele pentru țară. Împreună cu toți românii, facem bucurii această jertfă, fiindcă numai astfel, fiindcă numai din durerile noastre ale tuturor va putea naște România fericită de mâine.

Dar jertfa sângelui nu este singura necesară. Războiul îl purtăm astăzi toți, nu numai aceia care sunt în armată, îl poartă întreaga națiune română din care facem parte. Va trebui ca și cei rămași acasă să facem jertfe de tot felul: știu că sunteți gata să sacrificați totul pentru binele Patriei și că fiecare dintre voi, personal sau prin instituțiile voastre, veți depune toate eforturile pentru a contribui la realizarea victoriei care, fiind a țării, va fi și a tuturor fiilor ei, deci și a noastră.”

(Apelul lansat de Uniunea Evreilor Pământeni, publicat atât în *Curierul Israelit* din 23 septembrie 1916, cât

și în toată presa evreiască.)

„Visul măndru al unui neam întreg este împlinit: trăim în România Mare. Am urmărit cu emoție ultimele faze ale realizării, și rezultatul îl salutăm cu entuziasm. (...) Așa fiind, dezrobirea atâtor români și atâtu pământ românesc ne-ar bucura chiar dacă am trăi la mii de kilometri de România și i-am cunoaște pe români numai din auzite. (...) Dar noi nu trăim aici ca simpli spectatori. Ne-am împărtășit din toate durerile acestui război, la care au luat parte frații și fiii noștri. Și cei de pe front și cei de-acasă, ne-am dat prinosul de jertfă. (...) La temelie României Mari rămâne și piatra pe care am pus-o noi.”

(*Curierul Israelit*, 12 decembrie 1918)

„Amintiri care redau în cuvinte sentimentele evreilor din România. Cu tot ceea ce s-a întâmplat în trecut, rău sau bun, evreii și comunitățile evreiești din România au fost, sunt și rămân loiali acestei țări”, a notat Silviu Vexler.

„Să nu uităm niciodată costul păstrării normalității și a demnității. De multe ori ne este greu să găsim cuvintele potrivite pentru a exprima cu adevărat o idee. Întâmplarea face că există două cuvinte care pot exprima perfect idealurile, crezul, convingerea tuturor comunităților evreiești și a evreilor care trăiesc sau care au trăit de-a lungul istoriei aici: *Servesc Patria!*”, a mai transmis președintele FCER de Ziua Națională a României.

(G.G.)

Hanuca 5786 la Templul Coral

(Urmare din pag. 1) mai simplu să lăsăm lucrurile să meargă, după principiul ce va fi va fi. Și noi suntem oameni și avem nevoie de o lumină care să ne ghideze. Iar lumina care ne ghidează și nu ne lasă să renunțăm, chiar dacă uneori dorim acest lucru, o reprezintă dumneavoastră și toți evreii din România. Ei sunt lumina care ne arată drumul pe care trebuie să mergem și pe care să-l continuăm”.

„Vom face tot ce este posibil să păstrăm pretutindeni lumina aprinsă, în fiecare sinagogă și în fiecare comunitate evreiască din România, în fiecare familie evreiască, fără să ne lăsăm amăgiți, înfricoșați, să mergem cu curaj către un viitor al luminii. Această sărbătoare să ne aducă bucurie și speranță. Aici este acasă pentru toți prietenii noștri și pentru fi-

un moment încărcat de emoție, care îi unește pe membrii comunităților evreiești sub credință și tradiție, și care ne amintește despre onoare, speranță și credință, atribute care au fost păstrate și care dovedesc reziliența unui popor greu încercat. Hanuca este o sărbătoare importantă pentru comunitățile evreiești din întreaga lume. Ne amintește de curajul și de determinarea celor care au rededat Templul din Ierusalim, după victoria Macabeilor, și de puterea unei tradiții care a rezistat în fața multor încercări. (...) Într-un context internațional tensionat, Sărbătoarea Luminii are un sens aparte. Hanuca 5786 ne reamintește cât de importante sunt valorile comune, dialogul și respectul. Îl felicit pe domnul deputat Silviu Vexler pentru munca depusă în combaterea antisemitismului și în consolidarea democrației. Munca din legislativ, legile și implicarea sa contribuie la un climat social mai sigur, mai deschis pentru toți cetățenii. Mulțumesc pentru acest efort continuu. Guvernul va continua eforturile pentru combaterea antisemitismului, xenofobiei și radicalizării, dar și pentru promovarea educației, a respectului față de diversitate, în parteneriat cu FCER-CM.” În încheiere, el le-a transmis membrilor comunităților evreiești din România urări de pace, sănătate și prosperitate.

Pe scenă a urcat Bucharest Klezmer Band (dirijor Bogdan Lifșin, coordonator Silviu Horn, vicepreședintele CEB), cărora li s-au alăturat ca soliste Maia Morgenstern, Geni Brenda Vexler, Carmen Hannah Iovițu, Arabella Neazi și Carla Lifșin.

ecare dintre dumneavoastră”, a subliniat președintele FCER, care le-a urât *Hag Hanuca Sameah* tuturor celor care au venit la Templul Coral în această seară.

„Onoare, speranță și credință”

Mihai Jurca, șeful Cancelariei prim-ministrului României, a transmis mesajul lui Ilie Bolojan: „Hanuca este

„Miracolul de Hanuca suntem noi”

„Ce mai avem de sărbătorit de Hanuca?” a fost întrebarea pusă de prim-

rabinul Rafael Shaffer în *drașaua* sa, după ce a constatat că de mii de ani sărbătorim Hanuca și se cunosc toate simbolurile. El a pornit de la ideea reînălțării Templului și a arătat că, de fapt, „se sărbătorește însăși reînălțarea, capacitatea noastră de a relua practici pe care vremelnic nu le-am putut practica, vremelnic le-am abandonat, dar avem puterea să le reluăm. Hanuca a fost ultima sărbătoare în țară. În Diaspora nu au existat întotdeauna condiții de a o sărbători. De aceea, de multe ori neavând condiții, am fi putut spune «lasă că se poate și așa». Dar n-am făcut-o; și rolul miracolului a fost să ne învețe. Dacă vom încerca să reluăm o practică pe care vremelnic a trebuit să o abandonăm și ni se pare cu neputință să o reluăm, Dumnezeu ne va da un miracol și vom reuși. Aceasta este încurajarea.

În urmă cu câțiva ani am fost într-o astfel de situație. Nimeni nu a fost de vină, nu ne-am putut aduna aici din cauza pandemiei. Mulți s-au învățat să nu mai iasă din casă, că se poate și așa. Dar iată că

din nou ne-am adunat și încă atât de mulți, încât s-au ocupat și locurile de la balcon. Acesta este miracolul de Hanuca. Miracolul de Hanuca se află aici. Miracolul de Hanuca suntem noi. *Hanuca Sameah!*”

Corul Copiilor Templului Coral (dirijor Bogdan Lifșin, coordonator Magda Tucăr) a urcat pe scenă împreună cu părinții copiilor, dând o notă de optimism Sărbătorii Luminilor. O serie de cântece tradiționale în limba ebraică au fost interpretate cu talent și sensibilitate. Ei au aprins apoi lumânări în Hanuchii, iar vicepreședintele FCER, Ovidiu Bănescu, le-a oferit *Hanucagelt*,

împreună cu daruri potrivite vârstei lor.

„Lumânarea e sfântă”

Rabinul Naftali Deutsch, de la Habad România, a evocat importanța și rolul lumânărilor de Hanuca, deoarece „noi nu avem voie ca de Hanuca să povestim, dar există lumânarea care e sfântă”. Este un fel de paradox: „Pe de o parte nu avem voie să punem mâna pe lumânare, pe de altă parte trebuie să aprindem lumânările, spunem binecuvântare și cântăm. Cum

merg cele două împreună? Este foarte bine când toți copiii (Continuare în pag. 4)

Livratorii de Lumină – miracolul de Hanuca al seniorilor

Devenită deja o frumoasă tradiție, *Livratorii de Lumină* au adus cu ei bucuria sărbătorii de Hanuca. Evenimentul a fost organizat de JCC București în parteneriat cu JDC și DASM și s-a desfășurat simultan în comunitățile evreiești din întreaga țară.

Directorul Adrian Gueron a subliniat: „Voluntari inimoși ca dumneavoastră le vor distribui seniorilor aceste pachete care conțin lucruri absolut esențiale pentru a sărbători Hanuca așa cum se cuvine: hanuchie, lumânări, dulciuri, dreidl, Hanucagelt – toate tradițiile le vor găsi acolo. Știm că Hanuca este o sărbătoare a luminii și a miracolelor. În momentul în care veți suna la ușa acestora, de fapt dumneavoastră veți fi miracolul de Hanuca al seniorilor, iar zâmbetul dumneavoastră va fi lumină pentru aceștia. Vă încurajez nu doar să le înmânați pachetul, ci și să le treceți pragul, să schimbați o vorbă cu ei, pentru că sunt oameni cu o poveste de viață deosebită. Vă îndemn să petreceți împreună câteva momente și să-i ascultați.”

Înainte de a porni la drum, voluntarii s-au bucurat de prezența Corului Templului Coral, dirijat de Robert Levensohn Olteanu, care a interpretat câteva cântece evreiești tradiționale. Redăm mai jos experiența unuia dintre voluntarii de anul acesta, Irina Markovits, redactor la Centrul Iudaic de Editură și Publicistică.

Dintre toate sărbătorile evreiești, Hanuca este cea care mă emoționează cel mai profund. Și pentru mâncarea care-mi aduce aminte de copilărie, și pentru că strânge împreună familia, dar mai ales pentru sentimentul de liniște interioară care apare când privești flacăra mică, dreaptă, aproape nemișcată a lumânării. În fiecare an, cu fiecare lumânare din hanuchie, mă gândesc la ce înseamnă căldura și lumina într-o lume în care lucrurile sunt sumbre, iar

viața cotidiană nu este neapărat senină și strălucitoare.

La începutul anului mi-am propus să mă apropiu din nou de comunitate, din dorința de a adăuga ceva cât mai palpabil identității mele. Am început prin a scrie articole în revista pe care o țineti în mână. Am continuat prin reluarea legăturilor cu oameni pe care i-am cunoscut în urmă cu douăzeci și mai bine de ani și prin a găti constant mâncăruri evreiești (când mai tradiționale, când mai moderne) și is-

raeliene. Iar cel mai recent, prin a mă fi alăturat *Livratorilor de Lumină*, acest program național și anual de voluntariat, care își propune un lucru simplu: să aducă puțină bucurie și mângâiere acolo unde ea contează poate cel mai mult, la început de sărbătoare.

Așa că, în prima zi de Hanuca, am fost pentru câteva ore un livrator de lumină. Nu la modul metaforic, ci concret: am bătut la ușile a doi vârstnici din comunitatea bucureșteană. Niciu-

nul dintre ei nu era singur, niciunul nu trăia în condiții dificile. Aveau alături partenerii de viață, casele calde și primitoare, pereții și etajerele pline de fotografii cu copii și nepoți.

În fiecare loc am fost întâmpinată cu bucurie sinceră și cu emoție vizibilă. M-a emoționat și pe mine cât de mult a contat simplul fapt că cineva le-a trecut pragul casei nu din obligație, ci din dorința de a fi acolo. Că cineva s-a gândit la ei și s-a oprit pentru ei, chiar dacă pentru puțin timp. Am stat de vorbă, le-am oferit un mic cadou din partea FCER (o hanuchie, lumânările, un dreidl, sufnganiot) și,

deși nu le-am aflat în detaliu poveștile de viață, am avut sentimentul că, pentru câteva momente, am făcut parte din ele.

Unul dintre domnii pe care i-am vizitat mi-a spus, aproape în treacăt, că face parte din faimoasa familie de evrei italieni Finți Contini. Informația a deschis, pentru câteva clipe, o fereastră spre o istorie mult mai largă decât casa în care ne aflam, iar întâlnirea a căpătat o neașteptată dimensiune istorică. Doamna pe care am vizitat-o mi-a oferit, în schimb, un dar mult mai personal, o „rețetă” pentru copii care ajung la o sută de ani și jumătate: se iau cele 12 luni ale anului și se curăță de tristețe, necazuri, boli, invidie și ură, la ele se adaugă 3 linguri de optimism, 1 linguriță de toleranță, un praf de iubire și o picătură de speranță, toate împărțite cu grijă, astfel încât bucuria să ajungă pentru întregul an. La final, se decorează cu o frunzuliță de curaj și cu încrederea că vom fi mereu împreună.

Emoția trăită în timpul acestor două întâlniri nu a venit din dramatismul situațiilor, ci din sentimentul că prezența mea a contat, că vizita mea a fost o mică contribuție la felul în care acești oameni au întâmpinat Hanuca. Că am putut fi, într-o formă simplă, o verigă între generații – cum se mai spune, *midor ledor*, din generație în generație. Că am putut aduce o lumină care, fără să fie spectaculoasă, contează și este necesară.

Irina MARKOVITS
Claudia BOSOI

Senatul respinge cererea președintelui Nicușor Dan de reexaminare a legii de combatere a extremismului

Senatul României a respins luni, 8 decembrie, obiecțiile formulate de președintele Nicușor Dan în legătură cu legea antiextremism, cunoscută drept Legea Vexler, într-un vot care evidențiază izolarea politică a președintelui pe această temă controversată. Cu 75 de voturi pentru respingere, 34 împotriva și 4 abțineri, decizia marchează o înfrângere semnificativă pentru președintele țării, care și-a asumat o poziție riscantă într-un context politic tensionat. Legea inițiată de deputatul Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, a fost adoptată în iunie de Parlament cu 199 de voturi pentru, 99 împotriva și 2 abțineri. Proiectul modifică Ordonanța de Urgență nr. 31/2002 și vine ca răspuns la amploarea îngrijorătoare a manifestărilor extremiste, în special în mediul online, după scrutinul parlamentar din decembrie 2024, când partidele extremiste AUR, SOS și POT au obținut o

treime din mandate.

La 20 iunie, parlamentarii AUR, SOS România și POT au contestat legea la Curtea Constituțională, se-

sizare respinsă integral și în unanimitate de CCR. Curtea a constatat că adoptarea legii nu reprezintă o ingerință asupra libertății de exprimare și că aceasta își găsește justificarea în criteriile stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În mod surprinzător, la 14 iulie, președintele

Nicușor Dan a sesizat el însuși CCR, invocând argumente aproape identice cu cele ale partidelor extremiste. Curtea a respins și această sesizare, reținând că ideologia nazistă, fascistă și legionarismul sunt concepte istorice și politice care nu pot fi relativizate prin definiții juridice, întrucât reflectă realități sociale istorice care au fundamentat regimuri politice criminale.

După validarea CCR, din 4 decembrie, președintele a retrimis legea la Parlament pentru reexaminare, apreciind că ar putea duce la „amplificarea tensiunilor”, o poziție care a stârnit nedumerire în rândul specialiștilor și al comunităților evreiești din România. Rezultatul votului din Senat dezvăluie însă faptul că Nicușor Dan s-a aliniat mai curând în această speță de partea partidelor extremiste, AUR, SOS și POT. Senatorii coaliției de guvernare au respins în masă cererea de reexaminare: 34 de la PSD, 16 de la PNL, 14 de la USR și 9 de la UDMR. În favoarea solicitării președintelui au votat doar 23 de senatori AUR și 6 neafiliați, prac-

tic vocile extremiste din Parlament. Această aliniere ridică semne de întrebare serioase asupra motivațiilor și judecății politice ale președintelui.

Proiectul urmează să ajungă acum la Camera Deputaților, unde obiecțiile vor fi din nou supuse la vot. Dacă și Camera le respinge, legea va fi trimisă înapoi la Cotroceni, unde președintele va fi obligat constituțional să o promulge. Cererea de reexaminare invocă riscul unor interpretări abuzive ale legii. Președintele a criticat pedeapsa cu închisoarea de la unu la cinci ani pentru distribuirea materialelor cu idei xenofobe, argumentând că legea nu ar distinge între propaganda extremistă și operele literare sau documentele istorice. Camera Deputaților va avea cuvântul final, dar rezultatul pare previzibil având în vedere consensul larg din Senat și faptul că legea a fost deja adoptată acolo cu o majoritate covârșitoare în iunie.

Noua Lege instituie pedepse semnificativ mai severe decât legislația anterioară, răspunzând nevoii acute de combatere a extremismului în creștere. Constituirea, sprijinirea sau aderarea la organizații cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob este sancționată cu închisoarea de la trei la zece ani și interzicerea unor drepturi. Noutatea majoră este includerea explicită a organizațiilor legionare, care anterior nu erau menționate. Distribuția sau punerea la dispoziție publică a materialelor de acest tip se pedepsește cu închisoare de la unu la cinci ani, pedeapsă care se majorează cu jumătate dacă fapta este comisă prin intermediul unui sistem informatic, o prevedere esențială pentru combaterea radicalizării online.

Cristian VECHIU

Ziua Minorităților Naționale din România

La 18 decembrie 1998, Sala Palatului din Capitală era gazda primului festival al minorităților naționale din România. Prin HG nr. 881/1998, statul român instituia Ziua Minorităților Naționale în România, recunoscând astfel Declarația adoptată în 1992 de Adunarea Generală a ONU „cu privire la drepturile minorităților naționale etnice, religioase și lingvistice”.

Prima etapă de punere în practică a deciziei ONU în România a fost înființarea, la 12 aprilie 1993, a Consiliului Minorităților Naționale, prin HG 137/1993. În 1997 este înființat Departamentul pentru Protecția Minorităților Naționale. Se consolidează cadrul necesar promovării valorilor spirituale și culturale ale minorităților prin festivaluri îmbinând spectacolele folclorice cu cercetarea științifică (simpozioane, colocvii, mese rotunde). Un rol important în mediatizarea vieții lor, istorie și actualitate, revine publicațiilor, editu-

rilor, centrelor de cercetare științifică incluse în structura organizațiilor de minorități naționale. În 2001, Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret organizează la Sighișoara prima ediție a Festivalului ProEtnica. La Odorheiu Secuiesc are loc Festivalul Szejke. Festivalul Interetnic Serbările Deltei se desfășoară anual la Sulina. Festivalul Interetnic de Teatru reunește teatrele de limbă germană din Sibiu și Timișoara, Teatrul Evreiesc de Stat din Capitală. Publicului îi sunt prezentate piese din repertoriul clasic al respectivelor minorități și din dramaturgia contemporană, evocări, debateri. Actualul Departament pentru Relații Interetnice (DRI) funcționează pe baza HG 111/2005.

Până în 2017, Ziua Minorităților Naționale nu avea statutul actual, acela de sărbătoare națională. Proiectul de lege este înaintat atunci de Grupul Parlamentar al Minorităților Naționale (GPMN), altele decât cea

maghiară, și adoptat în Parlament, devenind Legea 247/2017. Faptul reflectă noile realități: un stat cu democrație consolidată, integrat în structurile euroatlantice. Era, totodată, o replică la emergența mișcărilor de extremă dreapta de pretutindeni.

Evenimentele anuale dedicate acestei Zile sunt menite să pună în valoare beneficiile multiculturalității, motivul fiind aserțiunea pusă în circulație de acad. Nicolae Cajal z.l., președinte al FCER (1994-2004): „Minoritățile nu sunt o problemă, ci o bogăție a unei culturi.” În contextul actual global, când xenofobia, rasismul, antisemitismul sunt din ce în ce mai agresive, mai îngrijorătoare, sunt salutare spiritul combativ al reprezentanților DRI și GPMN în fața diferitelor forme de excludere ținându-i pe cei de altă etnie, pledoaria pentru diversitate, nediscriminare, protecție a minorităților naționale.

Iulia DELEANU

Hanuca 5786 la Templul Coral

(Urmare din pag. 3) minunați, cu căldura sufletului care este o lumină permanent aprinsă, și toți credincioșii cântă împreună. Oricine vine la evenimentul de Hanuca, oricine aprinde acasă o lumânare de Hanuca vede că flacăra lumânării merge spre sus, la fel ca inima noastră. Cei care au venit aici în seara asta sunt într-o legătură sus,

Atac antisemit în Sydney. 16 morți și 40 de răniți

(Urmare din pag. 1) evreilor australieni în prima zi de Hanuca, care ar trebui să fie o zi a bucuriei, o celebrare a credinței. Un act malefic, antisemitismul, terorismul care a lovit inima națiunii noastre. Un atac asupra evreilor australieni este un atac asupra fiecărui australian.” El a declarat că steagurile din toată țara vor fi arborate în bernă, în semn de solidaritate cu victimele și cu familiile acestora.

În comunicatul administrației Statelor Unite ale Americii se „condamnă cu fermitate” atacul terorist din Australia.

Președintele SUA, Donald Trump, a condamnat în termeni foarte duri „un atac pur antisemit”.

Atacul a stârnit reacții la nivel global, numeroși lideri politici europeni, inclusiv președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, și șefi de state din întreaga lume au condamnat ferm actul de violență și au transmis condoleanțe familiilor victimelor.

Prim-ministrul israelian, Benjamin Netanyahu, a acuzat guvernul australian că „a turnat gaz pe focul antisemitismului” înainte de atacul armat de la Sydney, potrivit AFP. „I-am scris prim-ministrului australian pentru a-i spune: politica dumneavoastră toarnă gaz pe focul antisemitismului”, a declarat el referindu-se la o scrisoare trimisă lui Anthony Albanese în august, după ce Canberra a anunțat că a luat decizia de a recunoaște statul palestinian. „Antisemitismul este un cancer care se propagă atunci când liderii rămân tăcuți și nu acționează”, a adăugat prim-ministrul Netanyahu într-un discurs televizat, susținut cu prilejul unui eveniment din sudul Israelului.

Președintele israelian Issac Herzog a denunțat atacul ca fiind unul „plin de cruzime contra unor evrei”. „În acest moment, frații și surorile noastre din Sydney, Australia, se află sub un atac terorist în timpul aprinderii lumânării de Hanuca la un eveniment Chabad pe Bondi Beach.” El a spus că au fost „atacați de teroriști odioși”. „Am avertizat în repetate rânduri guvernul australian asupra necesității urgente de a eradică antisemitismul criminal și în expansiune din Australia”, a adăugat președintele Statului Israel.

cu Dumnezeu. În fiecare zi, un evreu trebuie să dea mai mult și mai mult, de aceea aprindem în prima zi o lumânare, a doua zi a doua lumânare, trei, patru, cinci, și sufletul merge în sus, în fiecare zi mai mult și mai mult.”

Seara s-a încheiat printr-un spectacol-lectură susținut de actorii Geni Brenda Vexler și Andrei Miercure, de la Teatrul Evreiesc de Stat, care au citit una dintre povestirile lui Isaac Bashevis Singer, *Căprița Zlata*, tradusă din idiș de Andrei Munteanu.

Cei prezenți i-au cântat *Mulți ani trăiască!* vicepreședintelui FCER, ec. Ovidiu Bănescu, în ajunul zilei sale de naștere, de pe 15 decembrie, pe care avea să și-o petreacă în Hanuchiadă, apoi cu toții au fost invitați să deguste gogoșile de Hanuca, sufganiot.

Israel, aproape de faza a doua a planului de pace

Cu excepția unui singur ostatic mort și nepredat, din cauza dificultăților de a-l găsi și identifica, prima etapă a planului de pace american, care avea ca obiectiv revenirea în Israel a ostaticilor în viață și recuperarea trupurilor celor decedați, precum și reamplasarea armatei israeliene pe o nouă poziție în Gaza, a fost îndeplinită. Ar trebui să urmeze cea de a doua, care vizează de fapt viitorul Fâșiei, mai ales administrativ, dar și politic,

unul dintre obiective fiind dezarmarea teroriștilor Hamas. Tot în această etapă urmează să-și preia atribuțiile acel Comitet pentru Pace, al cărui președinte va fi Donald Trump, dar trebuie desemnat și un conducător efectiv. De asemenea, trebuie să se organizeze și să fie prezentă în Gaza o forță internațională de securitate, care să asigure liniștea populației și să creeze condiții pentru începerea refacerii. Armata israeliană ar trebui din nou să se repositioneze. Numai că obstacole se ivesc chiar și înaintea implementării acestor prevederi. Astfel, cu toate că a fost propus de președintele Trump ca să ocupe poziția conducătoare a Comitetului pentru Pace, Tony Blair, fostul premier britanic, a fost respins de statele arabe semnatare ale acordului de pace. Pe de altă parte, Israelul a respins participarea Turciei și a Qatarului la forțele de securitate pentru Gaza, iar armata israeliană a declarat că

nu se va repositiona până nu se creează toate condițiile care să asigure securitatea populației.

Cel mai serios obstacol pentru etapa a doua este declarația liderilor Hamas de a nu recunoaște condiția dezarmării forțelor lor militare sau de a nu se dezarma complet. Oricum, nu s-a precizat nici cine ar trebui să se ocupe de dezarmarea Hamas. Deși s-a declarat o încetare a focului, forțele israeliene se confruntă zilnic cu grupări ale teroriștilor Hamas. Deoarece sunt zone în care, prin repositionarea militarilor israelieni, s-a creat un vid de putere, teroriștii Hamas au reapărut și au continuat să exercite puterea, soldată cu impunerea unei atmosfere de teroare în rândul populației civile palestinienilor, cu împușcarea după „procese publice” a „trădătorilor”, cei considerați că ar fi colaborat cu israelienii. Hamas duce și un război local împotriva entităților anti-Hamas, grupări ale populației care ar fi vrut să se ocupe de administrarea teritoriului. Ar fi fost o alternativă la Autoritatea Palestiniană pe care semnatarii acordului de pace, cu precădere statele arabe, aveau în vedere să o însărcineze, dar propunerea a fost respinsă categoric de Israel. În aceste condiții, mulți analiști nu exclud reluarea războiului.

Pe plan intern, israelienii se confruntă cu problema grațierii premierului Netanyahu. Părerile sunt împărțite, opinia publică israeliană o dezbată vehement, deoarece este o situație fără precedent. În fond, juridic, grațierea se acordă după ce există o condamnare, ceea ce nu s-a întâmplat încă.

Probabil în cea mai sensibilă poziție se află președintele Herzog. Dacă nu-l grațiază, susținătorii premierului îl vor condamna, dacă-l grațiază, încalcă legea. Se poate presupune că cei mai mulți israelieni recunosc că Netanyahu a comis faptele pentru care a fost acuzat, dar unii dintre ei se gândesc, la fel ca președintele Trump, că, punându-se în balanță meritele premierului și acuzațiile ce i se aduc, primele ar atârna mai greu și ar trebui să fie grațiat. Numai că în justiție există niște legi...

Eva GALAMBOS

O carte pentru un an întreg

În marginea volumului *Geniu și anxietate. Cum au schimbat evreii lumea: 1847-1947*, de Norman Lebrecht (traducere din limba engleză de Iulia Singer). Cartea a apărut la Hasefer.

Dacă timpul nu vă va îngădui în acest an nou ce ne stă înaintea să vă ocupați decât de o singură mare carte, vă propun ca *Geniu și anxietate. Cum au schimbat evreii lumea: 1847-1947* să fie aceea. E o lucrare colosală. Norman Lebrecht a scris o viață întreagă (este născut în iulie 1948, la Londra) despre muzică. Și ceva din frumusețea muzicii clasice traversează paginile sale. Eserile lui Norman Lebrecht au ritm. Iar subiectul este fascinant: în acel secol remarcabil și tragic, care începe în 1847 și se termină în 1947, în zorii nașterii Israelului modern, au trăit și au schimbat lumea Marx, și Freud, și Proust, și Einstein, și Kafka. Și alți eroi evrei, astăzi pe jumătate și pe nedrept uitați, precum Rosalind Franklin, fără de care nu s-ar fi descoperit structura ADN-ului, sau Paul Ehrlich, fără de care nu ar fi existat chimioterapia, ultima speranță a atâtor și atâtor bolnavi de cancer.

Lucrarea lui Norman Lebrecht este monumentală și îndrăznească. Are o ipoteză clară: evreii au ceva în ADN-ul lor cultural care îi face să gândească în afara normelor. Pericolul permanent i-a făcut alerti, o anumită nervozitate le străbate

ființa. Anxietatea. Angoasa aceasta existențială din care Kafka a făcut capodopere și Proust a reinventat melancolia. Sau, cum scrie cu umor Norman Lebrecht (umorul evreiesc este el însuși un enorm subiect!), „este aproape sigur că madlena lui Proust fusese preparată după o rețetă evreiască”. Cât despre Franz Kafka, visul său cunoscut era „să lucreze într-o cafenea din Tel Aviv”.

TZMARMORET

Curat evreiesc! Și mai observă ceva fundamental Norman Lebrecht: explozia de creativitate și de geniu evreiesc în lume a avut loc, la o intensitate fără precedent în modernitate, după Afacerea Dreyfus,

când evreii europeni s-au simțit din nou, și pe bună dreptate, amenințați existențial. Și cu cât mai mari erau realizările evreilor, cu atât mai mult creștea valul de ură împotriva lor! Antisemitismul nu a dispărut după imensa rușine a umanității care a fost Holocaustul. Și nu va dispărea, cel mai probabil, niciodată. Îi va însoți pe evrei, ca o umbră și ca o amenințare, până la sfârșitul timpului.

Și tocmai pentru că antisemitismul este astăzi în creștere, tot mai violent, trebuie să nu uităm cum ar fi putut arăta lumea fără evrei. O lume fără Felix Mendelssohn, vă puteți închipui așa oricare? Ce ar fi o lume fără muzica aceasta? Și chiar și evreii care au bruscăt lumea înspre revoluții catastrofale, precum

Marx sau Troțki, au avut rolul lor fundamental în istoria ideilor. Acest punct de cotitură, Afacerea Dreyfus, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, a accelerat istoria. Sau, cum scrie Lebrecht, „a reînviat în semenii săi evrei frica primordială, semn al marginalizării și, în consecință, al oportunității”.

O carte mare, grozavă, chiar dacă nu ești de acord cu toate concluziile la care ajunge Norman Lebrecht. Nu i se poate nega munca de documentare, colosală și omească. Cu atât mai impresionantă cu cât ne aflăm în zorii revoluției pe care o va aduce inteligența artificială care, nu peste mult timp, va deveni autonomă, cu tot ce va decurge de aici, poate chiar sfârșitul a tot ce am socotit vreodată a fi omenesc.

Sunt atât de multe momente când istoria pur și simplu se schimbă și schimbarea aceasta are de-a face și cu geniul evreiesc. De pildă în ianuarie 1939, când „fizicianul danez Niels Bohr, care este pe jumătate evreu, descinde la New York cu vești devastatoare: germanii au realizat fisiunea cu uraniu, iar Otto Hahn și Fritz Strassman, la Berlin, au divizat atomul, deși nu au înțeles pe deplin potențialul acestei reușite”. Restul este astăzi istoria secolului al XX-lea. Și noi trăim în epilogul acestor vești care continuă, de 86 de ani, să rămână tot proaste...

În loc de încheiere, mă întorc la umorul lui Lebrecht care citează înțelepciunea populară care ne spune că „regulile societății au fost scri-

se de cinci evrei: Moise a spus că Legea este totul, Iisus a spus că iubirea este totul, Marx a spus că Bani sunt totul, Freud a spus că Sexul este totul, Einstein a spus că Totul este relativ”.

Andrei CRĂCIUN

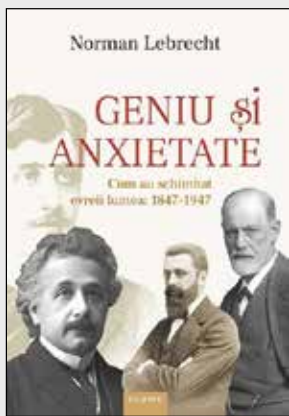
O nouă grupare paramilitară palestiniană declară război teroriștilor Hamas în Gaza

În contextul încetării focului din Gaza, un fost ofițer al Autorității Palestiniene a format o miliție armată care se opune deschis controlului deținut de Hamas în teritoriul palestinian, avertizând că organizația teroristă profită de „această pauză pentru a-și reconstrui forțele”. Shawqi Abu Nasira, fost ofițer superior în serviciile de securitate ale Autorității Palestiniene, a apărut în înregistrări video adresându-se unui grup de luptători mascați în Khan Yunis, proclamând formarea unei noi forțe paramilitare anti-Hamas. În imagini, Abu Nasira face declarații dure la adresa organizației teroriste: „Pantofii voștri cei mai murdari sunt mai curați decât cel mai mare ipocrit din Hamas”, spune el în timp ce luptătorii scandează „Moarte Hamas!” Abu Nasira, care a petrecut 16 ani în închisori israeliene și a fost odată un important comandant Fatah, activează acum în zona de est a Khan Yunis, pe teritoriul controlat de IDF. Motivația sa personală este profund tragică: Hamas i-a ucis singurul fiu și i-a târât trupul prin Gaza, conform relatărilor din mediile arabe.

În declarații date pentru presa internațională, Abu Nasira a avertizat că încetarea focului constituie în fond „o pauză” pentru Hamas: „Hamas lucrează pentru Iran. Au fost slăbiți, da, e adevărat, dar încetarea focului le-a oferit un sărut al vieții și acum se pregătesc mai bine, încearcă să se reechipeze. Își deschid noi centre militare...” Forța lui Abu Nasira este încă modestă, are în dotare aproximativ 30-40 de luptători, lipsiți de un echipament militar adecvat pentru a face față forțelor Hamas. „Avem zeci de luptători care luptă alături de mine acum. Ne lipsește mult echipamentul militar și avem nevoie de asistență mai bună”, a recunoscut Abu Nasira în alte declarații. Cu toate acestea, el susține că mulți palestinieni din Gaza împărtășesc viziunea sa: „Oamenii care trăiesc acum în corturi, oamenii care mor de foame, oamenii care trăiesc pe stradă, care nu au medicamente – acești oameni nu-i vor pe cei din Hamas.”

Abu Nasira nu este însă singurul creator de forță paramilitară. Încetarea focului a expus un peisaj haotic, în care au început să activeze miliții, grupuri mai mult sau mai puțin înarmate și rețele locale care au apărut pe măsură ce controlul Hamas a slăbit. Printre acestea se numără Forțele Populare din Rafah (conduse până recent de Yasser Abu Shabab), Armata Populară din nordul Gazei, Forța de Luptă Antiteroristă din Khan Yunis, condusă de Hossam al-Astal, și Forțele de Apărare Populară Shujaiya din estul orașului Gaza. „Suntem cinci miliții care operăm în Fâșie”, a declarat Hossam al-Astal pentru canalul israelian N12. „Vom pune capăt Hamas. Noi reprezentăm ziua de după dispariția Hamas.” Abu Nasira încearcă la rândul său să coordoneze aceste grupuri: „Coordonăm toate aceste grupuri pentru a lucra sub o singură umbrelă politică, pentru a putea acționa ca o Gardă Națională pentru estul Gazei”, a explicat el. Totodată, Abu Nasira a mai precizat: „Noi, ca palestinieni, putem să-i atacăm acum pe cei din Hamas. Avem nevoie doar de ceva sprijin pentru a câștiga acest război și îl putem termina în câteva luni.”

Cristian VECHIU

Steaua fără nume sau nevoia de visare

La Teatrul Dramatic „Elvira Godeanu” din Târgu Jiu a avut loc, în ultima zi de noiembrie, premiera spectacolului *Steaua fără nume*, de Mihail Sebastian, în regia lui Cristi Avram.

Steaua fără nume este, fără îndoială, una dintre cele mai iubite și montate piese din dramaturgia românească din toate timpurile. Aproape că nu există teatru în România care să nu fi avut în repertoriu, într-un moment sau altul, într-o formă sau alta, un spectacol realizat pe baza textului lui Mihail Sebastian. De altfel, piesa a fost adaptată și pentru teatru radiofonic sau de televiziune, dar a stat și la baza a două filme: o coproducție româno-franceză, în 1966, și un film rusesc, în 1978, devenit unul dintre cele mai iubite din fosta URSS, unde piesa a fost și este în continuare montată la fel de mult ca și în România, fiind creat chiar și un musical pornind tot de la povestea lui Sebastian.

Scrisă în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, în plină perioadă antisemită, de un autor evreu, Iosif Mendel Hechter, căruia îi fusese deja interzisă piesa *Jocul de-a vacanța* pe care o semnase cu pseudonimul Mihail Sebastian, pentru a putea fi reprezentată, piesa *Steaua*

fără nume a apărut semnată cu pseudonimul Victor Mincu. Premiera a avut loc pe 1 martie 1944, la Teatrul Alhambra din București, cu Radu Beligan în rolul profesorului Miroiu, iar pe 17 august 1944 a avut loc o nouă premieră la Teatrul de Comedie cu Tanți Cocea în rolul Monei, pentru ca, zece ani mai târziu, Radu Beligan și Tanți Cocea să interpreteze aceleași roluri într-un spectacol de teatru radiofonic, semnat de Mihai Zirra, aflat în Fonoteca de Aur a Radiodifuziunii Române

TEATRU

și publicat de Editura Casa Radio în Seria Mihail Sebastian, în format carte cu CD, chiar în 2025.

Regizorul Cristi Avram spune că a ales să monteze acum *Steaua fără nume* la Târgu Jiu pentru că „în orice oraș există public care are uneori nevoie de visare, de poezie, iar Mona, această himeră care ajunge într-un târg de provincie din întâmplare, este evenimentul de care avem nevoie cu toții în existența noastră”, adăugând că textul pentru spectacol a fost îmbogățit cu „câteva inserții din *Jurnal* și fragmente din două romane ale lui Mihail Se-

bastian: *De două mii de ani* și *Cum am devenit huligan*”, dar și cu câteva personaje noi, create special pentru actorii teatrului din Târgu Jiu, apreciind că, „deși nu am rămas doar la *Steaua fără nume*, e tot Sebastian. Și cel mai frumos e că putem aduce pe scenă și texte valoroase din proza și jurnalul lui, care devin cumva elementele ce definesc spectacolul în care tema așteptării domină, ca de altfel și în universul lui Sebastian”.

Ce are special montarea de la Târgu Jiu este universul feminin, care devine extrem de prezent, și pendularea permanentă între instinct și rațiune, între dorință și posibil, după cum declară Cristi Avram, regizorul spectacolului: „În aproape fiecare personaj există o Mona latentă, visătoare, care tânjește să evadeze din plictis și monotonie; și, folosind dialoguri din cele două romane, am construit două personaje feminine cu structură aproape cehoviană, prezențe constante în gară, care nu își doresc altceva decât să scape din locul care le-a înăbușit feminitatea. Singura prezență cu șanse reale de a se salva este domnișoara Zandfirescu, eleva care privește trenurile cu o curiozitate senină. Ea speră ca, într-o zi, trenul care oprește să o absoarbă și să o poarte spre necunoscut. Am mai introdus și un cuplu ca un pendant al relației posibile dintre Miroiu și Mona, o versiune ajunsă la bătrânețe a poveștii neîmplinite. Bărbatul își îngrijește soția a cărei memorie se destramă și el reia,

de socializare și de evenimente. Cel mai impresionant element vizual îl reprezintă o expoziție monumentală, de 139 de *menorah* și *hanukkiyot* (din colecția proprie a muzeului), dispuse într-o vitrină de 15 metri înălțime, vizibilă de la galeria dublă ce unește cele două etaje; o alegorie a luminii și a speranței, cu piese din epoci și regiuni diverse. Această renovare marchează nu doar o reîmpresă estetică, ci și o reconfigurare conceptuală: muzeul își reafirmă misiunea de a face artă și patrimoniul evreiesc accesibile, educative și relevante, reconectând trecutul cu prezentul, ritualul cu creația contemporană, memoria cu identitatea comunitară. Fondat în 1904 de Seminarul Teologic Evreiesc, Muzeul Evreiesc s-a mutat în 1947 în Warburg Mansion, un conac construit în stil gotic francez, donat de familia bancherului Felix M. Warburg (1871-1937).

Dan DRUȚĂ

Noi expoziții la Muzeul Evreiesc din New York

Muzeul Evreiesc din New York a redeschis al treilea și al patrulea etaj după o amplă acțiune de modernizare, în valoare de 14,5 milioane de dolari, ce a durat timp de un an. Această ultimă acțiune transformă fundamental spațiile expoziționale ale instituției, grație unei investiții de anvergură, cea mai importantă din ultimele trei decenii.

Evenimentul inaugural a avut loc pe 24 octombrie și a cuprins aproximativ 1.860 mp, echivalent cu jumătate din spațiul vizitabil al clădirii istorice Warburg Mansion, de pe Fifth Avenue. La etajul al treilea s-a reinstalat o colecție permanentă intitulată „Identity, Culture, and Community: Stories from the Collection of the Jewish Museum”, o expoziție tematică, structurată cronologic, ce reunește artefacte rituale, obiecte arheolo-

gice, artă modernă și contemporană, pentru a ilustra diversitatea și diaspora universală a culturii evreiești. Etajul al patrulea, până acum închis publicului, devine accesibil prin noul „Pruzan Family Center for Learning”, un spațiu

de 650 mp, dedicat educației, lucrărilor practice, expozițiilor și activităților interactive: studiouri de artă, un perete tactil, o simulare de săpătură arheologică pentru copii, dar și spații

Povestea Hannei Szenes

La a doua comemorare a evenimentelor tragice din 7 octombrie 2023, la New York a apărut o carte dedicată faptelor eroice ale israeliencei Hanna Szenes din cel de Al Doilea Război Mondial. Ea se intitulează *O prăbușire din ceruri. Remarcabile poveste a Hannei Szenes și a singurei misiuni militare de a salva evrei în perioada celui de Al Doilea Război Mondial*, de Douglas Century.

În Israelul interbelic, Hanna Szenes era cunoscută ca poetă, dar s-a dovedit că era mai mult decât atât. A fost soldat și spion care a acceptat să fie parașutată în Ungaria pentru a încerca să-i salveze pe evrei.

Născută la Budapesta, Hanna Szenes se alătură unei organizații sio-

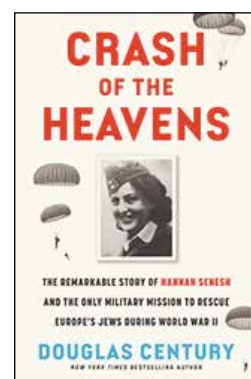
niste de tineret, în condițiile în care în Ungaria antisemitismul devine politică de stat. Învăță ebraică, la 18 ani imigrează în Palestina aflată sub mandat britanic și se instalează în kibbutz Sdot Yam. Scrie poezii, printre care poemul *Eli, Eli*, despre sacrificiul rabinilor din Antichitate, care s-au opus romanilor.

Parcă își prevedea viitorul. Când britanicii au căutat voluntari în Palestina pentru o misiune secretă în Europa ocupată de naziști, Szenes s-a prezentat. A fost parașutată în Ungaria, dar a fost capturată foarte repede. A fost închisă, torturată, însă nu a trădat și a fost executată cu câteva luni înainte de eliberarea Budapestei.

Cartea este deosebită ca tematică, mai ales prin prisma faptului că isto-

riografia Holocaustului se referă la bărbați, iar atunci când se ocupă de femei, le prezintă ca victime, ceea ce nu a fost cazul Hannei Szenes. Ea ilustrează curajul de a rezista și mai ales curajul femeilor care își asumă cele mai grele misiuni când este vorba de salvarea propriului popor. Cartea este o contribuție în plus pentru risipirea mitului că evreii, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, nu ar fi opus nicio rezistență la persecuțiile naziste.

Eva GALAMBOS

aproape mecanic, confesiunea lui Miroiu despre steaua descoperită, totul într-o lume în care nu există timp, în care oamenii își măsoară existența nu în ore, ci prin evenimentele – uneori insignifiante, alteori decisive – ale comunității. Iar coborârea din tren a unei femei aproape ireale are puterea de a tulbura întregul oraș, devenind acel eveniment unic, necesar, fără de care existența nu are sens.”

Raluca RĂDULESCU

Universitatea din Vilnius a lansat un instrument AI care citește texte idiș olografe

Creat de cercetătorul postdoctoral Sergii Gurbych, din cadrul Laboratorului de Umanistică Digitală al Facultăților de Istorie și Filologie, modelul, numit Vilne-Yiddish, recunoaște scrisul de mână în limba idiș cu o precizie de circa 95%. Pentru a obține o acuratețe cât mai avansată, software-ul a fost antrenat pe o colecție de manuscrise istorice, în special autobiografii și scrisori redactate între anii 1933 și 1939, trimise la YIVO și recent redescoperite în arhivele Bibliotecii Naționale a Lituaniei ori în colecțiile digitalizate YIVO. Până acum, transcrierea manuală a acestor documente implica o dedicare îndelungată și laborioasă, care necesita multe ore de muncă, fiecare pagină trebuia citită atent, identificată literă cu literă, uneori cu greutatea mari din cauza variațiilor caligrafice.

Gurbych subliniază că stilurile de scris diferă și că de aici apare dificultatea recunoașterii automate: „Există multe stiluri diferite de scriere de mână. Acestea diferă în funcție de perioadă, regiune și chiar de mediul social.” În prezent, cercetătorii care lucrează cu texte în limba idiș transcriu manual zeci de pagini din autobiografii, jurnale și scrisori, un proces care necesită mult timp și muncă intensă. Avantajul major al Vilne-Yiddish este disponibilitatea lui gratuită pentru oricine, cercetător sau pasionat de istorie. Potrivit creatorului său, această tehnologie poate „readuce la viață” voci din trecut: scrisori, jurnale, memorii (documente care până acum erau inaccesibile ori aproape imposibil de decodat) devin acum căutabile, traducibile, analizabile. Rezultatul: o fereastră deschisă spre arhive evreiești din Europa Centrală și de Est, o șansă reală de a recupera mărturiile de epocă, de a reconstrui istorii individuale și comunitare care se credeau pierdute.

Proiectul reprezintă un pas important în direcția accesibilizării materialelor istorice evreiești prin intermediul AI și a fost finanțat de Uniunea Europeană prin programul NextGenerationEU „New Generation Lithuania”.

Dan DRUȚĂ

IUDAICA

Keshet XXIII: „Ce ne unește”

Cea de a XXIII-a ediție a proiectului Keshet a fost organizată la JCC București în data de 23 noiembrie 2025. În deschidere, directorul Adrian Gueron i-a întâmpinat cu bucurie pe cei prezenți și a evocat semnificația cuvântului ebraic ce dă numele evenimentului (*keshet* – „curcubeu”, metaforă ce reflectă diversitatea fascinantă a lumii și a vieții evreiești).

Moderatorul întâlnirii, George Gîlea, directorul Editurii Hasefer, a făcut o trecere în revistă a tendințelor recente îngrijorătoare din spațiul european, cum ar fi revirimentul imnului dictaturii franchiste în rândul tinerilor spanioli sau, în România, intonarea unor cântece legionare în instituții artistice laice sau în lăcașuri de cult creștin. Vorbitorul a explicat conceptul *dog whistle*, prin care oamenii se obișnuiesc cu astfel de manifestări și, fără să-și dea seama, ajung să relegitimeze ideologiile criminale. Când adevărul istoric este răstălmăcit, „ce ne unește” sunt ideile care ne aduc împreună. În context, el a amintit recenta expoziție de la JCC București dedicată lui Vladimir Vochoč, diplomat ceh care, în 2016, a primit titlul de Drept între Popoare pentru salvarea a mii de vieți evreiești în timpul Holocaustului. Au fost prezentate trei dintre

noutățile editoriale de la Hasefer, care fac pandant cu tema prezentei ediții Keshet: *Alianța Israelită Universală, 1860-2020. Evreii din Orient, Iluminismul din Occident*, de Georges Bensoussan; *Salvați întâi copiii! Eroii neștiuți ai operațiunii Kindertransport*, de Mike Levy; și *Pentru generațiile viitoare*, de Simone Veil.

Prim-rabinul Rafael Shaffer a vorbit despre „Tora și Ereț Israel”, arătând că, în primul rând, Tora este cea care ne unește, prin cele două legăminte: dintre noi și celălalt, respectiv dintre noi și Dumnezeu. Ca „popor ales”, simțim nevoia să luptăm pentru dreptate. Apoi, ne unește mândria față de istoria specială a poporului evreu. Ca „popor al cărții”, ne mai unește obiceiul de a studia. Am fost nevoiți să ne adaptăm, să excelăm, să găsim soluții în situații imposibile, să gândim altfel, să fim inventivi, a subliniat vorbitorul referindu-se inclusiv la evreii laureați ai Premiului Nobel. Revenind la întrebarea „ce este Tora”, aceasta este o îndrumare spre calea vrednică de a fi urmată. Prin studiul Torei ne alipim de voința lui Dumnezeu, studiul în sine fiind un act religios. La orice vârstă, oamenii încă sunt adânciți în studiul Torei, fără să mai aibă nevoie de vreo diplomă în plus sau de vreo funcție mai înaltă. După cum o fată dintr-o familie

de învățați era de preferat unei fete cu zestre mare, tot astfel un mire studios avea întâietate față de unul bogat.

Marea artă constă în a reciti și a reinterpretă Tora în mii de moduri folositoare. Ca popor, ne-am format în afara Statului Israel. Patriarhii au fost acolo prin regi, iar Moise n-a mai intrat în Țara Sfântă. Cele mai importante scrieri evreiești sunt cele din Talmudul babilonian, deci din Diaspora. Vorbitorul a descris cele patru variante cu privire la forma pe care ar trebui să o ia Statul Israel: (a) să fie cadrul care să ne permită să fim ca toate popoarele, așadar să ne lepădăm de statutul de popor ales, de lumină pentru neamuri; (b) să fim platforma pe care să clădim enclave; (c) să nu acceptăm niciun compromis teritorial, căci ar fi un act de înaltă trădare; (d) suntem ceea ce suntem, pe măsura nevoilor noastre pe care nu prea știm să le definim. Dincolo de aceste delimitări rigide, prim-rabinul Shaffer a sintetizat că, în ciuda diversității, esențial este să știm să ne împăcăm și să trăim împreună.

Gelu Duminică: „Ce ne unește și nu ne unește în același timp este libertatea”

Ca să aflăm ce ne unește, trebuie să vedem ce ne desparte, a arătat sociologul Gelu Duminică. El a enumerat elementele principale ale acestui subiect. În primul rând, nu ne unește natura omului. Există o mare diversitate, de familie, religie, naționalitate, statut social, limba vorbită, de la cutume la tradiții și multe altele, dar mai ales exceptionalismul care, într-un fel sau altul, ne antagonează conștient sau inconștient față de ceilalți. Și toate acestea ne

duc într-o zonă mai degradată de individualism, decât de solidaritate, chiar dacă ne declarăm solidaritatea în tot. Ce nu ne unește este trufia excepționalismului și, în acest context, deoarece am vorbit despre evrei, toate popoarele se consideră poporul ales, inclusiv românii. Vorbind de natura umană, avem toate lucrurile

pe care le au și ceilalți. Suntem la fel de avari, la fel de păcătoși, la fel de buni ca mulți alții, dar nu trebuie uitat excepționalismul.

Ce ne unește și nu ne unește în același timp este libertatea, libertatea de a alege; și atunci, deși am putea împărtăși lucruri comune, alegem să vedem ceea ce ne desparte. Vorbitorul a abordat în context rolul liderilor, al normelor sociale, al gândirii critice, iar existența sau inexistența ei este determinantă în paradigma „ceea ce ne unește și ceea ce nu ne unește”. Legat de problema manipulărilor și a dezinformării, a transmis adevărul nu este ușor, este aproape imposibil dacă îl abordăm din poziția de superioritate, de relație de putere, și nu de parteneriat. În momentul în care vrei să-ți impui adevărul ești într-o relație de putere. În schimb, atunci când adevărul meu și al tău devine al nostru înseamnă prima fază de negociere. Adevărul se impune pe etape, întâi produce îndoielă; și atunci trebuie oferite informații, până când schimbarea vine cu adevărat. Dar, a atras atenția

sociologul, în calea schimbării apar numeroase rezistențe și adevărul va triumfa dacă reușești să internalizezi noțiunea respectivă, deoarece „în primul rând schimbarea trebuie să vină de la mine”.

Gelu Duminică a explicat pericolele lipsei de comunicare, ceea ce ar putea duce la frustrări din partea unei părți a societății, la necesitatea acțiunii individuale de a se ridica în fața unei nedreptăți și de a-i mobiliza și pe alții. El a atras atenția asupra situației în care cei care se simt nereprezenți în societate pot cădea pradă manipulărilor; de aici, concret, succesul extremei drepte din România. După părerea lui, societatea românească nu este pregătită pentru ascensiunea extremei drepte, deși era previzibilă.

Este foarte greu să realizezi o solidaritate. Noul se construiește greu. Trebuie găsită calea de mijloc. Răul poate fi contrabalansat numai dacă cei buni iartă și se unesc, a conchis vorbitorul.

Claudia BOSOI
Eva GALAMBOS

Rabinul Yehuda Kaploun, nominalizat ca însărcinat în problema antisemitismului

La audierile din Comitetul de Politică Externă al Senatului pentru nominalizare ca însărcinat american pentru combaterea antisemitismului, rabinul Yehuda Kaploun, persoana desemnată de președintele Trump, s-a angajat să crească nivelul educației despre Holocaust și să combată ceea ce a numit „problema globală” a antisemitismului, care are ca bază ignoranța. „Cu sprijinul ambelor partide trebuie să educăm lumea să se respecte reciproc”, a declarat el povestind despre experiența sa personală legată de antisemitism, de la hărțuirea din copilăria din Brooklyn până la revoltele din Crown Heights (New York) și moartea unor membri de familie la 11 septembrie și 7 octombrie.

Kaploun, un rabin hasid, om de afaceri din Miami și aliat al lui Trump, a etichetat antisemitismul drept „un simbol al

unei uri extinse” și a avertizat că societățile care îl tolerează invită la violență sporită. El a subliniat de mai multe ori că esența activității trebuie să fie educația: despre istoria Holocaustului, despre viața evreiască din America și despre „valorile iudeo-creștine pe care s-a bazat țara noastră”.

În controversa cu democrații privind problema antisemitism - critici la adresa Israelului, Kaploun a indicat definiția de lucru a antisemitismului dată de IHRA, afirmând că oricine are dreptul de a critica Israelul, dar în mod obiectiv.

Rabinul nu se bucură de o susținere generală, democrații cer ca nominalizarea să fie respinsă și nici toate organizațiile evreiești americane nu îl sprijină, acuzându-l că nu a luat o poziție hotărâtă împotriva unor aliați ai președintelui Trump, care au popularizat antisemitismul. (E.G.)

COMUNITĂȚI

Bacău

Zi de studiu,
lectură și muzică

În ciuda ploii reci, circa 60 de membri ai comunității au răspuns invitației de a participa la sesiunea Keshet 23, la sediul comunității. În cuvântul de deschidere, subsemnatul am salutat prezența în rândurile noastre a profesorului Iancu Vexler, președintele Comunității Evreilor din

Roman, și a familiei Michal și Victor Yosef, din Târgu Ocna, care s-au în-

scris ca noi membri ai CE Bacău. Materialele pregătite de prim-rabinul Shaffer, cu temele „Am Israel, Ereț Israel” și „Tora”, au fost prezentate cu mult succes celor prezenți de lectorii Robert Ștern, Florin Goldring și de subsemnatul.

Au urmat discuții libere, referitoare la materialele prezentate, la care s-a remarcat Victor Yosef care a servit, timp de 24 de ani, cu devotament și profund patriotism, în Armata Israelului. Pe principiul „2 în 1”, a avut loc și o scurtă întâlnire a membrilor Clubului de carte în cadrul căreia Fany Kaltman a făcut o foarte interesantă legătură între temele sesiunii Keshet și povestirile din cartea *Să fii bărbat* a scriitoarei Nicole Krauss.

În continuarea programului, Corul Shalom, dirijat de Mariana Herman, a prezentat un scurt potpuriu de melodii tradiționale evreiești, din care nu au lipsit *Inei Ma Tov Umanaim*, *Hevenu Shalom Alehem* și *Hava Naghila*, cântate în aplauzele asistenței.

Cafeaua, gustările și dulciurile au contribuit și ele la realizarea unei atmosfere deosebit de plăcute și antrenante.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

Ploiești

O întâlnire a
cunoașterii

Cu un subiect captivant și o audiență entuziastă, Keshet XXIII, organizat recent, a fost un succes. Materialele prezentate, elaborate de prim-rabinul Rafael Shaffer, au pus în valoare o documentare laborioasă,

menită să îmbogățească cunoștințele celor prezenți.

În acest cadru am putut simți puterea cunoașterii – o forță capabilă să unească și să inspire oamenii. Ideile au răsunat în inimile participanților, transformând informațiile într-un proces vibrant de învățare și reflecție, un

adevărat dialog între minți și suflete.

Numărul semnificativ de persoane care au luat parte la eveniment subliniază interesul crescut pentru temele discutate. Fiecare participant a avut oportunitatea să contribuie la discuții, generând un dialog viu și constructiv. Atmosfera a fost una plăcută, iar participanții au continuat discuțiile și după încheierea prezentărilor, dovadă astfel că temele abordate rezonau profund cu comunitatea.

Această întâlnire nu a fost doar un simplu eveniment, ci o oportunitate de a celebra cunoașterea, de a aduce oamenii împreună și de a sprijini dezvoltarea unei comunități informate și active. Mulțumiri prim-rabinului Rafael Shaffer pentru munca depusă și pentru contribuția sa valoroasă în promovarea dialogului și încurajarea studiului. Așa cum s-a subliniat, transferul de cunoaștere rămâne o misiune esențială de care depinde viitorul nostru comun.

Într-o atmosferă caldă și prietenoasă am avut plăcerea să primim și vizita familiei fostului rabin al comunității ploieștene, domnul Safran. Au fost momente frumoase, emoționante și s-au depănat cu nostalgie amintiri legate de viața petrecută în România.

GrațIELA DAVID,
președinta CE Ploiești

Tecuci

Keshet: întâlnire
de studiu și
prietenie

După ce, în data de 25 mai 2025, la comunitatea noastră s-a desfășurat cu mare succes a XXII-a ediție a programului Keshet, iată că duminică, 23 noiembrie 2025, sinagoga din Tecuci a găzduit a XXIII-a ediție, având ca teme principale „Am Israel, Ereț Israel” și „Tora”.

Miercuri, 19 noiembrie 2025, începând cu ora 19, președintele Comunității Evreilor din Tecuci împreună cu membrul simpatizant ing. Alexandru Dimitrescu au urmărit cu mare atenție îndrumările privind buna desfășurare a întâlnirii Keshet, transmise prin Zoom de prim-rabinul Rafael Shaffer,

indicații care s-au dovedit extrem de utile.

Astfel, cei 26 de membri și membri simpatizanți ai comunității au urmărit cu interes prezentările susținute de lectorul ing. Alexandru Dimitrescu, urmate de o serie de întrebări venite din partea participanților, la care acesta a răspuns cu generozitate și plăcere. Merită amintit și faptul că inginerul Dimitrescu a fost, pentru o perioadă, profesor la o universitate din Brașov, prilej cu care a legat o frumoasă prietenie cu regretatul ing. Tiberiu Roth. De altfel, la recentul Bereshit de la Poiana Brașov, desfășurat în perioa-

da 30 octombrie - 2 noiembrie 2025, s-a reîntâlnit cu mare bucurie cu fiul acestuia, Robert Roth.

Manifestarea Keshet XXIII din 23 noiembrie s-a încheiat într-o atmosferă de prietenie autentică, la o gustare cu produse pregătite de soția președintelui, Roza Aizic, însoțite de suc, cafea și, bineînțeles, un coniac Kvint. Tot cu această ocazie s-au legat și noi prietenii, unul dintre scopurile importante ale acestor întâlniri.

Evenimentul s-a încheiat într-o atmosferă de concordie, cu sentimente sincere și reciproce. Toți participanții așteaptă cu emoție sărbătoarea luminii, Hanuca 5786, promițând că vor fi prezenți și la acea manifestare.

Iancu AIZIC,
președintele CE Tecuci

Suceava

Vizite la Sinagoga
Gah, în luna
noiembrie

În luna noiembrie, vizitele la sinagogă au continuat, un grup de evrei din Argentina trecând pragul Sinagogii Gah a comunității.

De asemenea, nici în această lună nu au lipsit vizitele unor clase de elevi de la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din

Suceava și de la Școala gimnazială „Dimitrie Cantemir” din Șcheia, vizite organizate în cadrul orei de curs Istoria evreilor. Holocaustul.

Cu ocazia acestor

Zalău

Keshet XXIII –
tradiție, educație
și identitate

Duminică, 23 noiembrie 2025, Comunitatea Evreilor din Zalău a găzduit ediția Keshet XXIII, un moment important dedicat celor trei repere centrale ale vieții iudaice: Tora, Ereț Israel și Am Israel. Eveni-

mentul a fost conceput ca un prilej de reafirmare a identității evreiești locale și de aprofundare a valorilor care au însoțit, de secole, continuitatea poporului evreu.

Întâlnirea a fost deschisă de Dan Has, președintele comunității, care a subliniat rolul Torei ca temelie spirituală și morală, o sursă de înțelepciune care modelează viața evreiască în toate dimensiunile ei.

Subsemnata, secretara comunității, am vorbit despre legătura indelurabilă dintre poporul evreu și Ereț Israel, evidențiind faptul că această relație reprezintă nu doar o ancoră istorică, ci și un element esențial al identității contemporane.

În încheiere, Hannah Has a prezentat semnificația expresiei „Am Yisrael Chai”, un mesaj de unitate și reziliență, care exprimă vitalitatea comunității evreiești, oriunde s-ar afla.

Participanții au avut ocazia să redescopere sensurile profunde ale tradiției iudaice, să pună întrebări și să se angajeze într-un dialog deschis despre valorile transmise din generație în generație. Atmosfera caldă și interesul crescut au confirmat importanța acestor întâlniri pentru viața comunitară.

Keshet XXIII și-a îndeplinit plener misiunea: aceea de a întări coeziunea, de a promova educația iudaică și de a păstra vie identitatea evreiască în Zalău, oferind încă o dovadă că tradiția rămâne o punte solidă între trecut și viitor.

Daniel CURIC

mentul a fost conceput ca un prilej de reafirmare a identității evreiești locale și de aprofundare a valorilor care au însoțit, de secole, continuitatea poporului evreu.

Întâlnirea a fost deschisă de Dan Has, președintele comunității, care a subliniat rolul Torei ca temelie spirituală și morală, o sursă de înțelepciune care modelează viața evreiască în toate dimensiunile ei.

Subsemnata, secretara comunității, am vorbit despre legătura indelurabilă dintre poporul evreu și Ereț Israel, evidențiind faptul că această relație reprezintă nu doar o ancoră istorică, ci și un element esențial al identității contemporane.

În încheiere, Hannah Has a prezentat semnificația expresiei „Am Yisrael Chai”, un mesaj de unitate și reziliență, care exprimă vitalitatea comunității evreiești, oriunde s-ar afla.

Participanții au avut ocazia să redescopere sensurile profunde ale tradiției iudaice, să pună întrebări și să se angajeze într-un dialog deschis despre valorile transmise din generație în generație. Atmosfera caldă și interesul crescut au confirmat importanța acestor întâlniri pentru viața comunitară.

Keshet XXIII și-a îndeplinit plener misiunea: aceea de a întări coeziunea, de a promova educația iudaică și de a păstra vie identitatea evreiască în Zalău, oferind încă o dovadă că tradiția rămâne o punte solidă între trecut și viitor.

Chaya Cristina HAS

COMUNITĂȚI

Felicitare cu ocazia zilei de naștere a președintelui FCER, Silviu Vexler

Cu ocazia aniversării domnului Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, îi transmitem cele mai calde urări de sănătate, împliniri și putere de muncă.

Anul acesta a fost unul plin de provocări pentru comunitatea evreiască din România și pentru întreaga lume, un an în care am resimțit presiunea unui climat public tensionat și apariția unor forme tot mai agresive de intoleranță. În acest context dificil, președintele FCER a continuat să acționeze cu echilibru, fermitate și profesionalism, apărând memoria, identitatea și valorile noastre comune.

Sub conducerea sa, Federația a rămas un spațiu de coeziune și responsabilitate, reușind să păstreze vie legătura dintre generații, să îi sprijine demn pe supraviețuitorii Holocaustu-

lui și să susțină comunitățile din toată țara atunci când au avut nevoie. În același timp, FCER a continuat să fie un partener credibil pentru instituțiile statului și pentru organizațiile evreiești din lume, reprezentând cu demnitate

România într-un moment în care prietenia, dialogul și solidaritatea sunt mai necesare ca oricând.

Îi mulțumim domnului Silviu Vexler pentru dedicarea constantă, pentru optimismul și echilibrul cu care gestionează situațiile sensibile și pentru modul în care își asumă, zi de zi, responsabilitatea acestor

misuni.

În final, îi urăm tradiționalul **Ad Mea Veessrim** și puterea de a duce mai departe ceea ce a început, în reprezentarea evreilor din România, la Federație și în Parlament.

La mulți ani!

(R.E.)

Mesaj aniversar pentru vicepreședintele FCER Ovidiu Bănescu

Cu ocazia aniversării sale, îi adresăm cele mai calde felicitări domnului Ovidiu Bănescu, vicepreședintele Federației Comunităților Evreiești din România, o prezență constantă, echilibrată și dedicată în viața organizațională a Federației.

Într-un an complicat pentru comunitățile evreiești din România și din lume, rolul domniei-sale a devenit cu atât mai important. Prin spiritul său organizatoric, prin perseverența cu care abordează problemele comunitare și prin disponibilitatea permanentă de a căuta soluții, Ovidiu Bănescu rămâne unul dintre stâlpii de stabilitate ai FCER.

Munca de zi cu zi, discretă, dar esențială, pe care o depune în sprijinul comunităților din țară se resimte în proiecte bine gestionate, în activități duse la bun sfârșit și în sprijinul constant pe care îl oferă membrilor de toate vârstele. Este un profesionist atent la detalii și un coleg pe care te poți baza, capabil să transforme provocările în pași concreți înaintea.

În numele tuturor celor care apreciază implicarea sa, îi dorim sănătate, putere de muncă și cât mai multe realizări – personale și comunitare.

Ad Mea Veessrim!

La mulți ani cu bucurie și împliniri!

(R.E.)

Pe urmele evreilor din Zambia

Un muzeu feroviar din Zambia oferă detalii cu privire la bogata istorie evreiască a acestei țări africane. La periferia orașului de frontieră Livingstone există o clădire din lemn pe al cărei frontispiciu stă scris: Muzeul Evreiesc Gateway. Ea se află printre locomotive cu aburi vechi de 100 de ani și vagoane de epocă ce prezintă industria feroviară a țării.

„O comunitate mică, dar influentă dincolo de numărul ei”, așa a descris istoricul Hugh Macmillan de la Universitatea Oxford comunitatea evreiască din țară, care la apogeul său postbelic nu număra mai mult de 1.200 de persoane. „Evreii au jucat un rol important în istoria Zambiei, în special în afacerile comerciale, dar și în viața politică și intelectuală a țării”, a declarat Macmillan, coautor al unei cărți publicate în anul 1999, intitulată *Zion in Africa: The Jews of Zambia*.

Primii evrei au ajuns acolo abia

la sfârșitul secolului al XIX-lea, când Zambia era încă știută sub numele de Rhodesia de Nord. Majoritatea proveneau din „Pale of Settlement” din Europa de Est – vorbeau idiș și își căutau o viață mai bună. În anii 1920, în țară trăiau aproximativ 100 de evrei, dintre care aproape jumătate în Livingstone, capitala de atunci. Al doilea val de imigrație evreiască a avut loc la sfârșitul anilor 1930, când aproximativ 300 de evrei din Germania și Austria, împreună cu alții din Letonia, Lituania și insula grecească Rhodos, au primit vize din partea regimului britanic. Pe măsură ce Zambia și-a dezvoltat minele de cupru din nord, populația evreiască a crescut; au început să apară comunități în orașele „Copperbelt” Kitwe, Ndola, Mufulira și în noua capitală, Lusaka. Fiecare dintre aceste orașe avea propria sinagogă și un cimitir evreiesc. „Eram o comunitate mică, dar foarte unită”,

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna ianuarie

Raoul Vizental

Președintele CE Arad, Raoul Vizental, a izbutit, prin tot ce a făcut și face, să mențină prestigiul uneia dintre cele mai puternice comunități bănățene, continuând frumoasa moștenire a tradițiilor evreiești care i-au conferit acest statut în viața comunitară din România. Primim la redacție relatări despre evenimente culturale organizate la inițiativa și cu implicarea sa. E receptiv la problemele asistaților. Cultivă bune relații cu autoritățile locale, buna înțelegere interetnică și interreligioasă.

Yael Gross

Președinta CE Dej, Yael Gross, s-a făcut remarcată, în scurt timp, prin devotamentul și energia manifestate în conservarea patrimoniului sacru: a reînălțat Memorialul victimelor Ghetoului din Bungăr, a făcut demersuri pentru reabilitarea Sinagogii Mari din oraș. Organizează evenimente în memoria victimelor Holocaustului, promovează educația iudaică, atrage oamenii spre comunitate, reușește să aducă alinare celor bătrâni, singuri, bolnavi, să le rezolve solicitările.

Nadia Ustinescu

Președinta CE Brăila, Nadia Ustinescu, atașată de multă vreme vieții comunitare, devenită a doua ei casă, pune suflet în tot ceea ce face spre binele oamenilor din comunitate. A făcut-o în calitate de cadru medical la solicitarea fostului președinte, David Segal z.l., când încă nu era angajată. Reușește să mențină la cote ridicate fiecare dintre direcțiile de acțiune comunitară: religioasă, culturală (nuitatele ediții ale Festivalului M. Sebastian), patrimoniu sacru, asistență socială.

Robert Paul Roth

Președintele CE Brașov, Robert Paul Roth, confirmă proverbul „așchia nu sare departe de trunchi”. Tatăl lui, președintele Tiberiu Roth z.l., i-a transmis interesul pentru bunul mers al comunității prin participare la evenimente, dialog cu membrii comunității, cu vizitatorii, unii originari din Brașov, știut fiind că Brașovul, cu obiectivele sale iudaice, Sinagoga Neologă mai ales, este un reper turistic important. Conduce comunitatea conștient de moștenirea spirituală.

Benamina-Ides Vladcovschi

Președinta CE Iași, Benamina-Ides Vladcovschi, este profund legată de comunitatea ei: a activat cu succes ca secretar de comunitate, ajutându-l pe președintele Abraham Ghiltman z.l. Apresiasi pentru înzestrările organizatorice, a primit girul membrilor comunității pentru a o conduce. Menține cu dăruire prestigiul unei comunități de bogată tradiție. Este activă în promovarea educației iudaice, cinstește memoria victimelor din Pogromul de la Iași, din 1941.

Tiberiu Baruch

Președintele CE Sibiu, Tiberiu Baruch, dovedește o prestație de bună calitate, conștient de răspunderea de a-i consolida frumosul renume făurit vreme de decenii de fostul președinte Otto Deutsch, acum stabilit în SUA. Reușește să țină oamenii aproape de comunitate prin organizarea de evenimente religioase, culturale, comemorative, aniversare: sărbătorirea zilelor de naștere ale celor mai vârstnici membri ai comunității. Cultivă buna înțelegere interetnică și interreligioasă.

a declarat pentru *The Times of Israel* Aviva Ron, o rezidentă de 81 de ani, care a crescut în Ndola.

După obținerea independenței în 1964, noul lider al țării a declarat că numai zambienii nativi puteau obține permise de muncă, interzicându-le străinilor să lucreze în posturi pe care zambienii le puteau ocupa. Mulți evrei au plecat. În 2001, după decenii de boli și războaie, populația evreiască mai număra doar două persoane: Dennis și Maureen Figov, comercianți care aveau o casă de licitații și un magazin general deschis de tatăl lui Figov în 1936. Printre cei mai proeminenți evrei zambieni s-au numărat: frații Elie și Harry Sussman care au început ca negustori de vite și au devenit ulterior figuri importante în transporturi, comerț cu amănuntul și industria minieră; economistul Stanley Fischer care a devenit președinte al Băncii Israelului; și fratele Avivei Ron, Michael A. Elkaim, judecător la Curtea Supremă din Australia.

A existat antisemitism, dar mai ales de natură socială, a explicat Avi-

va Ron. „Evreii nu erau admiși la cluburile de tenis sau de golf, așa că tatăl meu și-a construit propriul teren de tenis, unde juca cu un prieten indian.”

O figură ilustră este cea a lui Simon Zukas care a avut un rol-cheie în lupta Zambiei pentru independență, în anii 1950. El avea să fie exilat de guvernul colonial. După independență, Zukas a devenit ministru, iar la moartea sa, în octombrie 2021, guvernul a declarat o zi de doliu național. Astăzi, în Zambia trăiesc doar aproximativ 11 evrei, fără a-i lua în calcul pe cei care stau temporar.

Muzeul Livingstone a fost înființat cu donații din partea lui David Sussman, un descendent al pionierilor evrei, și a altor persoane din comunitate. Panourile și vitrinele sale evidențiază istoria de 130 de ani a evreilor din Zambia, cu texte, fotografii, scrisori și obiecte de cult evreiești. Ministerul Educației din Zambia include patrimoniul evreiesc în programa sa școlară, școlile aducând elevii la muzeu.

Dan DRUȚĂ

” Cum se păstrează viața evreiască atunci când fiecare om contează ”

Interviu cu **ADRIAN BESA**, președintele CE Satu Mare

Față-n față!

„Viața comunitară este, pentru mine, înainte de toate, o moștenire de familie și un act de continuitate”, o definește și se autodefinește președintele comunității sătmărene, Adrian Besa, recent reales pentru un nou mandat. „Provin dintr-o familie de evrei originari din zona Carei, Satu Mare. Străbunii mei, alături de unchi și mătuși, au fost deportați în lagărele de exterminare; doar bunică și mama au supraviețuit, fie-le amintirea binecuvântată. Am crescut în preajma sinagogii, a tradițiilor, a valorilor care ne definesc. În urmă cu opt ani am luat decizia de a candida la funcția de președinte, dorind să contribuie mai mult la continuitatea comunității noastre. Activez de 40 de ani în sistemul bancar, în diferite poziții, inclusiv în funcții de management organizațional și de resurse umane. Această experiență m-a ajutat enorm în modul de organizare, în relația cu oamenii, gestionarea proiectelor, abordarea responsabilă a patrimoniului comunitar. Imediat după ce am fost ales președinte, mi-am propus să învăț de la cei cu mai multă experiență decât mine: să interacționez cu președinți care conduc comunități de zeci de ani și cu colegi mai tineri decât mine, încercând să înțeleg viziunea și practicile lor pentru a vedea ce putem aplica și în comunitatea noastră.

– Cum a fost întrunirea pentru alegeri comunitare?

– Am prezentat un program bazat pe trei piloni: consolidarea vieții religioase și culturale; protejarea și administrarea patrimoniului; deschiderea spre colaborări regionale, naționale, internaționale, continuând schimburi de experiență cu comunități vecine din Ungaria și România. Vorbitorii au pus în discuție dificultăți interne (bugetul limitat, care impune o administrare atentă a resurselor) și externe (creșterea îngrijorătoare a antisemitismului global). Am simțit în sală o stare de spirit comună: solidaritate, protejare a identității, dorință de continuitate a vieții comunitare. Realegerea nu o percep ca pe o reconfirmare personală, ci ca încredere reînnoită în

direcția dorită în următorii ani.

– În ce au constat realizările de până acum? La care dintre obiective mai aveți de lucru? Ce vă propuneți în noul mandat?

– Îmi e întotdeauna greu să vorbesc despre realizări în sens personal, cele mai multe sunt rezultate ale efortului comun: FCER, donatori, membri de comunitate implicați constant. Dintre obiective, cel mai important a fost să adun în jurul comunității cât mai mulți oameni: evrei halahici, descendenți, simpatizanți. Enumăr câteva proiecte devenite realitate: crearea unui spațiu funcțional pentru evenimente în aer liber, amenajând curtea Comunității; organizarea unei expoziții permanente despre istoria comunității la Sinagoga Mare; schimbarea acoperișului la Si-

nagoga Saare Tora, cu sprijin FCER, pas decisiv în proiectul de reabilitare, autorizația de începere a lucrărilor venind recent; transformarea generală a sediului, cu amenajarea unei săli de rugăciune pentru perioada de renovare a Sinagogii; amenajarea unei bucătării cașer complet utilitate; refacerea sălii de primire din Cimitirul neolog, prin donații; renovarea a două case rabinice; instalarea de panouri

fotovoltaice pentru reducerea costurilor și modernizarea infrastructurii; înpremuirea a 10 cimitire evreiești din județ, prin donații; întreținerea anuală a 130 de cimitire în localități unde nu mai trăiesc evrei, prin donații. Cu spri-

jinul FCER, JDC, JCC, al donatorilor și voluntarilor am depășit obstacolele financiare. Proiecte principale: reabilitarea Sinagogii Saare Tora; păstrarea în condiții acceptabile a Sinagogii Mari. Sperăm să o reabilităm cu fonduri europene.

– Să întrețineți 130 de cimitire unde nu mai sunt evrei este o mare provocare...

– Încercăm să reducem vegetația extrem de agresivă, să ne încadrăm în limitele financiare, atenți la cimitirele mai des vizitate. Suntem ajutați de donatori, de voluntari. Munca nu se termină niciodată.

– Cum asigurați viața religioasă?

– Sunt foarte mândru că serviciul divin de Șabat are loc regulat, sărbătorile sunt marcate cum se cuvine. Participăm la întâlniri săptămânale online, în care lecturăm și studiem împreună texte rabinice. Un rol esențial îl are oficialul nostru de cult, Gyorgy Cornea, apreciat de prim-rabinul Rafael Shaffer. O datorie cu atât mai mare, cu cât avem o bogată istorie rabinică. Păstrăm legătura cu descendenții familiilor rabinice Teitelbaum - Satmarer Rebe, veniți să se reculeagă la mormintele înaintașilor. Ne bucurăm să petrecem Șabatul împreună. La fel, cu grupuri de vizitatori originari din oraș.

– Care credeți că sunt factorii coagulanti în programele de educație iudaică, ajutarea asistaților, darurile de Hanuca și Purim pentru vârstnici și aniversările lor în comunitate?

– FCER, JDC, DASM, JCC; membri ai comunității; voluntari. Primii creează cadrul: mulțumim domnului președinte al FCER, Silviu Vexler, domnului director al JDC, Israel Sabag. Membri ai comunității participă la Keshet, Eshet Chayil, Noaptea Sinagogilor Deschise, realizând legături intergeneraționale, deschidere socială. Voluntarii aduc daruri vârstnicilor, îi sprijină pe cei cu nevoi speciale. Implicarea în aniversările comunitare le dăruiește sărbătorilor sentimentul că suntem a doua lor familie.

– Ce relații aveți cu autoritățile, cu organizațiile de minorități naționale și de cult?

– Pozitive! Demersul Primăriei din Carei pentru reabilitarea cu fonduri europene a sinagogii locale, aflate în administrația sa. Prin Legea 350/2005 pentru proiecte cu finanțare nerambursabilă, am organizat evenimente culturale comunitare. Când a fost nevoie, am fost sprijiniți logistic de organizații ale minorităților naționale. Menținem dialogul interreligios cu reprezentanții cultelor.

– Cum instrumentați memoria Holocaustului în contracararea antisemitismului global, din ce în ce mai virulent azi?

– Organizăm constant în școli întâlniri cu supraviețuitori ai Holocaustului, vizite la sinagogă ale elevilor însoțiți de profesori, cu accent pe dialog. Mai avem în comunitate doar cinci supraviețuitori. Am avut privilegiul să le ascultăm experiențele cutremurătoare. Multe le relatez copiilor, când ei nu pot veni, pentru ca tragediile trecutului să capete chip. Ca să contracărăm antisemitismul, avem datoria să colaborăm cu școlile pentru imaginea corectă a comunității evreiești, să educăm.

– Un rezumat al strategiei de vizibilitate pentru o comunitate mică?

– Cum se păstrează viața evreiască atunci când fiecare om contează.

Julia DELEANU

Isaac Baer Levinsohn: un Mendelssohn răsăritean?

În ultimele două episoade am discutat despre peisajul lumii iudaice est-europene în contextul iluminist. În acest cadru complex și din multe puncte de vedere chiar contradictoriu își face apariția figura fondatoare a iluminismului iudaic estic: Isaac Baer Levinsohn, cunoscut în literatura ebraică sub acronimul Ribal (de la Rabbi Isaac Baer Levinsohn). Levinsohn s-a născut în 1788 în Kremenets (astăzi în Ucraina), un orașel din provincia Volhynia, care era cunoscut pentru viața sa evreiască vibrantă. Familia lui provenea dintr-un mediu tradițional, iar Isaac a primit o educație clasică talmudică în tinerețe. Totuși, în jurul anului 1808, tânărul Levinsohn a intrat în contact cu scrierile lui Moses Mendelssohn și ale altor filozofi evrei din spațiul german, un moment care i-a schimbat radical perspectiva asupra iudaismului.

Spre deosebire de mulți intelectuali evrei din acea perioadă, Levinsohn nu și-a abandonat niciodată comunitatea natală. A rămas aproape toată viața în jurul orașului natal Kremenets, trăind mai curând în sărăcie, susținut ocazional de binefăcători bogați care îi apreciau munca. Această alegere de a rămâne în inima comunității tradiționale, în loc să emigreze în centrele urbane mai liberale, i-a conferit o credibilitate aparte în ochii cititorilor săi. Deși Levinsohn nu și-a abandonat comunitatea, era capabil să se exprime și să citească în mai multe limbi moderne – germană, rusă, polonă – și dobândise o educație și în științele seculare, un efort extraordinar într-un mediu în care lipseau complet instituții educaționale moderne. A studiat istorie, geografie, științe naturale și filozofie, toate pe cont propriu, bazându-se pe cărțile pe care reușea să le obțină cu mare dificultate.

Lucrarea care l-a consacrat ca prim reprezentant al iluminismului iudaic estic a fost *Te'udah be-Yisra'el* („Mărturie în Israel”), publicată în 1828 la Vilna. Cartea este structurată ca o apologie sistematică a educației moderne și a studiilor seculare, adresată direct comunității evreiești tradiționale. Spre deosebire de scrierile polemice ale multor maskilim, *Te'udah be-Yisra'el* adoptă un ton moderat, folosind extensiv surse talmudice și rabinice, pentru

a demonstra că studiile seculare nu sunt doar permise, ci chiar încurajate de tradiția evreiască însăși. Structura argumentativă a cărții este una ingenioasă: Levinsohn citează sute de pasaje din Talmud, Midraș și literatura rabinică medievală, pentru a arăta că marii învățați evrei ai trecutului cunoșteau limbi străine, matematică, astronomie și alte științe. Astfel, el își prezintă raționamentul într-o manieră care nu pune accent pe ideea de modernizare și schimbare, susținând că nu modernizarea este o inovație periculoasă, ci ignoranța este o abatere de la tradițiile celor mai mari rabini ai trecutului. Altfel spus, iudaismul a fost dintotdeauna „modern”, dacă modernitatea înseamnă sete de cunoaștere și înțelepciune. A doua sa lucrare majoră, *Bet Yehudah* („Casa lui Iuda”), publicată în 1839, este o apărare a iudaismului împotriva atacurilor creștine și o critică a superstiției din cadrul comunităților evreiești. Textul este și o demonstrație a erudiției lui Levinsohn, cunosător fin atât al surselor evreiești, cât și al literaturii creștine.

Gândirea lui Levinsohn poate fi articulată în jurul câtorva teze centrale: educația ca salvare, compatibilitatea între tradiție și modernitate, loialitatea față de stat și reforma din interior. Levinsohn credea cu fervoare că sărăcia și marginalizarea evreilor nu se datorează persecuției

FILOZOFIE

externe (deși o recunoștea), ci în primul rând ignoranței și refuzului de a adopta ocupații productive. Soluția era educația modernă, care ar fi permis evreilor să devină agricultori, meșteșugari și comercianți educați, în loc să rămână blocați în ocupații marginale.

În plus, Levinsohn nu a susținut niciodată abandonarea tradițiilor religioase iudaice sau a studiului Torei. Dimpotrivă, el argumenta că un evreu cu adevărat devotat și credincios trebuie să studieze și științele seculare pentru a înțelege mai bine creația divină și pentru a-și îndeplini obligațiile față de societate. Spre deosebire de mulți filozofi iluminați care atacau violent tradiționalismul, Levinsohn a căutat să reformeze comunitatea din interior. Această strategie l-a făcut mai acceptabil pentru un public tradiționalist care, altfel, ar fi respins mesajul său. În fine, Levinsohn susținea că evreii au obligația religioasă să fie cetățeni loiali ai țărilor în care trăiesc, o poziție care reflecta speranța, des întâlnită în epocă și în alte comunități evreiești, că loialitatea va fi răsplătită prin emanciparea civilă.

Cristian VECHIU

„Deportările pe criterii etnice – un element central al regimurilor totalitare?”

Între 25-26 noiembrie 2025, la Institutul Goethe din București s-au desfășurat lucrările unui simpozion științific intitulat „Deportările pe criterii etnice – un element central al regimurilor totalitare?”. Evenimentul a fost organizat de Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI) al Guvernului României, în parteneriat cu Fundația Hanns Seidel, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române și Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Acțiunea se înscrie în seria de manifestări dedicate comemorării a 80 de ani de la deportarea germanilor din România la muncă forțată în Uniunea Sovietică. În mod particular, acest simpozion și-a propus aprofundarea cunoștințelor referitoare la diferitele strămutări forțate ale unor grupuri de populație pe criterii etnice în spațiul românesc, în anii 1940-1950, în scopul omogenizării etnice sau, în cazul Holocaustului, al eliminării colective a acestora.

În deschidere au rostit alocuțiuni: Markus Huber, directorul Institutului Goethe; Markus Teglas, adjunct al șefului misiunii Ambasadei Republicii Federale Germania în România; Tanczos Barna, viceprim-ministru; Ștefan-Radu Oprea, secretar general al Guvernului; Faragó Petru, secretar general adjunct al Guvernului; Dragoș-Mihai Hotea, secretar de stat la Cancelaria Prim-Ministrului; Thomas Șindilariu, subsecretar de stat în cadrul DRI. Ei au evidențiat actualitatea temelor propuse în cadrul acestui simpozion, în contextul augmentării unor atitudini alarmante precum xenofobia, antisemitismul, instigarea la ură, simpatia față de regimurile totalitare.

Simpozionul a fost structurat în cinci secțiuni, fiecare temă fiind ilustrată prin prezentări de substanță,

susținute de profesori și istorici din mediul academic. Secțiunile supuse dezbaterilor intelectuale au fost: „Politica de omogenizare etnică și mișcările forțate de populație în România, în anii 1940-1944”; „Memoria deportărilor”; „Deportări și genocid – Holocaustul în România, 1941-1944”; „Deportări pe criterii etnice în Uniunea Sovietică în ultima fază a celui de Al Doilea Război Mondial, 1944-1945”;

„Deportări și alte dislocări de populație în timpul regimului comunist”.

În secțiunea privind subiectul Holocaustului în România, și-au prezentat lucrările: Adrian Cioflâncă, directorul Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman” (CSIER); conf. dr. Felicia Waldman, de la Universitatea din București; și lect. dr. Anca Tudorancea, cercetător la CSIER.

Tema de cercetare a lui Adrian Cioflâncă – „Deportări și execuții în masă ale evreilor în Transnistria în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Cazul Mostovoi” – a fost precedată de întâlnirea sa, în 2016, cu Angela Gennepo, fostă Onitzkasky, care avea 14 ani în 1941, când a fost deportată la Mostovoi. De-a lungul mai multor dialoguri înregistrate în patru ani, vorbitorul a obținut mărturii nemijlocite cu privire la sistemul de distrugere în masă pus la cale de administrația românească la Mostovoi și în tot județul Berezovca, începând cu 1941. În iar-

na 1941-1942, mii de evrei au fost tranzitați spre județul Goltă unde, în decurs de trei luni, au fost asasinați în jur de 70.000 de evrei. Ca urmare a suprapopulării județului Goltă, deportații au fost masați și în județul Berezovca, unde aveau să fie uciși aproximativ 35.000 de evrei, deportați din zona Odessei, din Basarabia și din România – a arătat, printre altele, istoricul Adrian Cioflâncă.

Felicia Waldman a vorbit despre „Memorializarea deportării în Transnistria în literatura evreiască”, trecând în revistă o parte din literatura despre Holocaust, printre care: *Holocaust sub guvernul Antonescu: întrebări și răspunsuri*, de Liviu Beris; *Jurnal de ghetou*, de Miriam Korber Bercovici; *Evrei, treceți Nistrul!*, de Sonia Palty; *Timpul lacrimilor secate*, de Ruth Glasberg Gold; *Călătorie pe fluviul amintirilor*, de Felicia (Steigman) Carmelly; *Povestea unei vieți*, de Aharon Appelfeld; *Transnistria: istoria unei familii între Est și Vest, 1941-1981*, de Marta Caraion; *Noroi înghețat*, de Avital Baruch.

Anca Tudorancea a prezentat rezultatele unei cercetări în desfășurare despre „Amintiri din Transnistria. Supraviețuitori ai Holocaustului în Constanța (1945)”. În 1945-1946, secția din România a Congresului Mondial Evreiesc a studiat efectele Holocaustului asupra evreilor din România, prezentate ulterior la Conferința de Pace de după Al Doilea Război Mondial. În perioada comunistă, documentele originale au fost sigilate și transferate într-un subsol, de unde au fost redescoperite în anii '90. În 2008, CSIER a început arhivarea și scanarea documentelor, pentru a le repune în circuitul științific.

Simpozionul a fost încheiat printr-o masă rotundă cu tema „Quo vadis memoria? Între uitare, școlarizare, instituționalizare și conștiința societății democratice”, în care vorbitorii au reflectat asupra importanței și a perspectivei memoriei colective pentru propriile comunități.

Claudia BOSOI

Disparația lui Josef Mengele

Un studiu postbelic despre Îngerul Morții

Filmul dramatic regizat de disidentul rus Kirill Serebrennikov, prezentat în acest an în premieră la Festivalul de Film de la Cannes și la Les Films de Cannes à Bucarest, 2025, se concentrează pe viața unui criminal nazist pe fugă, punând în discuție mecanismele memoriei și ale răscumpărării. Estetica sa sobră și ambiția sa istorică se înscriu în continuitatea cinematografiei europene angajate.

Adaptat după romanul non fiction al lui Olivier Guez, scenariul filmului lui Serebrennikov are o abordare psihologică a anilor de fugă ai lui Josef Mengele, medicul nazist SS de la Auschwitz, interpretat de August Diehl. După Al Doilea Război Mondial, Mengele fuge în America de Sud pentru a începe o viață nouă, ascunzându-se de justiție. Prin ochii fiului său adult, Rolf, Îngerul Morții este obligat să se confrunte cu un trecut pe care nu-l mai poate evita. De la Buenos Aires până în Paraguay și Brazilia, el își orchestrează pas cu pas dispariția, pentru a scăpa de judecată.

Filmul este cel mai puternic în scurtă sa incursiune în trecutul nazist al lui Mengele, luând

forma unor scene rare, prezentate ca imagini granulate, din celuloid, filmate chiar de naziști. Cruzimea conținută în aceste imagini este de-a dreptul tulburătoare. „Remușcarea este o boală inventată de cei slabi”, spune el batjocoritor. „Auschwitz a fost o întreprindere foarte profitabilă, dar nimeni nu vrea să audă asta acum...” Scenele filmate la Auschwitz și în ghetoul din Cracovia reamintesc realitatea crimelor naziste și subliniază dorința regizorului de a confrunța spectatorii cu memoria Shoahului. Prin flashbackul viu și frapant plasat în infamul lagăr de exterminare nazist, filmul urmărește să combată toate formele de negare a Holocaustului. Trecând la culori saturate și încadrată ca un montaj de filmări de familie, această secvență îl arată pe tânărul doctor alegând vesel specimene umane proaspăt sosite din trenurile de transport, experimentând pe deținuți cu dizabilități grave, apoi ucigându-i nonșalant și jupuiindu-le cu răceală carnea de pe oase. Întregul interludiu este încadrat artistic într-o interpretare muzicală tristă a unei orchestre de prizonieri pitici, o scenă suprarealistă înrădăcinată în interesul medical real al lui Mengele pentru pitici. Cu estetica sa alb-negru, *Disparația lui Josef Mengele* împrumută mult din gramatica filmului noir.

Lungmetrajul este o operă curajoasă și fin lucrată, parțial lecție de istorie și parțial mesaj de avertizare, care se adresează publicului curios să înțeleagă zonele mai întunecate ale istoriei contemporane și interesat de filme istorice și biografice care explorează personalitățile secolului al XX-lea. Fanii adaptărilor literare și ai operelor precum *The Pianist* sau *The Kindly Ones* pot găsi aceeași profunzime a reflecției asupra memoriei colective și a responsabilității individuale.

Edith NEGULICI

Noul an universitar aduce după sine noi incidente antisemite

Potrivit ultimului raport al organizației internaționale Combat Antisemitism Movement (CAM), incidentele antisemite din campusuri continuă să crească în lume. În septembrie, CAM a înregistrat 53 de incidente antisemite în campusuri, o creștere cu 178% față de luna precedentă, când au fost înregistrate 19, deși studenții erau în vacanță.

Această creștere demonstrează persistența problemei antisemitismului din colegii și universități. În Franța, la Sorbona, studenții pregă-

tesc atacuri țintite cu arme împotriva studenților evrei. În Argentina, la una dintre universități studenții au pus mâna pe o parte din campus și protestează contra „genocidului” israelian împotriva palestinienilor. În SUA, în septembrie au avut loc 38 de incidente în campusuri, la universitățile Syracuse, Hannover și Manhattan; în octombrie, ele au continuat la Universitatea Cornell.

Un alt raport, realizat de Liga Antidefăimare, a constatat politizarea predării, promovarea pozițiilor împotriva

Israelului și discriminarea colegilor evrei. Studenții evrei, dar și cadrele didactice au constatat, potrivit unui sondaj al Ligii, că 73% dintre colegii lor sunt implicați în activități antisemite, acestea fiind organizate de grupul Faculty and Staff for Justice in Palestine (FSJP).

„Studenții evrei și cadrele didactice sau cercetătorii sunt constrânși să-și ascundă identitatea, sunt excluși din oportunitățile profesionale, iar acest mediu ostil îi împiedică pe tinerii talentați să-și continue cariera”, a arătat J. Greenblatt, președintele Ligii Antidefăimare.

(E.G.)

În 2024, antisemitismul în Cehia a devenit exploziv

Analul trecut incidentele antisemite în Cehia au atins niveluri record, în condițiile desfășurării războiului din Gaza. În raportul său anual, Federația Comunităților Evreiești din Cehia a arătat că în 2024 s-au înregistrat 4.694 de incidente antisemite, cu o creștere de aproape 85% comparativ cu anul precedent, când s-a înregistrat o creștere de 90% după atacul terorist al Hamas din 7 octombrie 2023.

Potrivit lui Petr Papousek, liderul Federației, țara sa nu a fost scutită de „explozia globală a antisemitismului” care a erupt imediat după atacul Hamas. Ura față de evrei, mai ales sub forma demonizării Israelului, a devenit o atitudine socială acceptabilă și a dominat spațiul public, iar atacurile au demonstrat o „sinergie fără precedent” între extrema dreaptă, cea stângă, islamism și dezinformările din presă. „Elementul unificator este ura față

de Israel, la care se adaugă acuzațiile antisemitismului tradițional.” Cele mai multe incidente, 96%, au fost exprimate online, pe paginile de socializare, a afirmat el. Patru cazuri de atac fizic au fost înregistrate anul trecut, comparativ cu niciunul cu un an înainte. Toate au fost legate de conflictul din Orientul Mijlociu. Au mai fost multe alte cazuri și au fost arestați cinci adolescenți care au încercat să incendieze sinagoga din Brno.

În pofida creșterii incidentelor antisemite, raportul Federației conchide că Republica Cehă rămâne o țară sigură pentru evrei.

(E.G.)

Bucureștiul Clarei Haskil. O privire contemporană

Drumul în viață al uneia dintre marile pianiste ale secolului al XX-lea, Clara Haskil, începea acum 130 de ani, la București, într-o familie evreiască sefardă. O viață trăită pentru muzică. La cinci ani, Clara cântă în fața reginei Elisabeta a României. Părinții, conștienți de potențialul ei artistic ieșit din comun, hotărăsc să o ajute să și-l împlinească. O primă lovitură: tatăl Clarei se sfârșește înainte ca ea să împlinească șapte ani. Unchiul ei o vor ajuta în locul lui: unul, financiar; celălalt, formativ. Acesta din urmă îi înlesnește studiile la Viena, apoi la Conservatorul din Paris, unde este eleva lui Alfred Cortot. Dar succesul se lasă așteptat. Nu un an, nu doi; 30 de ani, cam jumătate din viața ei scurtă. Avea să părăsească această lume la 65 de ani într-un spital din Bruxelles, în urma unui traumatism cranian provocat de un accident. În tot acest răstimp, suferințele nu o ocolesc: nici cele fizice (scolioză, de care va fi tratată la Berck, orașul damnaților, îl numea Blecher; bronșite cronice; congestie pulmonară; primejdia de a-și pierde vederea; adenom de hipofiză; afecțiuni cardiace), nici cele sufletești. Găsește în ea tăria să și le domine, așa cum tracul copleșitor înaintea intrării în scenă dispărea în fața claviaturii.

Holocaustul e trăit și de surorile Haskil: Lili, Clara, Jana, toate cu înzestrări muzicale, moștenire maternă. Jana, violonistă în Orchestra din Paris, e gata să fie prinsă de Gestapo în Parisul sub ocupație nazistă și trimisă în lagăr. Clara se refugiază la Marsilia, parte neocupată a Franței. Când situația se înrăutățește și acolo, pleacă clandestin în Elveția. În 1942 se stabilește la Vevey.

Intrarea ei în prim-planul vieții muzicale internaționale, imediat după război, are și o conotație politică: se dorea ca vinovăția democrațiilor lumii față de suferințele evreiești în Holocaustul despre care s-a știut, dar nu s-a acționat, să fie, pe cât se putea, spălată.

Clara Haskil concertează după război cu dirijori de anvergură. Cântă sub bagheta lui Stokovski, Karajan, Celibidache... Colaborează cu Dinu Lipatti de care o va lega o frumoasă prietenie. Corespondența lor va face obiectul unei dramatizări realizate de Manase Radnev și Ana Simon.

Drumul Clarei Haskil în posteritate va începe la scurt timp după dispariția fizică. O stradă din Vevey îi poartă numele. Din 1963, în același oraș se derulează neîntrerupt Concursul Internațional de Pian Clara Haskil, cu sprijinul Societății elvețiene de Radio Suisse Romande, Espace 2, și al Fundației Nestlé pentru Artă. În 1995, Mihaela Ursuleasa avea să fie laureata Marelui Premiu.

Clara Haskil revine în orașul și în cartierul unde s-a născut, al primilor pași în viață și artă, prin evenimentul actual, „130 de ani de la nașterea Clarei Haskil,” organizat de Oana Boca Stănescu, fondatoare și președintă a Asociației Headsome Communication, apreciată manageră culturală. Un eveniment complex: colocviu de muzicologie la Colegiul Noua Europă, moderat de rectorul său, prof. univ. dr. Valentina Sandu Dediu, cu invitați de prestigiu, pianiști de renume, apreciați jurnaliști ai RRM, urmat de un concert, rampă de lansare pentru tineri muzicieni; popas în zece spații culturale din fostul cartier evreiesc natal, cu redare sincronă a zece interpretări de referință din discografia Clarei Haskil; proiecții de filme documentare dedicate mării muziciene.

Oana Boca Stănescu a acordat *RE* un interviu despre motivația și concepția acestui eveniment:

Traseu narativ: muzical, istoric, architectural

– *Ce anume v-a sprijinit în transformarea proiectului în realitate?*

– Au fost doi piloni culturali și emoționali care, pentru mine, au avut aproape aceeași putere. Primul era dorința de a păstra vie memoria Clarei Haskil, una dintre cele mai sensibile și mai profunde pianiste ale secolului al XX-lea, o artistă a fragilității și a adevărului muzical. A-i păstra memoria însemna a susține un ideal artistic bazat pe onestitate, discreție, respect față de muzică, o lecție de umanitate și frumusețe. Al doilea pilon era legat de fostul cartier evreiesc. Locuiesc aici și îl consider cel mai fascinant șantier

narativ posibil: un spațiu plin de straturi de memorie și povești. Când spun asta, mă refer la mai multe trasee semantice: arhitectural, pentru că pune în valoare clădiri; muzical, pentru că readuce simbolic prezența Clarei Haskil prin intermediul interpretărilor ei magice în spațiul începuturilor sale muzicale; educativ, pentru că oferă instrumente de înțelegere critică a trecutului și evocă un palimpsest cultural. Este absolut necesar să ne cunoaștem orașul sau, cel puțin, o parte din el, și să păstrăm vii legăturile dintre trecut, prezent și viitor.

– *Care i-au fost devenirile?*

– De la visul cuminte de a organiza un eveniment aniversar, proiectul s-a complicat frumos de la o săptămână la alta. Am reușit să atrag alături instituții importante: Colegiul Noua Europă, Ambasada Elveției în România, Ambasada Germaniei la București, Institutul Cervantes din Capitală. Dar și oameni valoroși, precum Anca Tudorancea, lector la Centrul de Studii Ebraice, Facultatea de Litere, Universitatea din București; sau Yvonne Toader, vicepreședinta OAR București, arhitectă pentru care profesiunea este mai mult decât o meserie: este o necesitate de a explora și a înțelege modul de locuire uman în toate fațetele sale.

– *Cum ați ales cele zece locuri din fostul cartier evreiesc? Ce impresie v-au făcut instituțiile evreiești actuale? Cine a făcut selecția pieselor muzicale interpretate de Clara Haskil?*

– Alegerea locurilor n-a urmărit o hartă turistică, ci un traseu narativ. Fiecare spațiu a deschis o fereastră către istoria și modul în care a fost reimaginată această parte din oraș. De aceea am avut în listă și clădiri istorice, și clădiri mai noi, și instituții publice, și cafenele sau restaurante din cartier. Prin acest traseu sonor – piesele muzicale interpretate de Clara Haskil au fost selectate de prietena mea, Alina Azario –, muzica mării pianiste a revenit simbolic în cartierul evreiesc, locul nașterii și al primelor ei experiențe muzicale. Spațiul urban a devenit scena unui omagiu aparte. Mulțumesc TES-ului și JCC-ului pentru căldura întâmpinată în colaborare. Avem planuri pentru un eveniment Clara Haskil organizat la JCC, în cadrul FCER, în 2026.

– *Ce rol au jucat filmele documentare?*

– Este o rară ocazie de a vedea puținele cadre filmate vreodată cu Clara Haskil și o colecție impresionantă de mărturii ale celor care au cunoscut-o. Aceste fragmente, ca piese ale unui puzzle al memoriei Clarei Haskil, creează un context emoțional

aparte, mai ales că sunt incluse și unele dintre interpretările ei magistrale.

– *Credeți că asemenea evenimente sunt o formă de diplomatie culturală?*

– Într-o anumită măsură, da. A readuce în atenția publică o personalitate culturală născută în România, stabilită în Elveția, apreciată în întreaga lume reprezintă un gest de diplomatie culturală în sensul cel mai nobil: recuperarea valorilor autentice și repunerea lor în circulație.

Julia DELEANU

Keshet XXIII, prilej de cunoaștere și de îmbogățire spirituală

Pe 23 noiembrie, la Sinagoga Merarilor a avut loc ediția a XXIII-a a programului național de conferințe Keshet, cu tema „Am Israel. Tora. Ereț Israel”. În mesajul de deschidere, președinta Comunității Evreilor din Iași, Benjamina-Ides Vladcovschi, a evidențiat importanța acestui seminar devenit tradițional, adevărat prilej de cunoaștere și de îmbogățire spirituală, dedicat membrilor comunității și prietenilor acesteia, temele variate și interesante, precum și invitații de marcă atrăgând tot mai mulți participanți cu fiecare ediție.

Prima sesiune a fost susținută de poetul, scriitorul și publicistul Adi Cristi (Adrian Rosentzveig) care și-a lansat volumul de poezie *Memoriile vieții spre moarte* (Editura Junimea, 2024). Prezentarea volumului a fost făcută de poetul și criticul literar Paul Gorban: „Volumul, purtând un titlu semnificativ, este format din douăsprezece părți, având ca repere ale traseului existențial două teme constante: iubirea și moartea. Poetul înseamnă, fără inhibare, aspecte ale realului imediat, evenimente sociale, politice, culturale, împerecheate cu metafore ale percepției estetice, cu

intensificări ale sentimentelor, cu răsuciri rafinate ale ideilor.”

A două conferință, „Tora, spiritul viu al poporului evreu”, susținută de dr. ing. Filip Petraru, a prilejuit publicului o incursiune în fascinanta lume spirituală a Torei, o lume în care simbolurile, ritualurile și tradițiile au persistat de-a lungul istoriei și i-au ținut pe evrei uniți pentru mii de ani: „Tora este o carte care ne îndrumă cum să trăim, textul Torei și interpretarea acestuia fiind două aspecte importante ale revelației divine. Tora este alcătuită din istorisiri și legi ce ne arată care este calea cinstită, frumoasă și dorită pe care să pășim, dincolo de obligația de a respecta regulile. Dacă legile sunt trupul Torei, istorisirile sunt sufletul ei.”

Ultima sesiune, cu tema „Am Israel. Ereț Israel”, a fost susținută de Benjamina-Ides Vladcovschi care a relevat strânsa legătură dintre poporul lui Israel și țara lui, Ereț Israel: „Prin legământul cu Dumnezeu am devenit *poporul ales*, fapt care, pe de o parte, ne-a adus multă suferință, dar pe de altă parte, multă înțelepciune. Am Israel, poporul Israel, este un popor străvechi, care în fiecare generație se reinventează, un popor care cuprinde o diversitate genetică, geografică, lingvistică și culturală greu de imaginat. Ereț Israel este țara pe care ne-a făgăduit-o Dumnezeu, țara din care ne-a avertizat Dumnezeu că vom fi exilați, dacă nu vom respecta poruncile Torei și țara în care ne-a promis Dumnezeu că ne vom întoarce.”

În finalul intervenției sale, Benjamina-Ides Vladcovschi a povestit despre recenta vizită în Israel, unde a primit Medalia și Diploma de Yakir HaEda („Draga comunităților”) din partea Asociației Evreilor Originari din România, H.O.R. Beer Șeva, pentru contribuția la consolidarea relațiilor de prietenie cu H.O.R. Beer Șeva și Negev.

Silvian SEGAL

CENTRUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA „WILHELM FILDERMAN” AL FCER-CM

Filip Lazăr (1894-1936), un nou început

Pianistul și compozitorul Filip Lazăr, considerat unul dintre compozitorii români majori după George Enescu, este aproape necunoscut publicului larg și nu este menționată în nicio sursă muzicală ascendența sa evreiască. Este un caz de uitare ascunsă în plină lumină, chiar dacă există o stradă cu numele său la Craiova și unele compoziții încă îi sunt cântate. Născut pe 6 mai 1894 la Craiova, a făcut studii muzicale la București și Leipzig. A fost voluntar în Primul Război Mondial, o experiență care l-a marcat puternic psihic și care l-a făcut să distrugă o serie de lucrări compuse. Exigența și rigoarea sa erau cunoscute în mediul muzical și aplecarea către avangardă a fost subiectul criticii celor care nu înțelegeau muzica nouă, ca de exemplu muzica compusă special pentru radio sau o piesă de doar patru minute, inspirată din cadența și lungimea unui meci de box (*Le Ring*). Încă din 1928 se stabilește la Paris, unde este legat de o serie de societăți muzicale, fiind membru fondator al societății Triton. Mare parte din ultimii opt ani petrecuți la Paris sunt complet necartografiați prin documente.

Correspondența către familia din București a fost recent redescoperită în arhiva familiei și este un proiect

memorial pe care îl pregătesc pentru publicare, cu atât mai mult cu cât 2026 este anul comemorării a 90 de ani de la moartea sa. Scrisorile sunt documente și trebuie redactate integral, împreună cu fotografiile celor cu care a corespondat. Trebuie să mulțumesc pentru această onoare descendenților surorilor lui Filip, Rica Halfon (născută Lazăr) și Melitta Erțan (născută Lazăr).

Pe lângă scrisorile adresate familiei, există și altele adresate unor colegi muzicieni, în diverse arhive din străinătate. Filip Lazăr scrie frecvent acasă, de trei ori pe săptămână, și cere relatări detaliate de la cei dragi, chiar și legate de nepoții mici cărora li se adresează ca *onkle* Filip. Relația apropiată cu cele două surori, Rica („Ricule dragă”) și Melitta, aduce noi detalii poveștii sale care trebuie spusă și în această cheie. Elemente din aceste scrisori au fost fragmentar și foarte puțin folosite de monografia consacrată lui Filip Lazăr de muzicologul Vasile Tomescu. Uimitor, acesta vorbește de o singură soră, Melitta, care îi dă să vadă scrisorile și fotografiile. Melitta însă

emigrase în Argentina încă din 1941, iar sora din București, care păstrează toate documentele familiei, este Rica Halfon. Probabil nu a dorit să fie menționată nominal, dar ar fi trebuit totuși menționată ca persoană și în niciun caz nu ar fi trebuit citată greșit sursa arhivei (de aceea, în forma pe care o voi publica, transcrierea integrală a corespondenței, arhiva va fi citată ca arhiva Rica Halfon Lazăr).

Dincolo de citirea profesională muzicală, care este și astăzi valabilă în sursa menționată, este nemenționată originea familiei evreiești sefarde din Craiova, ramură a familiei Arie, Samitca, Halfon ș.a. Asimilarea lui este completă, dar originea era bănuțată; și, în anii 1930, încep să apară și astfel de atacuri. Deși moartea sa survine în 1936, ca urmare a unei boli de plămâni, este încă pe lista oame-

nilor căutați pentru arestare în anii 1940, iar soția sa, Mariette, este arestată în 1942 și ajunge la Auschwitz.

În memoria lui Filip și a lui Mariette Lazăr, publicăm o primă scrisoare, una dintre multele trimise acasă, la București.

Am vorbit despre aceste documente speciale la conferințe recente din noiembrie și decembrie 2025, la Bar Ilan și Paris.

Anca TUDORANCEA

75 AVENUE DE BRETEUIL XVI
1 Octombrie 1936

Mârțule scump,
Îți mulțumesc din suflet pentru scrisoarea ta atât de bună și dulce.

După Combloux m-am dus la Vichy unde, după ce am stat 4 zile, m-am întors acasă cu Marietta mea.

Nu trebuie să te miri de starea mea morală ocazionată de moartea bunului meu Ferroud [Pierre-Octav Ferroud, 1900-1936, compozitor francez de muzică clasică]. Închipuiește-ți un suflet mare, un om superior, un prieten incomparabil, care timp de zece ani a fost pentru mine ca un frate. Deși teribil de ocupat venea la mine de trei ori pe zi încurajându-mă în momentele grele, susținându-mă din răspuțuri și consacându-și tot idealul său în mine. Era singurul om pe lume pe care Mariette respecta și admira tot atât ca pe Sandu. Unicul om care pot să-l compar este Sandu, tot atât de bun și extraordinar de serios; tot atât de devotat și fin.

Am fost atât de răsfățat de dânsul încât nimeni nu mă interesa, așa că astăzi rămân spiritualmente absolut izolat și singur. Căci un artist are nevoie de altceva, decât armonia în menaj.

Singura mea consolare este a-i ajuta moralicește văduva și copilășul și de a mă ocupa de opera imensă ce ne lasă. Prietenia noastră nu se poate compara, închipuiește-ți două Backfisch care timp de zece ani au fost inseparabili. Și eu am avut ideea de a juca la loterie, căci altfel finanțele mele nu vor putea rezista unei cheltuieli de 10/15 mii franci, cât ar reprezenta voiajul meu în țară împreună cu fetița mea dulce.

Ca să-ți faci o idee de legătura frățească cu Ferroud trebuie să spun că am primit peste 30 scrisori de condoleanțe, atât prietenia noastră devenise legendară. Până și Gogu Georgescu [George Georgescu, 1887-1964, muzician român], care nu-mi scrisese de ani de zile, mi-a adresat o scrisoare mișcătoare.

Aici situația este gravă și avem mari griji; am speranțe că editorul meu – cu memoria lui Ferroud pe care-l respecta și care dorea să mă vadă mai liniștit financiarmente – mă va ajuta mai mult ca până acum. Am trei lucrări de vândut și dacă reușesc mă pot abține puțin de grija zilei de mâine, care mă apasă de atâtea ani.

Prietenia mea recentă cu marele nostru [George] Enescu rămâne neștirbită. Păcat însă, că-i veșnic în voiaj. Du-te la unul din concertele sale și salută-l din partea-mi.

Dacă poți invita-l la masă și vei vedea ce creatură dumezeiască este.

În noiembrie va sosi, ca solist la un concert al lui Gogu, violonistul Pierre Fournier [1906-1986, violoncelist francez], băiat eminent, dulce și distins, pe care îl protejez cât pot. Gogu l-a angajat grație mie și te rog ca tu și Sandu să-l primiți cum numai voi sunteți în stare să faceți.

De ce nu-mi scri nimic despre rezultatul curei tale la ...! Răspunde-mi numaidecât.

Eu mă simt mai bine de când sunt iarăși sub aripa Mariettei; dorm și mănânc mai bine și am început a relua din cele șase kile pierdute astă vară.

Sunt aproape gata cu simfonia mea și azi încep instrumentarea care va dura vreo trei luni. Premiera va avea loc în Aprilie sau în Mai.

Suntem rece cu proprietarul nostru și, dacă ne mutăm, vom avea un salon, așa că vei veni îndată aci să stai cât vrei. Când Ricuțu va putea, va veni numaidecât și dânsa. Sper însă să vin eu înainte, căci îmi este dor de voi toți și în special de nepoței.

De la atâtea necazuri și plâns mi-a slăbit tare ochiul drept, așa că scriu și citesc cu ochelari, iar la spectacole mă ajut în întuneric de monoclu.

Neavând răbdare de a scrie, trimite scrisoarea aceasta la Sofia. La 9 ale lunii, orele 11½ seara, ora de aci, se cântă Concerto Grosso cu Rhene Baton la Paris.

A început să mă enerveze cântatul prea des a acestei chestii, care împreună cu „Musique pour Radio” a luat prea mult avânt, în detrimentul celorlalte lucrări. [Maurice] Ravel mă prevenise de acest lucru încă de acum opt ani. Suferă de anemie cerebrală și este într-un hal fără de hal, bietul mare om.

Acți tare frig și vreme urâtă. Avem cu toții speranța că grație devalorizării afacerile să-și reia cursul de acum câțiva ani.

Sunt mâhnit și desgustat de cele ce se petrec în Europa, cu maimuțarie luptă senilă între stânga și dreapta! Am credința că va veni acel care ne va duce pe drumul mijlociu. Mă abțin din răspuțuri de a emite păreri politice, căci este tare dificilă situația de străini, cu toate că o cunosc de când am venit pe lume!!!

Nu mai mă lăsa fără știri atâtea timp și scrie-mi lung și de toate. Aș da mult să-l decid pe Sandu [Erțan] sau pe Lucian [Halfon], a-mi scrie câte o lungă scrisoare.

Vă sărut cu mare dor pe toți opt,
Filip

1 Decembrie, Ziua Națională a României. Aportul evreilor români

Ziua Națională a României, 1 Decembrie 1918, este și un moment de reflecție despre aportul evreilor la înfăptuirea și consolidarea Marii Uniri, pe câmpul de luptă și în plan diplomatic. Ei s-au înrolat în armată fără a avea cetățenie română, fără a putea fi ofițeri, grefieri militari, grăniceri. Medicii și sanitarii militari evrei erau subordonați etnicilor români. Procentajul evreilor români pe front a fost egal cu al etnicilor români: circa 10% din totalul populației. Procesul egalității în drepturi a fost sinuos. Deși în Tratatul de Pace de la Berlin, din 1878, unde era recunoscută independența statală a României, se prevedea emanciparea evreilor, articolul 7 din Constituția de la 1866, care-i priva de drepturi civile, a rămas în vigoare, sub presiunile unor deputați antisemiți, în frunte cu A.C. Cuza.

Abia la Conferința de Pace de la Paris, din 1919, dr. Wilhelm Filderman, lider al UEP, care făcea parte din delegația României, avea să joace un rol esențial pentru încetățenirea evreilor români, ca și în redactarea Tratatului Minorităților, act de mare importanță pentru statutul lor în toate statele europene, valabil până azi.

1 Decembrie este și rememorare din perspectiva a tot ceea ce au făcut evreii români pentru dezvoltarea României moderne. Una dintre cărțile apărute în primii ani de existență a Editurii Hasefer, în 2002, scrisă de Avram Rosen, *Contribuția evreilor la progresul industrial al României interbelice*, este o sinteză pertinentă a ceea ce spune titlul. Din istoria finanțelor românești nu poate lipsi rolul jucat de familia de bancheri Elias, de Banca Bercovitz, Banca Marmorosch Blank, la înființarea „Casei de compensațiuni din București”, în 1919, în „formarea unei piețe interne unitare, ca urmare a nevoii de a deconta cu rapiditate tranzacții fără numerar, în condițiile diversității monetare din România, după Marea Unire, și cerințelor pieței pentru utilizarea leilor românești”. Din numeroasele exemple de aport cultural, iată unul legat de Marele Război: M.H. Maxy, combatant pe câmpul de luptă, și grafica sa de front. În 1918, artistul participa la o expoziție de grup, organizată la Iași, vizitată de Regele Ferdinand I, de membrii Guvernului și ai Parlamentului.

În fiecare etapă din procesul care a dus la Marea Unire – Unirea Principatelor Române din 1859, dobândirea independenței statale în urma Războiului de Independență din 1877-1878, pe fondul renașterii naționale pe întreg parcursul veacului al XIX-lea – este atestată participarea evreilor români.

Ziua Națională a României, 1 Decembrie 1918, este un motiv special de sărbătorire pentru populația evreiască: punct de plecare pentru emanciparea generală, consfințită prin Constituția din 1923, reparație îndelung așteptată a unei nedreptăți istorice.

Iulia DELEANU

Chiparosul / Cedrul lui Herzl

Pe înălțimile drumului din apus spre Ierusalim, la o altitudine de cca 650 m, se află, semeată și primitoare, așezarea Motza. Undeva în așezare, în incinta complexului istoric al sanatoriului Arza – Casa de Odihnă, care aparținea odinioară Casei Asigurărilor de Sănătate pentru Sindicatul Muncitoresc (Kupat Holim), se ascunde Parcela Președinților Israelului, o alee de copaci plantați de președinții Statului, ca o continuare a unei tradiții populare de plantare legată de Cedrul Herzl. Numele Arza descinde din *erez*, cedru.

În 1898, Theodor Herzl a sosit în Eretz Israel pentru a expune ideea unui „stat evreu” în fața Kaiserului Wilhelm al II-lea. Și Maiestatea Sa vizita țara în acele zile. O întâlnire, pripită și fără folos, a avut loc la porțile școlii agricole Mikveh Israel. La sfârșitul unei întâlniri la Ierusalim, de asemenea dezamăgitoare, Herzl și tovarășii săi, David Wolfson și Max Bodenheimer, au coborât la Motza, o colonie evreiască înființată în anul 1894, pentru a vizita casa fermierului Shmuel Broza.

Herzl a urcat pe vârful crestei pe jos, evitând să călărească un măgar, de teama imaginii „Regele Mesia”. Admirând priveliștea magnifică, a afirmat: „În acest loc este potrivit să se construiască un sanatoriu pentru intelectualii poporului nostru!” Ca un gest simbolic față de agricultura evreiască din Eretz Israel, Herzl a plantat un arbore. Fermierul Broza a citit Psalmul 22:13: „Cel drept va înflori ca un palmier, ca un cedru în Liban.” Herzl a consemnat în jurnalul său: „La poalele muntelui am plantat un cedru fraged, pe panta protejată a muntelui. Wolfson a plantat un mic curmal...” Doar că „cedrul” era chiparos! O fotografie din 1912, devenită celebră, prezintă acel arbore care a primit porecla „Cedru Herzl”.

Societățile fotografice de amatori formate în ultimul deceniu al secolului

al XIX-lea, în special cele de la Londra, Viena și Paris, au influențat dezvoltarea fotografiei artistice. Entuziasm, expoziții și publicații au constituit un neprețuit impuls pentru fotografia pictorială.

În 1887 a fost fondat Clubul Fotografilor Amatori din Viena, dobândind prestigiu în scurt timp. În 1912, la finalul studiilor de drept, Leo Kann (n. 1885, Pressburg, Austria), activist sionist, dar și fotograf pasionat, vicepreședinte al celui Club din Viena, a pornit într-o călătorie în Eretz Israel. Robert Stricker, redactorul ziarului

sionist *Jüdische Zeitung* din Austria, ziar asociat cu *Jüdischer Verlag*, editură prestigioasă fondată la Berlin în 1902 de E.M. Lilien, Ch. Weizmann, D. Trietsch, B. Feiweil și M. Buber, l-a

solicitat să noteze impresii de drum. Kann nu s-a mulțumit cu note, realizând peste 400 de fotografii.

În ediția din 11.09.1912, publicația evreiască vieneză *Die Welt* anunță: „...Lucrări artistice splendide: *Palestina în Imagine*, fotografii de Leo Kann, aduse aici de *Jüdische Zeitung*... Tablouri de perete, decorative... Bijuterii prețioase pentru casa evreiască... Cadouri pentru orice eveniment, albume, diapozitive pentru ferestre, fotografii pe sticlă 18x24 cm, o imprimare elegantă 50x60 cm... Trei Albume din Colecție cu logo gravat, în auriu și culoare: Jaffa-Ierusalim, Ierusalim-Haifa, Haifa-Damasc. Copertă cu nervuri de mătase. Fiecare album conține 60 de pagini tonifiate, pe cea mai bună hârtie japoneză, cu fațetă și semnătură în imprimeu artistic... Locuri istorice...; dar, înainte de toate, locurile noii culturi evreiești, care nu au fost încă vizitate...”

Leo Kann a pregătit acest „portofoliu” profesional ca un elegant produs de consum, destinat colecționarilor și publicării în presă. Centrul călătoriei a fost noua așezare sionistă, nu rutele Țării Biblice. Entuziastul fotograf a surprins chiparosul de la Motza, adăugând legenda „Cedru Herzl, la Motza”. Fotografia verticală, luată dintr-o perspectivă joasă, de la o distanță medie, arată întreaga înălțime a chiparosului, pe un teren stâncos, muntos și gol. Norul, copacul subțire și solitar, creează imaginea „pictorialistă”, amintind de tema „copacului singuratic” și a „chiparosului” din picturile olandeze de peisaj din secolul al XVII-lea sau din impresionismul și post-impresionis-

mul secolului al XIX-lea.

Stilul este influențat de „pictorialismul” internațional din acea vreme, dar și de modul de exprimare „documentar”, de asemenea consacrat în fotografia internațională. Imaginile sunt vederi generale ale peisajului din colonii și orașe, fiind incluse și figuri, în principal copii.

Din cauza condițiilor meteo și a dificultăților călătoriei, unele lucrări s-au pierdut. „Dar am reușit să aduc destulă dovadă vizuală; câtă putere are comunitatea evreiască din Țara Sfântă pentru a înflori”, notează Kann. Și adaugă: „Binecuvântează din tot sufletul pe oricine care a văzut munca locuitorilor, a străbătut ținutul nostru antic al dorinței și a văzut frumusețea legendară a muntelui Hermon înzăpezit și a palmierilor reflectați în Lacul Tiberias.”

Fotografiile s-au bucurat imediat de un succes comercial și au fost absorbite în comorile propagandei sioniste. Emisari KKL și lectori în cadrul prelegerilor despre Eretz Israel folosesc o lanternă magică, proiectând diapozitive din colecția Kann.

În primăvara anului 1915 copacul a fost salvat de o invazie de lăcuste, dar în luna august a celui an a fost găsit tăiat, probabil de arabi din satul vecin Kolonia. Ciotul a fost conservat, transportat la Ierusalim, apoi returnat la fața locului și prezentat ca o relictă istorică.

În 1925, Leopold Pilichowski a inserat o imagine iconică a chiparosului în tabloul ceremoniei de înființare a Universității Ebraice pe Muntele Scopus.

Leo Kann s-a refugiat în 1939 la Londra. Mai târziu a ajuns în Vermont, SUA, părăsind lumea aceasta în 1957. Ne putem bucura de moștenirea sa vizuală la Biblioteca Națională a Israelului și în Arhiva Sionistă Centrală din Ierusalim.

Ruth OREN

Din trecutul Ierusalimului

Ierusalimul este Orașul Sfânt atât pentru iudaism, cât și pentru creștinism și pentru islam. Toate religiile creștine sunt reprezentate în Orașul Sfânt, deși creștinii reprezintă numai 2% din populația Israelului. În Ierusalim – și în Israel, în general – sunt multe Locuri Sfinte pentru creștinism: istoria Ierusalimului și a Țării Sfinte are o importanță deosebită pentru istoria creștinismului. Religie întemeiată de Iehosua ben Iosef, un evreu născut în Beit-Lehem și crucificat în Ierusalim. M-am gândit la acest lucru recent, când s-au petrecut două fapte importante.

Primul este că statuia lui Iisus (respectiv Iehosua) a revenit la locul ei din Biserica Mănăstirii Flagelării din Ierusalim, în ziua de 13 septembrie 2025. Statuia, din lemn, fusese vandalizată în luna februarie 2023, de către un fanatic extremist, care îi distrusese fața. Ea a fost restaurată de artistul restaurator spaniol Pedro Escudero și este o operă valoroasă de artă, pe lângă importanța ei religioasă. Biserica franciscană a Flagelării sau a Biciuirii, ca și alte mănăstiri și biserici din Ierusalim, este un monument important al istoriei creștinismului și al istoriei orașului. Aflată în cartierul musulman al Orașului Vechi al Ierusalimului, în apropiere de Poarta Leilor (numită și Poarta Sf. Ștefan), construită de cruciați pe locul unde, conform tradiției, s-a aflat cea de a doua

staționare a Drumului Crucii, biserica a fost distrusă în perioada otomană și refăcută de câteva ori după anul 1838, cel mai recent în anii 1928-1929, de către arhitectul italian Antonio Barluzzi care a preferat reconstrucția în stilul secolului al XII-lea.

Al doilea fapt este că Papa Leon al XIV-lea a afirmat, la începutul lunii decembrie 2025, că vrea o reuniune a tuturor creștinilor în anul 2033, an al comemorării a 2000 de ani de la crucificarea lui Iisus, la Ierusalim. Din punctul lui de vedere, faptul are o importanță specială pentru spiritualitate. Din punctul de vedere al istoriei Ierusalimului, importanța este de asemenea mare. Biserica Sfântului Mormânt, Cenacul, Golgota sunt mărturii ale unei istorii bimilenare. Ele primesc vizite numeroase ale unor pelerini din întreaga lume. Creștini de toate religiile creștine – catolici, ortodocși, protestanți, armeni, monofiziți, nestorieni și alții – vin să viziteze Locurile Sfinte din Ierusalim și să se roage acolo. Israelul îi primește pe acești oameni cu bucurie. Să ne amintim de istoria Bisericii Sfântului Mormânt, cel mai important Loc Sfânt pentru creștinism și totodată una dintre perlele arhitectonice și istorice ale orașului.

Biserica Sfântului Mormânt, numită și Biserica Învierii, este situată în cartierul creștin din Orașul Vechi al Ierusalimului. Construcția ei a început în anul 326 e.n. și s-a terminat

în anul 335 e.n. Întemeietorul a fost împăratul roman Constantin cel Mare, care a construit biserica și rotunda, iar consacrarea bisericii a avut loc la 13 septembrie 335. Din punct de vedere arhitectonic, în faza actuală ea combină elemente de arhitectură bizantină, romană și barocă. Este o biserică interdenominațională a religiilor creștine. În conformitate cu tradiția secolului al IV-lea e.n., biserica a fost construită pe locul unde a fost crucificat Iisus, unde a fost Calvarul sau Golgota și pe locul în care a fost îngropat Iisus și se află mormântul său gol. Tradiția localizării Golgotei se bazează pe recunoașterea făcută de Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, în cursul vizitei ei în Țara Sfântă, în anul 325 e.n. Totuși există și alte tradiții asupra localizării Golgotei, precum și studii academice despre aceasta. Biserica a devenit un loc de pelerinaj încă din secolul al IV-lea e.n. În anul 614, construcția ridicată de împăratul Constantin cel Mare a fost incendiată de regele persan sasanid Chosroes al II-lea la cucerirea Ierusalimului, dar clădirea a fost refăcută de împăratul bizantin Heraclius în anul 630, după recucerirea orașului. În anul 1009 biserica a fost distrusă de califul arab Al-Hakim, dar fiul acestuia a permis împăratului bizantin Constantin al IX-lea Monomachos s-o refacă, refacere care s-a încheiat în anul 1048. Biserica a fost refăcută

din nou în perioada cruciadelor, după anul 1099. În această perioadă au avut loc unele modificări arhitectonice. În perioada otomană au avut loc alte reparații și restaurări. În secolul al XIX-lea, mormântul, aflat în interiorul bisericii, a fost înconjurat de un altar. Interiorul bisericii include ultimele patru staționări ale Drumului Crucii.

În anul 1757 a fost acceptat un acord care a stabilit un *statu quo* asupra acestei biserici, referitor la drepturile diferitelor denominații creștine asupra ei. Restaurarea din anul 1810, făcută de arhitectul Nikolaos Komnenos, a ales stilurile paleocreștin și roman. După perioada mandatului britanic asupra Palestinei și a Războiului de Independență a Israelului, Orașul Vechi al Ierusalimului, incluzând și Biserica Sfântului Mormânt, a trecut sub administrația Iordaniei, situație în care s-a aflat în perioada 1948-1967. În urma Războiului de Șase Zile, în iunie 1967, a trecut sub administrația Israelului. Reparații și renovări au avut loc în câteva rânduri: 1959, 1970-1978, 1994-1997, 2016-2017.

Există și alte Locuri Sfinte pentru creștinism în Ierusalim, importante pentru istoria orașului. Dar cu altă ocazie, în alt articol. Cu speranța că până atunci vor veni mulți pelerini și turiști evrei, creștini, musulmani și de alte religii să vadă Orașul Sfânt. Bun venit tuturor, cu anticipație!

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

De ce continuă să fie atât de populare romanele despre Holocaust?

Dacă cercetați rafturile librăriilor și listele celor mai bine vândute cărți, veți rămâne cu impresia că editurile publică din ce în ce mai multe romane cu teme legate de Holocaust, iar cititorii le cumpără în număr surprinzător de mare. În niciun caz nu văd în această tendință un lucru rău; din contră, cât mai mulți ar fi bine să cunoască lucruri despre Holocaust, nu mai puțini! Singura cale de a nu repeta istoria este aceea de a o face cunoscută tuturor.

Între titlurile apreciate se numără *Portofoliul fugii*, de Julie Orringer, care descrie viața lui Varian Fry, cel care a ajutat mii de evrei să fugă din Europa ocupată de naziști și a devenit primul american recunoscut de Yad Vashem ca Drept între Popoare. *Supraviețuitorii* Georgiei Hunter se bazează pe istoria ficționalizată a ramurii poloneze a familiei autoarei și lupta acestora pentru supraviețuire după deportarea în Siberia. *Tatuatorul de la Auschwitz*, de Heather Morris, vândut în peste 13 milioane de exemplare și recent ecranizat ca serial de televiziune, urmărește destinul lui Lale Sokolov care primește sarcina de a inscripționa seriile de cinci cifre pe brațele celor care intrau în lagăr.

Le-am remarcat pe acestea trei pentru veridicitatea lor și nu glumesc când scriu că, pe parcurs, am rămas cu impresia unui trend comercial. O simplă căutare online mi-a listat: *Pianista de la Auschwitz*; *Croitoresele de la Auschwitz*; *Bibliotecara de la Auschwitz*; *Fiica doctorului de la Auschwitz*; *Balerina de la Auschwitz*; *Farmacistul de la Auschwitz*; *Povestitoarea de la Auschwitz*; *Violonista de la Auschwitz*; *Moașa de la Auschwitz*...

Nu am nicio îndoială că multe dintre aceste cărți merită citite. Și totuși: doar mie mi se pare ciudat că Holocaustul rămâne atât de popular? De ce își doresc atât de multe cititorii să aibă la raft povești despre una dintre cele mai dureroase și inumane perioade ale secolului trecut? Și care este motivul pentru care, în majoritate copleșitoare, literatura și ficțiunea care au în centru evrei (și se vând bine) au legătură doar cu Holocaustul?

Am ajuns la concluzia că romanele despre Holocaust – pe care le definesc, în sens larg, fie ca opere de ficțiune istorică cu acțiunea plasată în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, fie ca titluri care tratează moștenirile Holocaustului – rămân atât de căutate și vândute din patru motive: cine spune povestea (povestitorul face parte din generația a treia și a patra post-Holocaust); tipul de istorisire (niciodată în alb-negru, bine-rău, de fiecare dată cu o doză de ambiguitate morală, cu nuanțe de gri); adevărul istoric din centrul romanelor; și, nu în ultimul rând, peisajul politic actual.

Le voi lua pe rând.

Numărul romanelor de ficțiune despre Holocaust nu e neapărat în creștere față de deceniile anterioare, însă sigur nu e în descreștere. E posibil ca ele să fie mai vizibile datorită multiplicării canalelor de comunicare, comparativ cu 15-20 de ani în urmă. Odată cu trecerea timpului, noi povești ies la suprafață, iar autorii care fac parte din a treia și a patra generație le abordează cu detașare sau din alte perspective decât predecesorii lor.

Într-un interviu acordat revistei *Tablet*, scriitoarea Georgia Hunter sublinia acest punct de vedere. A descoperit că bunicul ei supraviețuise Holocaustului, după moartea acestuia, moment în care ea a început să facă cercetări în istoria propriei familii. „Cea de a doua generație, copiii supraviețuitorilor s-au născut imediat după terminarea războiului, când rănilor erau încă deschise”, spune ea în acel interviu. „În multe cazuri, acea generație a crescut ferită, poveștile nu erau destăinuite, copiii erau protejați de experiențele prin care trecuseră părinții lor. Ca parte din următoarea generație – nepoți ai unora dintre supraviețuitori –, avem mai multă libertate în a pune întrebări care pentru părinții noștri erau, poate, dureroase. Mai mult, poate că, pe măsură ce îmbătrânesc, supraviețuitorii sunt mai deschiși să vorbească despre viețile lor.”

Acest ultim amănunt este esențial: numărul supraviețuitorilor Holocaustului scade cu fiecare zi. Prin urmare, apare și datoria morală din partea rudelor, a scriitorilor și a istoricilor de a le documenta poveștile înainte de a fi prea târziu.

Ficțiunea despre Holocaust care este apreciată este cea în care personajele sunt nuanțate și nu se rezumă la o polarizare de tipul „evreii sunt buni – naziștii sunt răi”. Din contră, respectivele narațiuni descriu personalități complexe, răscolite de profunde conflicte interioare.

Varian Fry, protagonistul din *Portofoliul fugii*, trebuie să decidă cine merită salvat. Premisa romanului este că Fry este trimis în Franța, la Vichy, de către organizația Emergency Rescue Committee (care chiar a existat), cu scopul de a salva doar artiști și scriitori. Fry este însă pus în fața unei dileme morale: îi salvează doar pe cei pe care a fost însărcinat să îi scoată din țară sau ajută orice evreu?

Această ambiguitate morală în ficțiunea despre Holocaust nu e o noutate. Câtă vreme narațiunile ar fi lineare – pe de o parte victima de origine evreiască (sau de etnie Rroma, cu orientare homosexuală, cu un handicap fizic sau retard mental) portretizată pozitiv, iar de cealaltă parte asupritorul nazist (neamț, polonez sau antisemit, indiferent de naționalitate) descris negativ –, poveștile ar fi schematice, simplificate, reducătoare.

În realitate, toate poveștile despre Holocaust sunt nuanțate. Sigur că există elemente care se repetă – descrierile lagărelor, modul în care oamenii erau ridicați din case și strânși în gări, lunile sau anii de suferință –, însă poveștile individuale diferă, iar numărul lor este încă mare. De fiecare dată când un scriitor decide să exploreze o poveste și să o readucă (cu talent) la viață, cititorii vor continua să fie emoționați de reziliența personajelor, de modul în care oamenii se sprijină și se ajută, de felul în care greutățile vieții le schimbă destinul și le modelează caracterul.

Cele mai multe dintre titlurile pe care le-am trecut în revistă pentru acest articol subliniază că sunt „inspirate din evenimente reale”. Altfel spus, amintesc cititorului că Holocaustul chiar a existat, chiar dacă nu s-a derulat exact cum urmează să fie descris de autor.

Și în acest aspect apare o datorie morală. Scriitorul se simte „obligat” să îi spună cititorului că narațiunea are o bază reală. Însă îmbinând evenimente istorice cu personaje fictive, scriitorul se eliberează de datoria acurateții istorice și invocă licența poetică; practic, însuflă o doză de istorie în pagini de ficțiune.

Mai mult ca oricând, este important să ținem minte cât mai multe dintre aceste vieți și povești. Indiferent că un anume roman se bazează pe un personaj specific, pe o anumită perioadă sau un anume loc, Holocaustul este un capitol din istorie care trebuie spus și repetat pentru ca nicio generație să nu îl ignore.

Cât despre partea „fictivă” a poveștilor, cea a căror veridicitate nu poate fi verificată, ea este necesară pentru ca romanele să aibă coloratură umană. Aceasta este latura care face o carte atrăgătoare. Ce gândeau și simțeau oamenii pe care îi întâlnim între pagini? Cum era vremea, cum se îmbrăcau? Cu cine se întâlneau pe stradă, în sinagogă, la școală? Ce își spuneau când erau așezați la cină, în jurul mesei? Acest tip de detalii, chiar dacă sunt inventate, sunt cele care ne ajută să conștientizăm că Holocaustul nu este un concept abstract, ci li s-a întâmplat unor oameni reali, ca mine și ca dumneavoastră.

Nu în ultimul rând, romanele despre Holocaust rămân căutate din cauza lumii în care trăim astăzi. Ni se pare de neconceput ca acea perioadă din istorie să se fi întâmplat și, cu atât mai mult, să se repete. Este înfrunghirea celui mai îngrozitor coșmar pentru orice evreu, indiferent de țara în care trăiește. Și totuși: antisemitism în continuă creștere, valuri de xenofobie, grupări politice de extremă dreapta ajung la putere, atentate cu bombă în sinagogi din Marea Britanie, Franța sau Statele Unite...

Mesajul multor romane despre Holocaust nu este de fiecare dată despre evrei. De multe ori este despre diferența pe care o poate face o singură persoană: un om poate salva sute de vieți.

Și poate acesta e cel mai bun motiv pentru care merită să citim cărți despre Holocaust.

Irina MARKOVITS

PROFIL DE SCRITOR

Identitatea plurală (II)

In volumul cu un titlu și un subtitlu la fel de sugestive pentru discuția noastră asupra identității plurale, *Metroul F. Doi ani pe românește* (Fundatia-Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2019), vom găsi imagini din arhiva afectivă și sentimentală a lui Andrei Codrescu, din copilăria și adolescența lui din România, aluzii intertextuale, în spirit postmodern, la poeți precum Blaga ori Băcovia și chiar o *ars poetica* foarte concentrată, în două versuri impresiionante, precum „Poeziile-s mai simple când le trag / direct din izvorul subteran al limbii prime”. Limba „primă” este româna la care poetul devenit autor american s-a întors acum, iar stratul românesc al identității sale plurale (român, evreu, american) este echivalat metaforic și simbolic cu un „izvor subteran”, exact în spiritul modernismului adâncit arhetipal al magistrului său, Blaga.

O asemenea imagine simbolică a stratului românesc adânc, a *substratului* românesc, am putea spune, se modulează într-un chip și mai intim într-un alt vers, ca a *flash* spre momentul nașterii celui care acum și-o amintește: „Este exact momentul când în Sibiu eu ies din pântec.” În acest vers, de o simplitate dezarmantă, avem implicată o întrebare problematică a identității, pusă la modul cel mai personal-intim. Ieșirea „din pântec”, nașterea, s-a petrecut într-un Sibiu pe care poetul devenit american nu-l poate uita vreodată, deși Sibiu a fost până în 1989 un oraș dintr-o biată țară comunizată cu forța (și condus acest oraș, în mod ironic, tocmai de către Nicu Ceaușescu, unul dintre fiii cuplului dictatorial).

Momentul fundamental al nașterii este unul sibian, românesc, iar evocarea lui apare ca firească într-un volum subintitulat *Doi ani pe românește*. Însă orașul nașterii, copilăriei și adolescenței lui Andrei Codrescu revine, într-un tablou aproape tangibil al afectivității, într-un poem întreg, intitulat *Ad astra* și dedicat unui prieten de atunci, care a murit: „Ce mai zice Stăne. A murit. / A murit prietenul meu din copilărie care ne recita / în traducere proprie pe François Villon la Butoiul de Aur / unde ne îmbătam ieftin în Sibiu înzăpezit de iarnă / crâncenă care semăna leit cu iarna lui Villon din secolul lui. / Poezia țâșnea în vinele noastre de adolescenți mâniați / de nu știu ce din epoca noastră vinovată de ceva simțit / dar necunoscut ca amărății noștri părinți cufundați în tăcere. / Știa ceva Stăne care venea din adâncul poeziei medievale / acoperită și ea de tăcerea și trecerea timpului viscol necruțător / sub micuțul soare negru înecat în cupa de tinichea ca un ban. / Ce zici, Stăne? Cum arătam de acolo? / Où sont les neiges d'antan?”

Poemul acesta memorabil trebuia citat integral tocmai pentru că, de la un capăt la altul, după cum se poate vedea, el respiră adolescența sibiană și românească a poetului ce a devenit, după emigrare, american. E o ilustrare a acestei întoarceri a poetului american la limba lui „primă”, regăsită după o experiență bogată de scriitor într-o altă limbă; și percepută ca proaspătă și expresivă. Față de alți autori ai noștri care au acest mic șoc al insolității când trec de la limba română, maternă, la o limbă străină pe care o deprind prin învățare, Andrei Codrescu are, invers, percepția prospețimii limbii române în care a gândit și a scris în tinerețe și pe care o redescoperă în ultimii ani, din perspectiva unui scriitor american.

Limba română e pentru poetul evreu și american ca o iubită din adolescență, dar pe care trecerea timpului nu a îmbătrânit-o deloc. Precum într-un basm, poetul septuagenar redescoperă în *Doi ani pe românește* o limbă de o tinerețe veșnică, un „izvor subteran” pentru poemele acestei noi experiențe literare și lingvistice.

Daniel CRISTEA-ENACHE

Cinci cărți despre experiența evreiască, pentru această iarnă

Dacă în restul anului aveți pe noptieră un titlu despre Holocaust, altul despre antisemitism și un al treilea despre conflictele israeliano-palestiniene, vă recomand să explorați și alte fațete ale experienței evreiești.

A fi evreu înseamnă mai mult decât suma atrocităților dintr-un război sau a atentatelor cu bombe pe timp de pace. Înseamnă și a dansa hora cu cincizeci de străini la o Bar Mițva, și a râde la un banc, și a învăța să faci o supă de pui cu găluște, și a aprinde lumânări în seară de sărbătoare. Sigur că înseamnă supraviețuire, traume și suferință, dar înseamnă și bucurie, și viață.

Așadar, vă invit la lectura a cel puțin unuia dintre romanele de mai jos, ale căror personaje sunt toate – evident! – evrei.

Grădinile Finzi-Contini, de Giorgio Bassani (Trei Books, imprint Anansi)

Romanul lui Bassani este o meditație discretă asupra lumii evreiești burgheze din Italia fascistă. Povestea urmărește fascinația naratorului, un tânăr evreu din Ferrara, pentru carismatica Micòl Finzi-Contini și pentru familia ei retrasă, adăpostită într-o vilă cu grădini care, în anii legilor rasiale, devin un refugiu rafinat și un spațiu privilegiat, suspendat în lumină și înconjurat de ziduri (reale și simbolice) ce nu pot opri curgerea vremurilor.

Bassani surprinde cu delicatețe și melancolie sobră prime iubiri neîmplinite, prietenii intime, destrămarea unei lumi cultivate și fragilitatea aristocrației evreiești care credea că este protejată de istorie. Nu drama istoriei primează, ci umanitatea personajelor și frumusețea unei comunități vulnerabile, care încearcă să-și păstreze demnitatea în fața izolației.

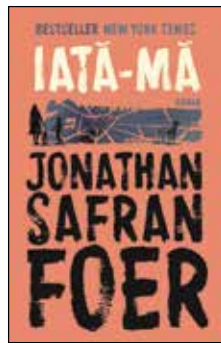

Iată-mă, de Jonathan Safran Foer (Humanitas Fiction)

Foer ne propune un roman amplitu despre viața de familie evreiască în America contemporană, cu vulnerabilitățile și contradicțiile ei.

În centrul poveștii se află Jacob care traversează destrămarea propriei căsnicii și haosul emoțional care o însoțește, provocările părintelui în relație cu propriii copii în încercarea de a le transmite sens, identitate și prezență afectivă într-un prezent dominat de viteză și anxietate. În plan secund, cartea urmărește teme asociate tensiunilor identității evreiești moderne: diaspora și legătura cu Israelul, dialogul dintre modernitate și tradiții, sentimentul apartenenței la o istorie mai mare decât viața individuală.

Iată-mă m-a impresionat prin sinceritatea, umorul și luciditatea cu care vorbește despre familie (cu frumusețea, epuizarea, umorul și responsabilitatea care o însoțesc), despre societate și identitate, fără a avea

vreun moment un ton moralizator.

Roman rusesc, de Meir Shalev (Univers)

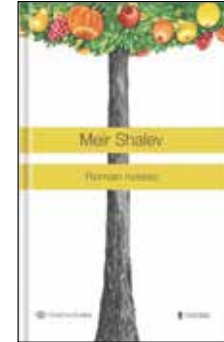
Shalev, unul dintre cei mai poetici prozatori israelieni, a reconstruit cu tandrețe și amuzament memoria propriei familii de olimi. În centrul poveștii se află Tonia, bunica lui rusoaică, severă și obsedată de ordine, a cărei luptă cu praful devine un simbol al încercării de a domestici noua lume în care trăiește. Apariția unui aspirator trimis din America, „minunea tehnologică” a familiei, devine un simbol comic al modernității, al mândriei, dar și al tensiunilor domestice și al idiosincraziilor acestui trib stabilit în Nahalal, primul moshav din Palestina prestatală. Prin poveștile membrilor familiei, Shalev recuperează episoadele fondatoare ale așezării: munca istovitoare, visurile, micile absurdități și marile încăpățănări ale pionierilor evrei.

În *Roman rusesc*, Shalev ne vorbește despre Israel nu prin epopei politice, ci prin povești intime și spații afective: este locul unor iubiri imperfecte, al excentricităților de familie, al micilor miracole zilnice, un loc în care spiritualitatea, glumele fermecătoare și spiritul pionierilor sunt surprinse cu grijă și afecțiune.

Proiectul Lazarus, de Aleksandar Hemon (Black Button Books)

Romanul lui Hemon împletește două fire narative: povestea lui Lazarus Averbuch, tânăr imigrant evreu din Europa de Est ajuns în SUA la începutul secolului al XX-lea și investigația unui scriitor contemporan, și el evreu și imigrant, fascinat de destinul primului.

Proiectul Lazarus pleacă de la un eveniment real: în 1908, Lazarus este

împușcat de șeful poliției din Chicago, fiind suspectat pe nedrept de anarhism. Un secol mai târziu, Hemon decide să îi investigheze povestea. Subiectul devine astfel o multiplă meditație: o dată prin reconstituirea vieții lui Lazarus și explorarea propriei identități fracturate prin actul scrierii, suprapunându-i apoi experiența diasporei și vulnerabilitatea comună tuturor celor care încearcă să-și construiască o viață nouă. Cu luciditate emoționantă, Hemon reflectează asupra memoriei, alterității, fricii de celălalt, asupra felului în care viețile celor marginalizați rămân înscrise în țesătura orașelor.

Fărâme de viață, de Zeruya Shalev (Polirom)

Zeruya Shalev (verișoara lui Meir Shalev, de mai sus) scrie cu o intensitate emoțională remarcabilă, iar *Fărâme de viață* este un roman despre durere, reconstrucție și forța interioară care se formează după vindecarea traumelor personale. Romanul urmărește ultimele zile ale Hemdei, aflată pe patul de moarte într-un kibutz, și pe copiii acesteia, Dina și Avner, fiecare prins în conflicte afective nerezolvate.

Explorând tensiuni familiale, vechi resentimente, iubiri ratate și încercarea dureroasă de a oferi și primi iertare, cartea ne oferă un portret intim al vieții de familie, întâmplător israeliană, altfel universală.

Irina MARKOVITS

Nina Cassian. Al doilea veac de frumusețe

Nina Cassian, autoarea a peste 50 de cărți de poezie, eseuri și proză, laureată a Premiului Uniunii Scriitorilor din România (1969), pianistă, desenatoare, traducătoare remarcabilă din Shakespeare, Bertolt Brecht și Paul Celan, a fost omagiată luni, 24 noiembrie, în brăgăria Bogdania de pe strada Olari, nr. 20. La ceas aniversar, prin poezie, muzică, pictură și iubire, pe urmele creatoarei de prim rang, care ne-a lăsat drept zestre frumusețea, printr-un discurs poetic inegalabil ca diversitate și creativitate, și ale cărei merite, în urma relocării sale în America și a creației sale în limba engleză, au fost recunoscute de întreaga lume, s-au alăturat Cristina Bogdan, Nicolae Gheorghiuță, Daniela Nane, Simona Măicănescu, Adrian Naidin, Ioana Crăciunescu, Mircea Florian și Alice Năstase Buciuța, care au dezvăluit informații inedite despre harurile plurivalente ale Ninei Cassian.

Întâlnirea a fost moderată de poeta Cristina Bogdan, poeziei i-au dat glas actrițele Daniela Nane, Simona Măicănescu și Ioana Crăciunescu, iar muzicii, Adrian Naidin, într-o zonă de vibrație profundă și de emoție pură, artiștii dăruind spectatorilor momente de mare intensitate artistică. Prof. univ. dr. Nicolae Gheorghiuță a vorbit despre proiectul recuperării Ninei Cassian în calitate de compozitoare, un demers necesar și emoționant, care aduce la

lumină o latură prea puțin cunoscută a personalității ei artistice. Ioana Crăciunescu și Mircea Florian au evocat câteva amintiri care ne-au adus-o mai aproape pe poeta-miracol a literaturii române, actrița povestind cum a ajuns la New York, unde Nina Cassian, cu umorul ei irezistibil, îi amintea din cinci în cinci minute soțului său, Maurice Edwards, că Ioana este prietena ei din România, iar muzicianul și solistul vocal român evocând un moment de mare sensibilitate, cel în care Nina Cassian a dansat pe propria ei muzică, dăruindu-i un moment grațios de coregrafie. Alice Năstase Buciuța, ultimul său editor, i-a dedicat albumul-caleidoscop *Nina Cassian – 100 de chipuri* și a păstrat cu dragoste manuscrise, partituri și obiecte care i-au aparținut scriitoarei, reunite într-o expoziție incluzând desene originale ale Ninei Cassian, un tablou portret al adolescentei Nina, realizat de pictorul George Löwendal, o oglindă și câteva obiecte vestimentare, toate reușind să recreeze un spațiu aparte, ca o înțoarcere în timp.

Jurnalista și scriitoarea Loreta Popa a consemnat că, pe 24 noiembrie 2025, a fost evocată „nu doar poeta, nu doar muziciana, ci și femeia Nina Cassian, cu iubirile ei formidabile, cu sinceritatea ei brutală și luminoasă deopotrivă, cu înălțimile și prăpăstiiile pe care le-a traversat neînfatică”.

Edith NEGULICI

Vrăjitorul din Oz, o moștenire evreiască

Parent un musical pentru copii, *Vrăjitorul din Oz*, multipremiat cu Oscar, e un film despre „Balada evreului care a ajuns de la cenușiu la albastru”, povestește Itic Manger. Esența *Vrăjitorului din Oz* e profunda moștenire evreiască.

În 1900, jurnalistul și scriitorul Franz Baum publică o povestire alegorică, *Miraculosul vrăjitor din Oz*, cu accente antisemite. El și soția lui, Maude, se convertiseră de la meto-dism la teozofie, mișcare ocultă fondată de mistică antisemită Helena Blavatsky. Convingeri manifestate de Baum și înainte de convertire. În reeditări (cartea a fost bine vândută) au fost modificate pasajele cele mai agresive. În 1930, Metro-Goldwyn-Mayer se hotărăște să adapteze narațiunea în manieră hollywoodiană. El încredințează transformarea ei în musical unei echipe formate, în bună parte, din creatori evrei americani, care inoculează personajelor curaj, inventivitate, vis, pragmatism.

Compozitor era Harold Arlen (Hyman Arluck). Tatăl lui era cantor. Tânărul Arlen cânta în corul sinagogii. Lui i se datorează neuitatele melodii ale musicalului. *Somewhere, over the rainbow* a câștigat Premiul Academiei Americane de Film. Libretist era Yip Harburg (Isadore Hochberg), cu înclinații pentru lirică. După ce a pierdut totul în marea criză din 1929, Yip s-a întors la poezie, transformând-o în

carieră, încurajat de prietenul său, Ira Gershwin. Printre primele sale hituri: *Frate, n-ai să mă împrumuți cu zece cenți?* Scenariul, o echipă de scriitori evrei: Herman Mankiewicz care, înainte de a fi scenarist, fusese gazetar, inclusiv la un ziar evreiesc; Irving Brecher care, înainte de a se alătura echipei, scrisese scenarii pentru frații Marx; Herbert Fields (Schoerfeld), descendent al unei familii de muziceni evrei; Samuel Hoffenstein, născut la Odessa, ajuns în America, popular scriitor al momentului.

Printre interpreți erau doi actori evrei: Bert Lahr (Irving Lahrheim), în Leul cel Fricos, îndrăgit actor de comedie; Judy Garland (Frances Ethel Gumm), cu ambii părinți specializați în vodeviluri, în Dorothy, care a dat cântecului *Somewhere, over the rainbow* forța emoțională aducându-i faima menținută până azi.

Emoția care atinge sufletele spectatorilor mici și mari vine din neliniște, amenințare, nevoie de speranță în înfruntarea unei realități de natură s-o anuleze. Vine din starea de spirit a evreimii de pretutindeni înaintea tornadei, metaforă a Holocaustului evreilor europeni, prefigurându-se după Kristallnacht. Să nu uităm că premiera filmului a avut loc la 25 august 1939, cu o zi înainte ca Germania nazistă să invadeze Polonia.

Iulia DELEANU

Hanukkah Friendship Gala, ediția 24

Ca în fiecare an de Hanuca, Complexul Educațional Laude-Reut, Fundația Magna cum Laude-Reut și Fundația Reut, împreună cu Ambasada Statului Israel și cu Opera Națională București au organizat Hanukkah Friendship Gala – Gala Prieteniei Magna cum Laude-Reut –, manifestare care a ajuns la a 24-a ediție.

În sala plină a Operei Române au fost de față reprezentanți ai

cumplete vremuri. Invitați de onoare au fost și copiii, răpiți de teroriștii Hamas, ca micuța Abigail Mor Edan care avea trei ani când teroriștii i-au ucis părinții în fața ei. Abigail a fost ținută captivă în Gaza și eliberată după 51 de zile. Sora și fratele ei au supraviețuit, ascunzându-se într-un dulap. Au fost prezenți la București împreună cu părinții lor adoptivi. De asemenea, la Gală a fost și Vered Libstein, soția regretatului Ofir Libstein, fost președinte al Consiliului Regional Otef Aza, asasinat, împreună cu cei doi fii ai săi, Idan și Uri, care au pierdut patru membri ai familiei în dimineața neagră de 7 octombrie.

După intonarea imnurilor de stat ale Israelului și României, a fost transmis mesajul Președintelui Israelului, E.S. Isaac Herzog, care și-a

exprimat aprecierea pentru relațiile excelente dintre cele două țări și a mulțumit României pentru solidaritatea arătată poporului israelian. El a salutat călduros organizarea Galei, ca simbol al prieteniei dintre cele două popoare. A fost transmis apoi mesajul Președintelui României, reafirmând sprijinul statului român pentru educația de calitate și pentru inițiativele care promovează toleranța, respectul și cooperarea interculturală.

În continuare, gazdele evenimentului, Tova Ben Nun-Cherbis, președinta și fondatoarea Fundației Magna cum Laude-Reut, Fundației Reut și a Complexului Educațional Laude-Reut, și maestrul Daniel Jinga, directorul Operei Naționale București, i-au salutat pe cei prezenți și le-au mulțumit sponsorilor care au contribuit la organizarea acestei seri.

După un moment plin de emoție, în care corul de copii al școlii a interpretat

cântece de Hanuca, a urmat solemnitatea aprinderii lumânărilor de către Erez Golan, viceambasadorul Statului Israel în România, Mircea Abrudean, președintele Senatului României. S-a transmis mesajul prim-ministrului României, Ilie Bolojan, prin secretarul de stat la Cancelaria prim-ministrului, Dragoș Hotea, celelalte lumini fiind aprinse de Liviu Jicman, directorul Institutului Cultural Român, europarlamentarul Andi Cristea, diplomații Luca Niculescu și Emil Hurezeanu și Doron Klein, președintele AFI România. Un moment de profundă emoție a fost adus de Vered Libstein împreună cu părinții Leron și Zoli, invitați speciali din Israel. Cu prilejul Galei au fost distinși Erwin Șimșensohn, regizorul

spectacolului *Procesul Eichmann*, compozitorul Gil Shohat și maestrul Daniel Jinga.

Pe scena Operei au fost invitați și decorați elevii Școlii care s-au distins la olimpiadele școlare, precum și Nicoleta Călugăreanu, Prima News, realizatoarea emisiunii „Viitor pentru România – Excelență în Educație”, dedicată Școlii Laude-Reut.

Gala a luat sfârșit cu un program artistic susținut de artista israeliană Keren Hadar, împreună cu compozitorul Gil Shohat, Orchestra și Corul Operei Naționale București și Corul de copii al Complexului Educațional Laude-Reut.

Eva GALAMBOS

Israel: nou sistem de securitate la frontiera estică

Ministerul israelian al Apărării, condus de Israel Katz, a demarat construcția, pe o lungime de 500 km, a viitorului sistem de securitate care se va întinde din sudul Platoului Golan până la dunele Samar, la nord de Eilat. Sistemul va include un dispozitiv multistratificat, care combină bariere fizice, sisteme de detectare, radare, camere în infraroșu și mijloace de comunicare avansate. De-a lungul traseului noului sistem vor fi instituite mai multe nuclee Nahal pentru consolidarea prezenței civile la ancorarea teritorială. De altfel, în cadrul IDF a fost creată o nouă divizie teritorială pentru a asigura securitatea văii Iordanului, a văilor interioare și a regiunii Mării Moarte. Această inițiativă se subsumează noii strategii naționale de securitate a Israelului.

Proiectul este coordonat de Administrația Frontierelor și Divizia Teritorială, Administrația de Inginerie și Construcții a Ministerului Apărării, în coordonare cu Comandamentul Central al Forțelor de Apărare ale Israelului (IDF). Concomitent cu lucrările de pe teren, autoritățile continuă

planificarea următoarelor segmente și elaborarea dispozitivului global de apărare a frontului estic. Obiectivele urmărite sunt consolidarea securității așezărilor aflate de-a lungul frontierei, reducerea substanțială a traficului de arme către grupările teroriste din Iudeea și Samaria și subminarea eforturilor Iranului și ale aliaților săi de a crea pe flancul estic un front împotriva Israelului.

Costul total al proiectului este estimat la aproximativ 5,5 miliarde de shekeli (aproximativ 1.706.000.000 de dolari). O primă tranșă de 50 de milioane de shekeli (15.600.000 dolari) a fost alocată în acest scop în cadrul bugetului pentru 2026, cu o creștere progresivă odată cu avansarea lucrărilor.

Frontiera estică este cea mai lungă graniță a Israelului, iar protecția acesteia depășește conotațiile de natură strict militară. Astfel, dezvoltarea noului baraj securitar presupune configurarea unui ecosistem complet și complex care implică dezvoltarea infrastructurii locale, crearea de noi locuri de muncă și extinderea rețelei de transport.

E. ELIEZER

Români care au construit Haifa

O seară de memorie, identitate și recunoștință la ICR Tel Aviv

Pe 20 noiembrie a.c., la sediul Institutului Cultural Român din Tel Aviv a avut loc o întâlnire dedicată personalităților originare din România, care, de-a lungul deceniilor, au contribuit fundamental la dezvoltarea orașului Haifa și la conturarea identității Israelului modern. Atmosfera vie, marcată de dialoguri spontane și intervenții emoționante ale publicului, a transformat evenimentul într-o veritabilă arhivă colectivă a memoriei comunității românești din Israel.

Întâlnirea a fost prefătată de Lucia Friedmann, director adjunct al ICR Tel Aviv, care a subliniat rolul remarcabil al imigranților români în Israel, oameni care s-au distins în numeroase domenii prin munca lor neobosită, dar și prin creativitate, care au avut un impact esențial în crearea și consolidarea Israelului modern. În cuvintele ei, această comunitate a reușit să transforme experiența românească într-o resursă valoroasă pentru societatea israeliană, contribuind la dezvoltarea instituțiilor, la progresul economic și la vitalitatea culturală a țării.

Invitații serii, dr. Alfred Poplinger și dr. Madeleine Davidsohn, ambii medici, născuți la Dorohoi și stabiliți de

zeci de ani la Haifa, au oferit perspective complementare asupra rolului românilor în construcția acestui oraș unic, în care marea întâlnește muntele, iar diversitatea se transformă în forță comunitară.

Dr. Poplinger a deschis întâlnirea cu o prezentare amplă despre contribuția specialiștilor veniți din România la evoluția Haifei: medici, ingineri, profesori, artiști, economiști și pionieri ai tehnologiei care au adus cu ei o etică a muncii solidă și o capacitate rară de adaptare. El a vorbit despre valorile succesive de profesioniști români care au modelat economia, industria navală, medicina, educația și cultura orașului, îmbinând experiența dobândită în România cu realitățile Israelului în construcție. În sprijinul ideii că orașul Haifa a fost modelat decisiv de români, în domenii esențiale, vorbitorul a adus în atenție numeroase personalități remarcabile. Dintre zecile de exemple de primă mână, l-a menționat, de exemplu, pe Uzia Galil, născut la București, pionier al industriei high-tech israeliene și fondator al Matam – centrul tehnologic al Haifei –, care a revoluționat infrastructura tehnologică a Israelului și a

pus bazele ecosistemului inovator al orașului. Dirijorul Sergiu Comissiona, de asemenea originar din România, a condus Filarmonica din Haifa în anii 1960, contribuind decisiv la profesionalizarea și consolidarea vieții muzicale locale. În domeniul ingineriei, profesorul Alfred M. Bruckstein, născut în Sighetu Marmației, profesor de prestigiu la Technion, a influențat cercetarea în robotică, procesarea imaginilor și recunoașterea de tipare, consolidând reputația internațională a instituției emblematice din Haifa.

În completare, dr. Madeleine Davidsohn, medic stomatolog și scriitoare, autoare a nouă volume de proză și poezie, a adus o perspectivă profund personală asupra identității românești trăite la Haifa. A evocat limba, ritmul povestirilor, memoria afectivă a locurilor, dar și personalitățile românești care au animat viața culturală a orașului: de la inițiatorii Premiului Ianculovici până la figuri ca Shlomo David, Biti Caragiale sau Liana Horodi, oameni care au păstrat vie cultura română în spațiul israelian. Discursul ei a rezonat cu publicul, deschizând un dialog cald, în care participanții au împărtășit amintiri, povești și reflecții

despre rolul românilor în dezvoltarea comunității. Figura patriarhală a lui Shlomo David a fost evocată cu deosebit respect și emoție de conferențiară, demersului ei alăturându-i-se jurnaliști și scriitori care s-au bucurat de sprijinul și deschiderea acestei importante personalități care a propagat cultura.

Pe parcursul serii, vocea publicului s-a împletit armonios cu discursurile invitaților, iar întâlnirea s-a transformat într-o frescă vie a implicării românilor în evoluția orașului Haifa. S-au rememorat momente fondatoare, proiecte în medicină și inginerie, realizări culturale și inițiative care au unit generații, reflectând o comunitate activă, creativă și profund atașată de orașul în care s-a reinventat.

Evenimentul s-a încheiat cu o declarație de iubire pentru Haifa – orașul în care rădăcinile românești nu doar s-au păstrat, ci au înflorit spectaculos. Seara de la ICR Tel Aviv nu a fost doar o celebrare a trecutului, ci și o reafirmare a unei moșteniri care continuă să inspire și actuala generație, profund atașată de țara de origine a bunicilor și părinților.

(L.F.)

Decizie istorică pentru comunitatea Bnei Menashe

La finalul lunii noiembrie, guvernul israelian a luat o decizie descrisă drept „istorică” în privința finalizării procesului de aliya a comunității Bnei Menashe din nord-estul Indiei, care astăzi mai numără aproximativ 5.800 de persoane.

Ministrii implicați au comunicat dorința de a îndeplini astfel două obiective: pe de o parte, de a reuni până cel târziu în 2030 familiile tuturor celor care sunt deja stabiliți în Israel; pe de altă parte, de a întări prezența evreiască în nordul țării.

În ultimii 20 de ani, în Israel au imigrat aproape 4.000 de membri ai acestei comunități evreiești, originară din triburile Kuki, Chin și Mizo din regiunea Manipur din India. Cei peste 10.000 de oameni din comunitatea Bnei Menashe susțin că descind din Manase, tribul biblic pierdut în timpul exilului israeliților în Asiria, în secolul al VIII-lea î.e.n.; în 2005, șef-rabinul sefard al Israelului, Shlomo Amar, i-a recunoscut ca fiind descendenți din Manase, cerând ca toți să treacă printr-un proces complet de conversie pentru a fi considerați halahic evrei. Începând cu anii 1990, o mare parte din cei 5.000-6.000 deja imigrați au trecut prin convertire formală la iudaismul ortodox, au adoptat practici tradiționale ortodoxe (respectarea Șabatului, regulile alimentare cușer) și au ajuns să fie cunoscuți pentru

disciplina religioasă și rata ridicată de participare la viața sinagogală.

În prezent, statul a dorit să închidă cercul, făcând pasul decisiv în acest proces care nu doar că va aduce un nou val de aliya în țară, ci va și instala nou-veniții în Galileea. Decizia transmisă de premierul Benjamin Netanyahu și de ministrul imigrării și absorbției, Ofir Sofer, prevede două faze separate ale acestui plan.

Începând de acum și până la finalul lui 2026, aproximativ 1.200 de membri ai comunității vor fi acceptați pentru intrare și imigrare în Israel. Pentru această etapă, guvernul a alocat un buget de 90 de milioane de shekeli. Această finanțare acoperă atât procesul propriu-zis de aliya, procesul de conversie (gilui), un coș de absorbție (alocație lunară), cazarea timp de câteva luni în ulpanuri, ore de ebraică și integrarea într-un domeniu profesional sau de studii. Ulterior, a doua fază se va derula între 2027-2030, în paralel cu sosirea în Israel a altor 4.600 de persoane.

În acest scop, o delegație israeliană s-a deplasat deja în India pentru a verifica eligibilitatea celor care fac parte din acest grup. Din delegație au făcut parte reprezentanți ai Marelui Rabinat, ai Ministerului pentru Imigrație și Absorbție, ai Biroului Populației și ai Ministerului Afacerilor Externe. În urma acordului dat de Rabinat,

imigranții vor intra în Israel cu o viză A/5 și vor începe procesul de conversie și naturalizare (membrii Bnei Menashe au nevoie de o dispensă specială rabinică pentru a face aliya).

Ministrul israelian de finanțe, Bezalel Smotrich, a descris inițiativa guvernului drept o modalitate de a „relua legăturile între frați care, timp de generații, au purtat în inimă nostalgia Sionului” și a subliniat faptul că stabilirea acestei comunități în jurul Nof HaGalil va consolida prezența Israelului în apropierea graniței cu Libanul. Instalarea planificată în zona orașului din Galileea și a altor localități din nord se integrează într-un plan mai vast de redinamizare a acestei zone geografice, la rândul său parte dintr-o viziune strategică pentru înălțimile Golan.

Decizia accelerării și finalizării procesului de aliya pentru comunitatea Bnei Menashe ilustrează convergența dintre datoria istorică față de diaspora evreiască și dimensiunea geopolitică a Statului Israel care, astfel, își protejează granițele și își asigură perenitatea demografică.

Irina MARKOVITS

Sanțiuni dure în Germania pentru susținătorii Hamas

Alexander Dobrindt, ministrul german de interne, a susținut decizia Berlinului de a lipsi de cetățenia germană un bărbat care susține Hamas. Ministrul a declarat că persoanele naturalizate ar putea să-și piardă cetățenia dacă refuză valorile germane.

Mulți oameni politici germani și-au manifestat preocuparea față de sprijinul de care se bucură organizația teroristă Hamas în rândul sutelor de mii de imigranți sosiți în Germania din Orientul Mijlociu în ultimul deceniu. „Dacă persoanele care au dobândit cetățenia germană și și-au declarat angajamentul față de sistemul nostru de valori nu-l împărtășesc, există posibilitatea să le retragem cetățenia”, a afirmat ministrul. Declarația a avut la bază o imagine pe Instagram, respectiv doi luptători Hamas cu

inscripția „Erou al Palestinei”, publicată de un cetățean sirian a doua zi după ce a primit cetățenia germană. De la reformarea legii germane a naționalității, în iunie 2024, solicitanții de naturalizare trebuie să-și declare angajamentul față de ordinea democratică liberă fundamentală germană și față de responsabilitatea specială a Germaniei, mai ales pentru protejarea vieții evreiești.

Nancy Faeser, predecesoarea lui Dobrindt, a decis anul trecut să includă în testul pentru cetățenia germană întrebări despre iudaism și Israel. Măsura urmărește filtrarea antisemiților din rândul solicitanților de naturalizare. Ea declarase atunci: „Cel care nu împărtășește valorile noastre nu poate căpăta un pașaport german.” (E.G.)

Benjamin Netanyahu îi cere președintelui Herzog să-l grațieze

Premierul Benjamin Netanyahu a cerut oficial președintelui israelian, Isaac Herzog, să-l grațieze în cazul procesului său de corupție. El a motivat cererea prin „interesul public”.

Într-o scrisoare adresată președintelui Herzog, premierul scrie că procesul a devenit un punct central de controverse intense pentru care își asumă „o extinsă responsabilitate, înțelegând ramificațiile atotcuprinzătoare ale acestui eveniment”. Netanyahu afirmă că „era interesul lui personal” să continue procesul pentru a-și demonstra nevinovăția, dar „interesul public cere altceva”. „Confruntat cu provocările de securitate și cu oportunitățile diplomatice ale Statului Israel, m-am angajat să fac tot ceea ce pot pentru a vindeca rănilile, să realizez unitatea națională și să reinstalez încrederea publică în instituțiile de stat și mă aștept ca toate ramurile guvernului să facă la fel”, mai scrie premierul.

Mai multe comentarii în presa israeliană și internațională menționează că, în scrisoarea de o pagină, Netanyahu nu-și recunoaște vina și nici nu-și ia vreun angajament legat de viitorul său politic. El și-a proclamat adesea nevinovăția față de acuzațiile aduse de corupție, fraudă și încălcarea încrederii. Cea mai gravă acuzație s-a referit la avantaje materiale de peste 250 de milioane de dolari, oferite prietenului său, Shaul Elovitch, acționarul majoritar al companiei de telecomunicații Bezeq, pentru ca acesta să-i asigure publicarea unor materiale pozitive despre el pe un alt site de știri online pe care îl deținea, numit Walla! News.

Președintele Herzog este singurul care poate da grație. Biroul lui a confirmat primirea cererii și a precizat că președintele „o va analiza cu multă atenție și responsabilitate”. Opoziția politică israeliană a criticat gestul premierului, susținând că numai vinovații cer grație, și i-a cerut președintelui

Herzog să o respingă, dacă Netanyahu nu-și recunoaște vinovăția, iar dacă totuși va fi grațiat, să-și dea demisia.

Netanyahu este susținut de aliații săi politici, precum și de președintele american Donald Trump. La începutul lui noiembrie, acesta i-a cerut președintelui Herzog grațierea lui Netanyahu. „Vă cer să îl grațiați pe Benjamin Netanyahu care a fost un prim-ministru formidabil și hotărât într-o perioadă de război, iar acum conduce Israelul spre pace”, se afirmă în solicitarea lui Trump.

Potrivit Institutului pentru Democrație din Israel, autoritatea de grație a președintelui este la discreția acestuia. Dar grațiile se dau după ce o persoană este condamnată. „Posibilitatea ca președintele să grațieze pe cineva înainte sau în timpul procesului riscă să-l transforme pe președinte într-o autoritate care nu ține cont de sistemul juridic și de aplicarea legii. Regula este că președintele va acționa ca „autoritate de compasiune numai dacă toate celelalte autorități s-au pronunțat”, a afirmat Institutul.

Eva GALAMBOS

Kazahstanul se alătură Acordurilor Abraham

Premise pentru extinderea unei hărți a păcii

Acum cinci ani, după ce Emiratele Arabe Unite, Bahrain și Maroc au reconfigurat, prin aderarea la Acordurile Abraham, relațiile diplomatice în Orientul Mijlociu, Kazahstanul, cu o populație majoritar musulmană, prima dintre țările Asiei Centrale, care au aparținut spațiului ex-sovietic, și-a anunțat aderarea la aceste Acorduri. Mișcarea de stabilire a unor legături cu Israelul, care a încetinit în anii din urmă din cauza războiului din Gaza, se revigorează prin aderarea la Acordurile Abraham a unor țări puternice din Asia Centrală. Pluralul vizează tentativele Azerbaidjanului, Uzbekistanului și ale altor state zonale de a urma exemplul Kazahstanului.

Extinderea alăturării la Acordurile Abraham a unor state din Asia Centrală marchează o nouă etapă a angajamentelor față de Israel. Această coalitie de națiuni musulmane ce stabilesc relații diplomatice cu Israelul întărește eforturile de combatere a extremismului și a antiisraelismului, ideologie de stat sponsorizată de Iran.

Legăturile dintre Israel și Kazahstan sunt construite pe o tradiție de bună înțelegere și respect mutual. În 2023, fostul ambasador al Israelului în Kazahstan, Ran Ishay, a spus despre Kazahstan că este o țară „fără antisemitism”. La începutul secolului al XV-lea, comercianți evrei au ajuns pe Drumul Mătăsii până pe meleagurile unde este acum Kazahstanul. În timpul deportărilor forțate făptuite de Stalin și în anii celui de Al Doilea Război Mondial, Kazahstanul a devenit cămin pentru sute de grupuri etnice exilate din alte părți ale fostei URSS și pentru zecile de mii de evrei încercând să scape de prigoana nazistă. Acești nou-veniți au găsit ospitalitate, toleranță religioasă, o relativă siguranță și demnitate în Kazahstan, moștenire perpetuată până azi.

Israelul a fost una dintre primele țări care au recunoscut independența Kazahstanului în 1992, cele două națiuni stabilind în scurt timp relații în diferite domenii de activitate. Kazahstanul a primit ajutor israelian în materie de know how industrial, modernizarea sistemului de irigații, dezvoltarea sectorului sanitar. Kazahstanul a devenit unul dintre furnizorii importanți de petrol ai Israelului. Președintele statului, Kasám Jomart Tokayev, a fost primul lider din Asia Centrală care a condamnat atacurile teroriste ale Hamas din 7 octombrie 2023, arătând că „tacticele teroriste nu sunt niciodată justificate”. Câteva zile mai târziu, Astana a chemat la eliberarea necondiționată a ostaticilor israelieni deținuți de Hamas. Kazahstanul a continuat parteneriatul economic cu Israelul în turism, tehnologie. Recent, președintele Knessetului, Amir Ohana, a vizitat Astana, apreciind Kazahstanul ca „model de coexistență pașnică și respect mutual”.

Într-o perioadă de creștere a antisemitismului global, Kazahstanul este un model de armonie și diplomatie pragmatică. Prin Acordurile Abraham, țări din Orientul Mijlociu, Golf și Asia Centrală pot redesena o hartă a păcii, extinsă dincolo de vechile frontiere.

Iulia DELEANU

Reconstruirea programului nuclear al Iranului trebuie contracarată

Potrivit diferitelor surse, după atacurile coordonate ale Israelului împotriva unor ținte din Iran, în iunie 2025, Teheranul s-a lansat în refacerea programului său nuclear. Cele mai recente imagini din satelit, din jurul amplasamentului Taleghān 2, asociat anterior cu programul nuclear mi-

litar AMAD, arată o activitate susținută pentru a salva și a reface ce se poate, scrie site-ul francez JForum.

Pe 26 octombrie 2024, Israelul a atacat aproximativ 20 de locații în Iran și din regiunea înconjurătoare, vizând, printre altele, baterii S-300 și senzori

cu rază lungă de acțiune. Fereastra de oportunitate rezultată a făcut posibilă ofensiva din iunie 2025 împotriva a peste 100 de situri legate de complexul militar și nuclear al Iranului, întârziind programul Teheranului cu aproximativ 2 ani, potrivit oficialilor israelieni. Câteva zile mai târziu, capacități americane specializate au fost desfășurate împotriva unor ținte îngropate adânc, confirmând o realitate strategică: anumite instalații subterane (cum ar fi Fordow sau secțiuni din Isfahan) necesită resurse extrem de specifice și un nivel neobișnuit de coordonare aliată.

Din cauza condițiilor dificile în care se găseau amplasate părți din programul nuclear iranian, nu s-a putut face o apreciere exactă a pierderilor iraniene, așa că nu se poate ști exact cum se desfășoară refacerea programului.

Pe termen scurt, indicațiile publi-

ce nu sugerează o reluare vizibilă a îmbogățirii industriale: reactorul centrifugal a fost grav avariat, iar repornirea acestuia necesită linii de producție, o aprovizionare stabilă cu energie electrică, stocuri și personal calificat. Însă, pe termen mediu și lung, dacă Teheranul își menține strategia subterană și își rafinează rezervele, dacă se va pune din nou problema bombardării siturilor de către aliați, fiecare nouă lovitură va necesita din partea lor mai multe resurse, o precizie mai mare și un risc politic mai mare. Tocmai acesta este obiectivul Iranului: să facă opțiunea militară mai costisitoare, să câștige timp și să testeze coeziunea aliaților pentru o nouă intervenție.

Confruntat cu un sistem care se reconstruiește în subteran în mare secret, Israelul are nu doar dreptul, ci și datorită de a neutraliza orice tentativă iraniană de a ajunge la fabricarea armei nucleare. Atacurile din octombrie 2024 și iunie 2025 au dovedit că descurajarea activă poate întârzia cu mult obiectivele Teheranului. Alianța cu democrațiile occidentale, reinstaurarea sancțiunilor și superioritatea serviciilor de informații rămân cea mai bună garanție de securitate pentru Israel și pentru stabilitatea regională, conchide JForum.

(E.G.)

IDF anunță eliminarea conducătorului statului major al Hezbollah

Forțele de Apărare ale Israelului au confirmat uciderea lui Haytham Ali Tabatabai, șeful statului major al Hezbollah, într-un atac aerian de precizie, desfășurat duminică, 23 noiembrie, în Beirut, marcând prima lovitură majoră asupra capitalei libaneze de la intrarea în vigoare a acordului de încetare a focului cu Hamas. Operațiunea a vizat o clădire rezidențială din cartierul Haret Hreik, în sudul Beirutului, un bastion al organizației teroriste libaneze. Atacul a lovit etajele trei și patru ale unei clădiri cu nouă etaje, provocând moartea a cinci persoane, conform Ministerului Sănătății din Liban. Tabatabai era considerat al doilea cel mai important lider din Hezbollah, imediat după secretarul general Naim Qassem, ocupând funcția de șef de stat major militar al organizației. Născut în 1968 la Beirut dintr-o mamă libaneză și un tată iranian, Tabatabai s-a alăturat Hezbollah în anii 1980 și a ocupat diverse funcții de conducere, inclusiv comanda forțelor speciale Radwan, conducând operațiuni în Siria și în Yemen, de-a lungul timpului.

SUA îl desemnaseră pe Tabatabai ca terorist în 2016 și stabiliseră o recompensă de 5 milioane de dolari pentru oricine ar fi oferit informații relevante despre acesta. După ce majoritatea liderilor Hezbollah au fost eliminați în 2024, Tabatabai „a fost realmente responsabilul oficial pentru gestionarea luptei împotriva Israelului”, conform declarațiilor date de reprezentanți ai IDF pentru presa israeliană. Premierul israelian, Benjamin Netanyahu, a declarat că Tabatabai era „un criminal în serie” cu mâinile „îmbibate în sângele multor israelieni și americani”. Netanyahu a subliniat că atacul a fost ordonat după recomandarea ministrului apărării și a șefului de stat major al IDF, ca parte a eforturilor de a împiedica Hezbollah să-și reconstruiască capacitățile militare.

Atacul a venit ca răspuns la „repetate încălcări ale Rezoluției 1701 a Consiliului de Securitate ONU și ale înțelegerilor de încetare a focului din 2024”, a precizat Ministerul de Externe israelian. Israelul acuză Hezbollah că lucrează activ la „restaurarea și extinderea” capacităților sale militare, în ciuda acordului de încetare a focului, încheiat prin medierea americană. Un oficial al Hezbollah, Mahmud Qomati, a declarat că lovitura dată de armata israeliană, „atacul de astăzi asupra suburbiilor su-dice deschide ușa unei escaladări a asalturilor în tot Libanul”. Hezbollah a confirmat ulterior moartea lui Tabatabai, elogiindu-l ca pe un „mare comandant jihadist” care „și-a dedicat viața mișcării de rezistență”. Atacul subliniază tensiunile persistente între Israel și Hezbollah, chiar și după acordul de încetare a focului. Oficialii israelieni susțin că au fost raportate în ultima lună mai multe încălcări din partea Hezbollah ale acestui acord. În acest context, Israelul nu va permite organizației teroriste din Liban să reprezinte din nou o amenințare pentru securitatea sa.

Cristian VECHIU

Hamas a colectat ani de zile informații de pe rețelele sociale ale soldaților IDF

O investigație recentă a dezvăluit cum Hamas a orchestrat o operațiune de *intelligence* de amploare, monitorizând timp de cinci ani în jur de 100.000 de soldați israelieni prin intermediul rețelelor sociale. Conform rapoartelor publicate de presa israeliană, Hamas a desfășurat între 2018 și atacul din 7 octombrie 2023 una dintre cele mai sofisticate operațiuni de colectare de informații din rețelele sociale. Aproximativ 2.500 de operativi ai organizației teroriste au creat conturi false pe platforme precum Facebook, Instagram și TikTok, infiltrându-se în grupuri private de WhatsApp ale unităților IDF. Metoda principală a constat în utilizarea de profiluri false care se prezentau drept femei atractive, reușind să obțină în-

crederea tinerilor soldați și să extragă informații sensibile. Operativii Hamas au reușit astfel să cartografieze cu precizie locațiile bazelor militare, pozițiile tancurilor și ale unităților IDF.

Informațiile colectate au fost folosite pentru planificarea atacului din 7 octombrie. Un exemplu tragic este baza Nahal Oz, unde 53 de soldați au fost uciși într-un asalt ce a durat 12 ore. Baza, care adăpostea 162 de soldați, dintre care 90 erau înarmați, funcționa ca post militar pentru soldații de luptă, fiind totodată și centru de comandă pentru Unitatea 414 de Colectare a Informațiilor de Luptă din cadrul Corpului de Apărare a Frontierei. Atacatorii cunoșteau în detaliu dispunerea camerei de comandă și locațiile exacte ale soldaților, informații obținute prin

monitorizarea postărilor pe rețelele sociale. Hamas a mers atât de departe, încât a construit modele tridimensionale și reconstrucții de tip realitate virtuală ale bazelor militare israeliene, folosindu-se exclusiv de fotografii și videoclipuri postate de soldați în mediul online. Ca răspuns, IDF a dezvoltat sistemul Morpheus, o platformă bazată pe inteligență artificială, care monitorizează automat rețelele sociale și identifică postări care ar putea compromite securitatea operațională. Sistemul alertează soldații care postează conținut sensibil și îi sfătuiește cum să-și protejeze prezența online. Cazul evidențiază vulnerabilitățile create de era digitală în contextul securității militare și subliniază necesitatea educației continue a personalului militar privind riscurile rețelelor sociale.

Cristian VECHIU

Avioanele F-35 oferite Arabiei Saudite, mai puțin performante decât cele israeliene

Mohammed bin Salman, prințul moștenitor al Arabiei Saudite, a făcut o vizită oficială în SUA și a fost primit de președintele Donald Trump. Vizita a avut o importanță componentă diplomatică și strategică, Arabia Saudită fiind cel mai puternic stat arab din Golf. Președintele american ar fi dorit ca prințul moștenitor, care practic conduce țara, să accepte două cereri americane: reluare relațiilor diplomatice cu Israelul și alăturarea la Acordurile Abraham care, practic, ar fi confirmat prima clauză. În schimbul acestor cereri, Trump ar fi convins Congresul să accepte vânzarea pentru saudiți a ultimei generații de avioane de luptă F-35.

Israelul a privit cu îngrijorare desfășurarea vizitei, deoarece înzestrarea armatei saudite cu avioane F-35 ar fi subminat superioritatea militară a Israelului care dispune de cele mai performante aparate.

Vizita nu s-a soldat cu rezultatele

așteptate. Arabia Saudită a condiționat în continuare recunoașterea Israelului cu o poziție fără echivoc a Ierusalimului de a susține crearea unui stat palestinian, respinsă de guvern și de opinia publică israeliană. În concluzie, SUA au acceptat să vândă Arabiei Saudite avioane F-35, dar acestea vor fi mai puțin avansate decât cele folosite de armata israeliană. Avioanele pe care le va primi Ri-adul nu vor fi înzestrate cu unele dintre echipamentele și sistemele avansate de arme pe care Israelul le posedă. În timp ce Israelul are deja două escadrile de F-35 și încă una comandată, Arabia Saudită se va limita la două escadrile. Administrația Trump va continua discuțiile cu Israelul despre acordul cu saudiții, pentru a se asigura că înțelegerea este echilibrată. Este un

angajament asumat de partea americană cu privire la menținerea avantajelor Israelului în Orientul Mijlociu.

Donald Trump și Mohammed bin Salman au declarat că nu ar exista nicio condiționare între recunoașterea Statului Israel și afacerea cu avioanele, Arabia Saudită fiind de multă vreme interesată să le achiziționeze. Oricum, drept compensație, Trump a

afirmat că i-a conferit Arabiei Saudite, stat care nu face parte din NATO, un statut pe care numai alte 19 state, inclusiv Israelul, le au.

Eva GALAMBOS

Stolpersteine: ce se ascunde într-un cuvânt?

„Să nu uitați niciodată că s-a întâmplat.”

Primo Levi

Sunt peste 120.000, împrăstiate prin 30 de țări ale Europei: din Germania, Austria, Norvegia și Ungaria, până în Ucraina, Polonia, Cehia, Franța, Grecia, Olanda și Italia. În Roma, unde le-am fotografiat eu, se înșiră într-un posibil itinerar cu peste 400 de opiri. Există câteva, 7 deocamdată, și în România: una în Timișoara și șase într-un sat din județul Sălaj.

Se numesc **Stolpersteine**, cuvinte din germană traduse prin „pietre de care te împiedici”.

Totul a început în 1990. În spațiul public, o femeie neagă că 1.000 de persoane din comunitatea Sinti (numele generic dat populației rome din Europa Centrală, în special în Germania și Austria) ar fi fost deportate din Köln de către naziști în 1940, ca „repetiție” pentru viitoarele deportări ale evreilor. Drept răspuns, în 1992 artistul german Gunter Demnig inițiază un proiect dedicat comemorării victimelor exterminărilor naziste pe motive de rasă, etnie, religie, orientare sexuală sau culoare politică, proiect care reprezintă primul (și singurul) monument descentralizat dedicat Holocaustului, răspândit în peste 1.200 de orașe din Europa.

Conceptul lui Demnig – simplu, strălucit și născut din profund respect – este de a turna câte o piatră cubică din ciment, cu latura de 10 cm, de care prinde o mică placă de bronz. Pe această placă inscripționează numele și data nașterii unei persoane exterminate, data deportării și locul (lagărul) în care aceasta a murit. Câte o piatră pentru fiecare suflet, pentru ca numele acestuia să nu fie niciodată uitat. Câte o piatră în dreptul casei din care acela a fost ridicat, pentru ca locul să fie marcat. Câte o piatră înfiptă în trotuar, înălțată cât să te împiedici de ea, însă suficient de joasă cât să

faci o plecăciune pentru a o citi.

Prima **Stolperstein** a fost instalată în Berlin patru ani mai târziu, în 1996. Majoritatea poartă nume evreiești, dar nu doar evreii sunt comemorați. Alături de ei sunt țigani (Sinti și Roma), homosexuali, persoane de culoare, persoane cu handicapuri fizice sau cu retard mental, membri ai Rezistenței antinaziste, membri ai Partidului Comunist și ai cultului Martorii lui Iehova.

Citiserăm cu ceva vreme în urmă despre proiectul **Stolpersteine**, iar de curând am avut posibilitatea să văd o parte din el pe străzile Romei. Le observi din loc în loc, în fostul cartier evreiesc, în fața intrării în câte o casă care, altfel, nu ți-ar spune mare lucru. Cele mai multe dintre cele 482 de „pietre d'inciampo”, cum le numesc italienii, au început să apară în 2010 pe aleile înguste din jurul Marii Sinagogi de pe Lungotevere de Cenci. În turul ghidat care m-a plimbat prin *ghetto ebraico* le-am descoperit și în Monti, Trastevere, Prati, chiar și pe lângă Piazza Bologna: dovezi pălpânde ale unei comunități cândva vie, numeroase și împrăstiate peste tot în Roma.

Sunt mici memoriale ale unor destine întrerupte, semne de care te împiedici – la propriu – urmând un traseu în care te aștepti să-ți bucuri privirile doar biserici bariere și vestigii antice. Când colo, află istoria trimiterii din gara Roma Tiburtina, direct la Auschwitz-Birkenau, a peste 1.000 de oameni din care s-au întors doar 16: cincisprezece bărbați și o femeie, niciun copil.

Micile **Stolpersteine** creează o hartă alternativă: nu doar fizică, ci și

a memoriei. Odată instalate, pietrele devin parte integrală a țesăturii unui oraș și a toponimiei acestuia. Sunt o hartă urbană în care se împletesc trecutul și prezentul, individul și comunitatea, amintirile intime și memoria publică.

În afara Italiei, în Olanda, Germania, Franța și Polonia, **Stolpersteine** s-au transformat în controversă. Olanda, care anul trecut a marcat 80 de ani de la eliberare, începuse o dezbatere

publică legată de cine are dreptul să primească o **Stolperstein**. Disputa a plecat de la plasarea pietrelor comemorative în numele a 45 de prizonieri politici olandezi, gazați „experimental” de naziști în 1942, în clinica de psihiatrie Bernburg din Germania. Inițiativa s-a lovit de rezistențe birocratice și financiare, pentru că fundația Struikelstenen Haarlem deținea mandat

municipal doar pentru 733 de pietre pentru victime de origine evreiască, Roma și Sinti. Cu 20 de ani în urmă, consiliul municipal din München a respins instalarea pietrelor memoriale pe domeniul public, ca urmare a unor plângeri făcute chiar de comunitatea evreiască din oraș. Charlotte Knobloch, conducătoarea din acel moment a comunităților evreiești din Bavaria și supraviețuitoare a Holocaustului, descria gestul instalării unor **Stolpersteine** în caldarâm ca fiind lipsit de demnitate și inacceptabil: numele evreilor exterminați nu pot fi călcate în picioare! Decizia consiliului din München a rămas în vigoare până în 2015. Institutul Polonez al Memoriei Naționale (IPN) și-a exprimat rezerve similare, menționând că amplasarea pietrelor în trotuare denotă lipsă de respect. În Anvers, plăcile au fost mutate pe coloane verticale, iar municipalitatea Parisului a declarat că **Stolpersteine** „transmit o imagine incorectă pentru Franța, unde au supraviețuit 75% dintre evrei”.

Chiar să fie **Stolpersteine** lipsite de respect? Deși nu toate orașele susțin acest tip de comemorare, **Stolpersteine** rămân un act discret, puternic metaforic și nu doar artistic. Nu se rezumă doar la inscripționarea unor nume care, altfel, peste o generație sau două, ar putea fi uitate. Au legătură și cu faptul că, atunci când un trecător vrea să citească cele 5 rânduri scrise pe placa de bronz, este nevoit să îngenuncheze. Oferă, astfel, un scurt moment de reculegere.

Instalarea unei **Stolperstein** este un proces lung, care poate dura până la 10 ani. Fiecare piatră are un sponsor care este responsabil pentru a scrie biografia persoanei pe care o vrea amintită. Sponsorii plătesc 120 de euro pentru fiecare piatră comemorativă, iar inscripția de pe fiecare placă începe cu „Aici a trăit...”.

Vă puteți implica în proiect: personal, ca reprezentant al comunității; sau în cadrul unui proiect educativ, școlar, accesând <https://www.stolpersteine.eu/en>.

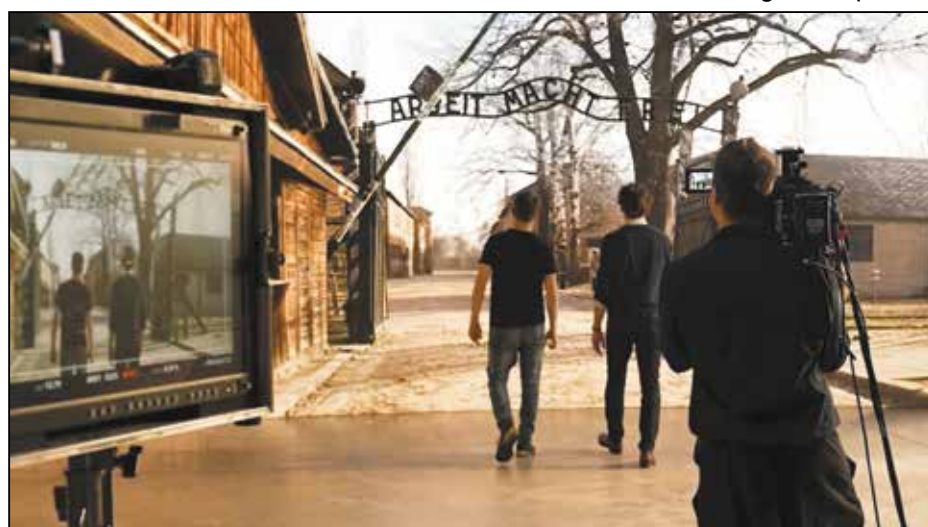
Irina MARKOVITS

Muzeul Auschwitz lansează un platou de filmări virtual și deschide o dezbatere etică

Împ de zeci de ani, realizarea de filme artistice pe locul lagărului de concentrare de la Auschwitz-Birkenau a fost interzisă. Până și regizorul Steven Spielberg a fost refuzat în 1993, când a realizat *Lista lui Schindler*. Echipa lui a fost nevoită să construiască o replică a unei porțiuni din lagăr, chiar lângă intrarea la Birkenau.

În prezent, Muzeul Memorial Auschwitz-Birkenau îi invită pe producători și regizori să-și pună în scenă filmele cu tema Holocaustului, însă fără să se deplaseze pe teren. Mai exact, li se oferă o replică digitală detaliată a lagărului, adaptată pentru filmări, informează *The Times of Israel*.

„Modelul digital sprijină misiunea noastră de a atrage o implicare

emoțională și intelectuală în istoria lagărului – unde filmele devin un mijloc puternic pentru a ne aminti de victime și a contracara negarea Holocaustului”, a declarat Wojciech Soczewica, directorul general al Fundației Auschwitz-Birkenau. El a adăugat: „Fiecare căramidă digitală reprezintă vieți reale pierdute: copii, muncitori și alte mii, nenumărate, ale căror povești au fost întrerupte. Acest proiect nu constă doar în imagini digitale, ci este un vas de amintire și mărturie”, a declarat Soczewica în sursa citată.

Pe măsură ce numărul supraviețuitorilor scade, iar sondajele arată că negarea Holocaustului începe să crească în rândul tinerilor, Muzeul Auschwitz prezintă platoul de filmări virtual ca pe un instrument esențial în continuarea educației despre istoria Holocaustului. Acest element se adaugă unui șir de eforturi instituționale de a folosi noile tehnologii (de pildă, realitatea virtuală și hologramele), spre a învăța noile generații despre genocid.

Cercetătorii își fac griji că, odată cu proliferarea pe internet a videoclipurilor false, bazate pe inteligența artificială, platoul de filmări virtual ar putea facilita distorsionarea istoriei Holocaustului, întrucât tehnologia „nu poate asigura angajamentul etic”. Oamenii de știință avertizează asupra riscurilor de a crea o replică digitală a

Auschwitzului. Pe tot parcursul anului 2025, Muzeul Auschwitz a denunțat răspândirea imaginilor despre Holocaust printre fluxul de imagini generate de inteligența artificială online.

Platurile virtuale sunt mai ieftine decât cele fizice și oferă mai multă versatilitate decât ecranele verzi care au fost folosite de zeci de ani pentru a proiecta imagini de fundal. De exemplu, un platou de filmări virtual stimulează iluzia că peisajul se mișcă împreună cu actorii. Maciej Żemojcin, cofondatorul primului studio virtual din Polonia, ATM Virtual, a fost ales pentru a construi platoul de la Auschwitz. Artistul a folosit tehnologii de ultimă oră de scanare 3D și și-a adaptat munca sub îndrumarea istoricilor muzeelor și a altor experți.

„Datele pe care le-am colectat din lagărul Auschwitz I nu numai că păstrează povestea, ci și protejează acest loc de la a fi șters din memoria umană, ca o capsulă digitală a timpului. Filmarea Auschwitzului într-o versiune virtuală le permite realizatorilor de film de toate tipurile să-și spună povestea, asigurând autenticitatea locului”, a spus Żemojcin care s-a arătat optimist: „Sperăm că acesta va servi drept fundație pentru proiecte de film de impact în viitor.”

Claudia BOSOI

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”

Reuven Rubin (1893-1974)

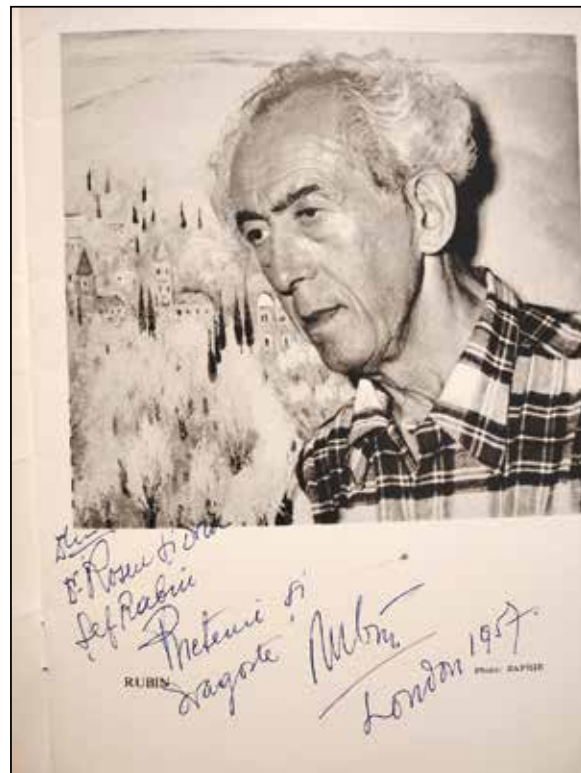
În peisajul artei evreiești moderne, o figură importantă se desprinde: Reuven Rubin, pictorul luminii și al promisiunii. Născut în România, dar purtat de idealuri și recunoaștere, Rubin a ales drumul artistic al Israelului care tocmai lua naștere ca stat.

În România, Rubin Zelcovici și-a manifestat talentul încă din copilărie, la Galați și Fălticeni. A atras atenția prin mici lucrări realizate pentru sinagogă, fiind sprijinit ulterior de cercuri culturale evreiești și sioniste. Experiența românească, marcată de influențe religioase, folclorice și neobizantine, a avut un rol esențial în conturarea sensibilității sale artistice înainte de plecarea spre Paris, SUA și, ulterior, Palestina, unde Rubin va picta Galileea scăldată în lumină, cu evrei yemeniți, arabi și haluțimi, pionieri, învăluiti de o aură biblică. Stilul său naiv, cezannian, e o celebrare a renașterii, o sinteză între Orient și modernism. El semnează cu prenumele în ebraică și numele în alfabet latin reprezentând practic o punte între lumi.

Născut în ziua de 13 noiembrie 1893, a fost unul dintre cei mai importanți pictori din Israel și primul reprezentant diplomatic al Statului

Israel în România. Născut ca Rubin Zelcovici într-o familie modestă de evrei religioși, a manifestat talent artistic de la vârsta de trei ani, deși copilul nu a fost încurajat de familie. După ce a realizat o placă decorativă pentru sinagogă, a atras atenția unui pasionat de artă și, în 1911, a primit o bursă pentru a studia la Școala Bezalel din Ierusalim. Această experiență l-a dezamăgit, determinându-l să plece la Paris, unde a studiat la École des Beaux-Arts. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial s-a întors în România. Între 1921-1922 a locuit la New York împreună cu un alt artist cunoscut, Arthur Kolnik, expunând la Anderson Gallery cu sprijinul faimosului fotograf Alfred Stieglitz, experiență ce i-a adus recunoaștere internațională, fiindu-i apreciat talentul și influențele moderniste. Lucrările sale din această perioadă reflectă influențe pariziene (Cézanne, postimpresionism), dar și o abordare expresivă, cu accente simbolice. Mai puțin legat de peisajul sau de viața evreiască, de această dată, Rubin explorează compoziții figurative, portrete și scene urbane, cu o paletă cromatică densă și tușe energice. Aici realizează *The God Seekers* (colecție de gravuri publicată în 1923), o serie cu tematică spirituală și socia-

lă, influențată de expresionismul european, din care și colecția FCER-CM deține două exemplare, neexpuse însă publicului larg. Astăzi, seria este privită ca una dintre cele mai simboli-

o lumină caldă, spirituală și de teme biblice, cu peisaje din Ierusalim și Galileea, precum și cu portrete de arabi și de evrei yemeniți, hasizi. În 1924 a fost primul artist cu o expoziție personală la Turnul lui David din Ierusalim și a devenit președintele Asociației Pictorilor și Sculptorilor din Palestina. În anii 1930 a realizat decoruri pentru teatrele Habima și Ohel. În 1948,

imediat după proclamarea independenței Israelului, Reuven Rubin a făcut parte dintr-un grup de artiști, istorici și juriști adunați pentru a crea noua stemă a Statului Israel, iar apoi a fost numit primul reprezentant diplomatic oficial al Statului Israel în România, cu rang de ministru plenipotențiar, funcție pe care a deținut-o până în 1950. Numirea sa a avut o puternică valoare simbolică, Rubin fiind născut la Galați și reprezentând o punte culturală și politică între Israel și comunitatea evreiască din România, într-un context postbelic complex.

A murit la Tel Aviv în 1974, lăsând orașului casa sa de pe strada Bialik nr. 14, transformată ulterior în Muzeul Rubin, deschis în 1983. Lucrările sale sunt foarte apreciate pe piața de artă internațională, iar Ru-

bin este considerat cronicarul vizual al formării identității israeliene moderne.

Colecția FCER-CM deține două gravuri din seria *The God Seekers* dar care nu sunt expuse în muzeu, însă publicul amator poate vedea, într-una dintre vitrine, un mic catalog al artistului, cu o frumoasă dedicație pentru Șef-Rabinul Moses Rosen și cu un grandios autograf.

Carmen Hannah IOVIȚU

Acordurile Isaac pentru întărirea legăturilor între Israel și America Latină

Punctul de plecare al Acordurilor Isaac, simbolizând continuarea, prin Isaac, a moștenirii spirituale avrahamice, trebuie deslușit în discursul de recepție rostit de președintele Argentinei, Javier Milei, laureat în acest an al prestigiosului Premiu Genesis, supranumit Nobelul evreiesc. Președintele Milei a declarat că suma primită, un milion de dolari, o va dona „celor care sprijină libertatea

Americani pentru Acordurile Isaac (AFOIA), a arătat că lucrează în acest scop cu ONG-uri pro-Israel, cu guverne sud-americane, cu parteneri filantropi, având „planuri ambițioase și clare: noi conectăm Israelul la America Latină prin comerț, turism, educație, tehnologie. Avem parteneriate în derulare pentru Costa Rica și Panama, unde există comunități evreiești puternice și dorință de întărire a relațiilor atât cu Israelul, cât și cu SUA. (...) Prin Acordurile Isaac, ele vor să se alinieze la aceste state.”

Faza a doua a inițiativei are în vedere Paraguay, Guatemala, Honduras și, posibil, Bolivia, unde schimbările politice recente au putut crea o deschidere și o îmbunătățire a relațiilor cu Israelul. „Strategia AFOIA pe termen lung include investiții ținând influențarea opiniei publice, încurajarea schimburilor culturale conducând la aliniere diplomatică.”

„Noi înregistrăm succese în trei direcții, a menționat Polovets: îmbunătățim atitudinea față de Israel; creștem schimburile economice și educaționale; voturile la ONU și legăturile diplomatice se mișcă în favoarea noastră.” Există un interes crescut față de AFOIA în mediile politice ale SUA. „Întărirea legăturilor între Israel și America Latină, remarca Haney, duce la întărirea legăturilor cu SUA și la întărirea legăturilor globale.”

Faza a treia privește îmbunătățirea relațiilor comerciale între Israel, Brazilia și Mexic, țări cu mare potențial economic, dar și progrese diplomatice: mutări de ambasade, adoptarea definiției IHRA asupra antisemitismului.

Acordurile Isaac marchează un nou capitol din istoria sionismului modern, aducând America Latină mai aproape de statul evreu.

Julia DELEANU

ce și vizionare realizări ale lui Rubin, reprezentând o punte între expresionismul european și identitatea artistică emergentă a Israelului.

În 1923 a emigrat definitiv în Palestina sub mandat britanic, unde a devenit una dintre figurile centrale ale artei moderne locale și fondator al stilului Eretz-Yisrael. Artă sa îmbină modernismul european cu influențe orientale și naive, fiind caracterizată de

Președintele Trump i-a primit pe ostaticii americani eliberați

Donald Trump a găzduit la Casa Albă o delegație compusă din aproape toți ostaticii eliberați pe baza înțelegerilor intermediare de el, ca parte a acordurilor de încetare a focului în Gaza. „Nu mai sunteți ostatici, azi sunteți eroi!” li s-a adresat el celor prezenți.

Delegația israeliană era compusă din 26 de foști ostatici, inclusiv 17 dintre cei 20 de ostatici în viață, eliberați prin acordurile din octombrie.

A d r e s â n - du-se tuturor, Trump a declarat că este o onoare pentru el să-i cunoască. Trump a spus că pe unii dintre ei i-a cunoscut anterior. „Vă iubim pe toți și țara noastră vă iubește... sunteți niște oameni uluitori.” Președintele le-a înmănat tuturor câte o monedă prezidențială specială.

Mai mulți foști ostatici i-au adus cadouri președintelui american, ca o expresie a gratitudinii lor. Astfel, doi frați i-au adus o mezuza care a scăpat din incendiul provocat de teroriștii Hamas în casa lor din Kfar Aza. Gemenii au recuperat mezuza recent, în timpul

primei lor vizite acasă.

În interviurile date înainte de a pleca în SUA, foștii ostatici au spus că vor să profite de ocazie și să-i mulțumească lui Trump că le-a garantat eliberarea și să-i ceară să urgenteze predarea corpurilor ostaticilor uciși.

Danny Miran, tatăl unuia dintre ostatici, care a făcut parte din delegație, a declarat: „Este o oportunitate ca să vă mulțumesc dumneavoastră, evreilor din America și tuturor celor

care au depus eforturi să-i aducă pe acești minunați copii acasă. Hanuca, Sărbătoarea Luminii, pe care o vom sărbători curând, a însemnat că ne-ați adus nouă toate luminile, pentru care vă mulțumim.”

Eva GALAMBOS

și lupta împotriva antisemitismului, deopotrivă în Argentina și în lume. (...) Voi lucra mai departe, a continuat laureatul, pentru întărirea legăturilor noastre”. Nu numai că s-a ținut de cuvânt, dar, în scurt timp, și-a concretizat și extins promisiunea, înglobând principalele democrații din America Latină în procesul de edificare a unei noi etape în dezvoltarea relațiilor lor cu Israelul, în plan economic, diplomatic, cultural.

Despre semnificația Acordurilor Isaac a vorbit, la ceremonia de lansare, președintele Fundației pentru Premiul Genesis (GPF), Stan Polovets: „Acordurile Isaac sunt expresia continuării Acordurilor Avraham. Isaac este legatarul moștenirii spirituale a tatălui său. Acordurile care-i poartă numele urmează să adâncească pătrunderea Israelului în emisfera vestică.” Fostul ambasador al SUA în Costa Rica, S. Fitzgerald „Fitz” Haney, în prezent conducător al organizației Prietenii

Succese importante pentru sportul israelian

Sportivii israelieni continuă să impresioneze pe scenele internaționale, cu realizări remarcabile în baschet și arte marțiale, în timp ce EuroLeague anunță revenirea meciurilor echipelor din Israel pe arenele proprii.

Deni Avdija continuă să aibă un sezon de excepție cu Portland Trail Blazers, consolidându-și statutul de candidat la All-Star. În meciul împotriva campioanei *en titre*, Oklahoma City Thunder, israelianul de 24 de ani a reușit un triple-double impresionant:

31 de puncte, 19 recuperări și 10 pase decisive, devenind doar al doilea jucător din istoria NBA care înscrie peste 30 de puncte în fiecare dintre primele sale patru triple-double-uri din carieră. Avdija s-a alăturat astfel unui grup select format din Nikola Jokić, James Harden și Cade Cunningham ca singurii jucători cu cele mai multe triple-double-uri de peste 30 de puncte în sezonul actual. De asemenea, el a devenit al treilea jucător din istoria echipei din Portland care înregistrează peste 500 de puncte, 100 de recuperări și 100 de pase decisive în primele 20 de meciuri ale sezonului, alăturându-se legendelor Clyde

Drexler și Damian Lillard. Cu o medie de 25,8 puncte, 7,1 recuperări și 5,8 pase decisive pe meci, Avdija se clasează în prezent înaintea unor statură consacrate precum Kevin Durant, Devin Booker sau Kawhi Leonard la capitolul puncte.

Brooklyn Nets a realizat în vara acestui an un moment istoric când a selectat doi jucători cu origine israeliană în runda întâi a draft-ului NBA: Ben Saraf (locul 26) și Danny Wolf (locul 27). Este prima dată când doi jucători cu cetățenie israeliană devin coechipieri în NBA, de la Omri Casspi și Jordan Farmar la Sacramento Kings în 2017. Wolf, de 2,13 metri, care a strălucit la Universitatea Michigan, și-a făcut debutul NBA în noiembrie, iar la sfârșitul lunii a stabilit un record personal cu 22 de puncte într-un meci împotriva celor de la Milwaukee Bucks. Saraf, în vârstă de 19 ani, care a jucat în Germania pentru Ratiopharm Ulm, aduce în NBA un stil de joc exploziv și creativitate în organizarea jocului. Ambii jucători sunt așteptați să contribuie la reconstrucția francizei din Brooklyn.

Pe de altă parte, după mai bine de doi ani de jocuri găzduite în locații netre din Europa, EuroLeague Basketball a anunțat revenirea meciurilor în arenele israeliene începând cu luna decembrie a acestui an. Decizia a fost luată în urma încetării focului între Israel și Hamas și după o evaluare detaliată a condițiilor de securitate. Primul meci în Israel a fost programat pentru 9 decembrie, când Hapoel Ierusalim a găzduit pe Veolia Towers Hamburg

în EuroCup. EuroLeague a revenit pe 11 decembrie în Israel, odată cu meciul dintre Maccabi Tel Aviv și LDLC ASVEL Villeurbanne, iar Hapoel Tel Aviv și-a făcut debutul acasă pe 16 decembrie, împotriva echipei sârbești Steaua Roșie Belgrad.

În fine, echipa israeliană de kickboxing s-a întors de la Campionatul Mondial din Abu Dhabi cu șapte

medalii: o medalie de aur, două de argint și patru de bronz. Competiția, desfășurată între 21 și 30 noiembrie la ADNEC Arena, a reunit peste 2.000 de sportivi din aproximativ 85 de țări. Delegația israeliană a reflectat diversitatea societății țării, cu sportivi evrei și arabi concurând împreună sub drapelul național israelian.

Cristian VECHIU

Scarlett Johansson – debut în regie cu un film despre Holocaust

Filmul de debut în regie, *Eleanor the Great*, al actriței Scarlett Johansson, a cărei familie a pierit, majoritatea, în Ghetoul Varșoviei, a fost inspirat dintr-o întâlnire a unui grup de supraviețuitori ai Holocaustului la un centru comunitar evreiesc din New York. În film, Eleanor Morgenstein, personaj interpretat de June Squibb, care i-a supraviețuit prietenei sale, Bessie, simte nevoia să vorbească despre prietena care nu a reușit să scape cu viață: e moștenirea ei.

Pentru rolul lui Bessie Stern, regizoarea americană a avut o intuiție cu mare impact emoțional: rolul să fie interpretat de o actriță israeliană în vârstă de 81 de ani, supraviețuitoare a Holocaustului, Rita Zohar. Alegerea ei în rol a însemnat pentru Rita mai mult decât oricare dintre rolurile în care i-a fost dat să joace de-a lungul întregii vieți. „Acest rol mi-a dat voce. Chiar dacă nu e povestea mea, chiar dacă

nu mi s-a întâmplat mie, mă identific cu protagonista filmului, devin Bessie”, a declarat actrița pentru Jewish Telegraphic Agency. „Deoarece numărul supraviețuitorilor se diminuează inevitabil, faptul că am posibilitatea să joc rolul unei supraviețuitoare a Holocaustului este un dar”, a declarat Rita.

Pentru documentare, Scarlett Johansson a lucrat cu USC Shoah Foundation și cu Rodeph Sholom Congregation din Manhattan. „Multe lucruri din istoria familiei mele s-au pierdut, pentru că au trecut mulți ani de la sfârșitul ei tragic; subiectul filmului asupra căruia mi-am concentrat forțele mi le-au readus la viață... Cred că munca organizațiilor care se ocupă de preservarea documentelor despre Shoah este foarte importantă pentru educarea generațiilor viitoare”, a recunoscut Scarlett pe covorul roșu al Festivalului de Film de la Toronto.

Iulia DELEANU

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

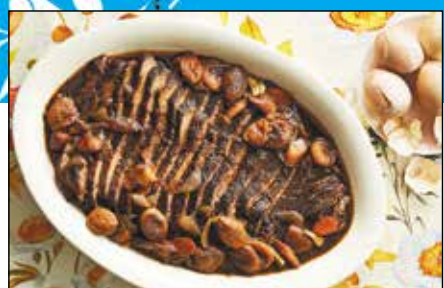

Mâncăruri evreiești de iarnă, care ne încălzesc sufletul

De Hanuca, tradiția cere să gătim latkes, humantașen și neapărat o supă de pui cu găluște din făină de mața. Însă acestea nu sunt singurele feluri evreiești de mâncare pe care le-am putea prepara în lunile de iarnă. Gastronomia așkenază tradițională are gust de familie (în special de bunici pricepute în bucătărie), de copt, frig și cuptoare care rămân încălzite peste noapte.

Bucătăria evreiască este un univers de comori gătit cu răbdare, adaptate climei, regulilor cașer și ritmului sacru al săptămânii, în care găsim supe sățioase, tocană și fripturi ținute îndelung la cuptor, apoi deserturi simple care îi bucură și pe copii, și pe adulți. În articolul din acest decembrie, vă invit într-o călătorie culinară prin înzăpezita Europă de Est, pe urma cătorva mâncăruri de iarnă care au supraviețuit exodurilor și timpului.

Supă groasă din orz, morcovi, țelină, cartofi și, uneori, carne de pasăre, **krupnik**-ul originar din Polonia și Lituania era una din-

tre cele mai ieftine și nutritive supe de iarnă. Orzul umflă o oală întreagă, hrănind familiile numeroase din comunitățile evreiești sărace. Evreii așkenazi au adoptat-o tocmai pentru că ingredientele se găseau ușor iarna. Krupnik-ul e, prin definiție, mâncarea „de casă”: nu este festivă, nu e fotogenică, dar e profund reconfortantă.

Pentru o oală întreagă de krupnik, care va hrăni 4-6 persoane, aveți nevoie de: 150 gr orz perlat, 1-2 cepe albe mari (tocate), 2 cartofi, 3 morcovi tăiați rondele, 1-2 rădăcini de păstârnac (cuburi), 1 țelină mare (cuburi), 1 frunză de dafin, 2 linguri de ulei, 1,5-2 litri de supă de pui sau de legume, plus sare și piper, după gust. Se călește ceapa timp de 3-4 minute. Se adaugă rădăcinoasele și se sotează 5 minute. Se adaugă cartofii și orzul spălat, apoi se toarnă supă și frunza de dafin. Se fierbe totul la foc mic, timp de 45-60 de minute, până când orzul se umflă și supă devine groasă. Se potrivește de sare și piper, iar la final se presară pătrunjel din belșug.

Cholent-ul este mâncarea evreiască ce a inventat slow-cooking-ul: o tocăniță din fasole, orz, cartofi și carne, pusă pe foc înainte de Șabat

și lăsată să fiarbă încet, uneori peste noapte, fără să fie atinsă. Până dimineața, casa devine un cuib cald și miroase a ceapă caramelizată.

Aveți nevoie de: 250 gr de fasole (dacă preferați fasolea uscată, o lăsați în apă 24 de ore), 150 gr orz perlat, 3 cartofi mari, 1-2 cepe albe mari, 350-450 gr de carne de vită sau pui, 3 linguri de ulei, sare și piper, plus apă cât să acopere mâncarea. Căliți întâi ceapa și carnea. Adăugați legumele, orzul și fasolea, amestecând bine cu condimentele. Turnați apa, lăsând apoi mâncarea să fiarbă la foc mic 2 ore sau o puteți pune la cuptor, la 150°C, timp de 4-5 ore.

Brisket-ul este o friptura de vită pregătită la cuptor, care a călătorit din Europa Centrală până la New York, devenind mâncarea tipică a evreilor așkenazi, după valul de imigrări din 1880-1924. În comunitățile evreiești din Polonia și Ungaria, această bucată din pieptul de vită se marina în ceapă, usturoi, boia de ardei, piper, un strop de miere sau zahăr și se cocea lent cu morcovi, țelină și cartofi până când carnea devenea fragedă.

Ingredientele necesare pentru 6-8 porții sunt: 2 kg de piept de vită, 4 cepe albe mari, feliate, 4 morcovi mari, 2 tulpini de țelină, 4-5 căței de usturoi, 2 linguri de miere sau zahăr, 1 lingură boia (dulce, iute sau afumată) de ardei, 1 lingură pastă de tomate, 250-300 ml apă sau supă de vită, sare și piper. Pentru început, sărați și piperați carnea, apoi rumeniți-o în tigaie (câte 3-4 minute pe fiecare parte). În aceeași tigaie căliți ceapa. Puneți carnea într-o tavă adâncă, adăugând ceapa, morcovii, țelina și usturoiul. Amestecați lichidul pe care îl veți folosi (supă sau apă) cu miele, boiaua de ardei și pasta de roșii, apoi turnați-l peste carne. Acoperiți cu un capac sau cu folie de aluminiu.

Coaceți la cuptor 3-4 ore, la 160°C, până când carnea se poate rupe ușor cu furculița. După ce stingeti cuptorul, așteptați 15-20 de minute înainte de a o scoate și felia.

Kugel-ul din tăitei cu unt, ceapă, brânză și stafide sau caise – dens, savuros, câteodată dulce, dar mai mereu sărat – provine din Germania secolului al XVI-lea. A fost mult timp considerat „budinca de duminică” a lumii așkenaze, pentru că fiecare familie avea rețeta proprie. Astăzi, o rețetă poate cere stafide înmuiate în coniac, alta vanilie și scorțișoară, o a treia cottage cheese și smântână. Se servea cald, îmbietor, scos direct din cuptor. Un kugel reușit este moale la interior, dar crocant și rumenit la exterior.

Rețeta clasică (sărată) are nevoie de: 400 g tăitei lați, 3 cepe mari, tăiate felii, 5-8 ouă, 250 gr smântână, 500 gr brânză proaspătă de vacă (sau ricotta), 4-5 linguri de ulei, 1 linguriță boia dulce, sare și piper după gust și, opțional, 1 lingură de zahăr pentru nota caramelizată tipică rețetelor poloneze, eventual scorțișoară, stafide aurii și vanilie. Tăiteii se fierb al dente, apoi se scurg și se stropesc cu puțin ulei. Se călește ceapa până devine aurie, caramelizată, timp de 10-15 minute. (Pentru varianta dulce-sărată, se adaugă boia și zahăr în ultimele minute.) Într-un bol mare se amestecă tăiteii cu ceapa, brânza, smântâna, ouăle bătute, sarea și piperul. (Pentru varianta dulce, acum se adaugă stafidele, vanilia, scorțișoara.) Se pune totul într-o tavă unsă cu unt. Se coace 40-50 de minute la 220°C, apoi se scade temperatura la 180°C-190°C timp de 15 minute, până bucinca devine aurie și crocantă pe margini. Când o scoateți din cuptor, presarați deasupra zahăr pudră.

Irina MARKOVITS

Oświęcim – un oraș după 80 de ani de istorie

În orașul Oświęcim din Polonia – cunoscut la nivel mondial sub numele său german de tristă amintire: Auschwitz – trăiește Hila Weisz-Gut, singurul locuitor evreu dintre cei 34.000 de locuitori. Prezența sa unică într-un loc sinonim cu Holocaustul oferă o perspectivă profundă asupra antisemitismului contemporan. Originară din Israel, ea s-a mutat la Oświęcim în 2023, pentru a se alătura soțului său polonez. Remarcabil este faptul că, de la fereastra dormitorului său, poate vedea Auschwitz III-Monowitz, locul în care bunica sa a fost deportată în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. În ciuda istoriei tragice a orașului, Weisz-Gut afirmă că a avut o primire călduroasă din partea vecinilor săi, menționând, potrivit CNN: „Nu am avut nici măcar o altercație legată de antisemitism.” Weisz-Gut, care are un masterat în studiul Holocaustului de la Universitatea din Haifa, lucrează la muzeul evreiesc local, care își propune să atragă atenția asupra comunității evreiești pre-Holocaust a orașului, cândva înfloritoare.

Din punct de vedere istoric, Oświęcim a fost un centru vibrant al vieții evreiești. Înainte de invazia nazistă din 1939, comunitatea evreiască reprezenta aproape 60% din populația orașului. Înființarea ulterioară a lagărului de concentrare de la Auschwitz a dus la decimarea acestei comunități. Astăzi, moștenirea evreiască a orașului este păstrată prin intermediul unor instituții precum Muzeul Evreiesc Oshpitzin, unde Weisz-Gut educă vizitatorii cu privire la comunitatea evreiască de odinioară.

În preajma celei de a 80-a aniversări a eliberării Auschwitzului, pe 27 ianuarie, preocupările legate de creșterea antisemitismului în Europa s-au intensificat. Grupurile de monitorizare au remarcat o creștere semnificativă a incidentelor antisemite, unele organizații raportând o creștere de 400% începând cu 7 octombrie 2023. Printre factorii care contribuie la această creștere se numără tensiunile geopolitice și influența crescândă a mișcărilor de extremă dreaptă în diferite țări. Experiențele lui Weisz-Gut evidențiază complexitatea identității evreiești în Europa contemporană. Deși se simte în siguranță în Oświęcim, ea rămâne vigilentă, mai ales atunci când călătorește. Reflectând asupra alegerii sale de a locui într-un oraș atât de profund legat de Holocaust, ea afirmă: „Pentru mine, este o declarație că au încercat să ne distrugă și să ne exterimine, dar nu au reușit. Noi suntem generația care se află aici pentru a spune: Nu ați reușit. Nu mai vreau. Nu din nou.” De asemenea, prezența ei în Oświęcim servește drept o amintire emoționantă a rezistenței și a importanței permanente a confruntării și combaterii antisemitismului în toate formele sale.

Dan DRUȚĂ

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 noiembrie - 15 decembrie: **SEGALL PAULA** (Cimitirul Giurgiului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna ianuarie

Jerome David Salinger – scriitor, născut la New York, 1 ianuarie 1919. Romane și povestiri scurte. Decedat la Cornish, New Hampshire, 27 ianuarie 2010.

Ben-Zion Dinur (Dinaburg) – istoric, născut la Khorol, Poltava, 2 ianuarie 1884, stabilit la Ierusalim, 1921. Printre lucrări: *Israel în Diaspora*. Decedat la Ierusalim, 1973.

David Katzenstein – virolog, cercetător al bolii SIDA, născut la Hartford, Conn., 3 ianuarie 1952. Decedat la Harare, Zimbabwe, 25 ianuarie 2021.

Arnold Caplan – biolog și medic, născut la Chicago, 5 ianuarie 1942. Părintele studiului celulelor stem mezenchimale; 400 de studii publicate. Decedat în SUA, 10 ianuarie 2024.

Eliezer Ben-Yehuda (Perlman) – lingvist, părintele ebraice moderne, născut la Luzhky, Belarus, 7 ianuarie 1858, stabilit la Ierusalim, 1884. Operă: *Dictionarul limbii ebraice*. Decedat la Ierusalim, 1922.

Hayim Nahman Bialik – poet ebraic, născut la Radi, Ucraina, 9 ianuarie 1873, stabilit la Tel Aviv, 1924. Poemul *Orașul măcelului*, inspirat de pogromul de la Chișinău, 1903. Decedat la Viena, 1934.

Agnes Keleti-Klein – sportivă, născută la Budapesta, 9 ianuarie 1921, imigrată în Israel, 1957. Campioană mondială la gimnastică artistică 1952, 1954, 1956. Decedată la Budapesta, 2 ianuarie 2025.

Abraham Joshua Heschel – rabin și filozof al iudaismului, născut la Varșovia, 11 ianuarie 1907. Printre scrieri: *Dumnezeu în căutarea omului*. Decedat la New York, 1972.

Chaim Soutine – pictor, născut la Smilavichy, Belarus, 13 ianuarie 1893, stabilit în Franța, 1913. Punte între tradiționalism și abstracționism. Decedat la Paris, 1943.

Renate Lasker-Harpprecht – jurnalistă, născută la Breslau, 14 ianuarie 1924. Premiul Muzeului Evreiesc din Berlin. Decedată la La Croix Valmer, Franța, 3 ianuarie 2021.

Otto Dov Kulka – istoric, născut la Novy Hrozenkov, Cehia, 16 ianuarie 1933, stabilit în Israel, 1949. Premiul Wiznitzer, 1998. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2021.

Barry Schwartz – sociolog, născut la Philadelphia, 19 ianuarie 1938. Studii asupra memoriei colective și sociologiei cunoașterii. Decedat la Athens, SUA, 6 ianuarie 2021.

Leon Lissek – actor de film, născut la Melbourne, 19 ianuarie 1939, stabilit în Anglia, 1963. A jucat în 80 de filme. Decedat în Marea Britanie, 13 ianuarie 2022.

Vicky (Hedwig) Baum – scriitoare, născută la Viena, 24 ianuarie 1888, stabilită în SUA. Circa 50 de romane în germană și engleză. Decedată la Hollywood, California, 1960.

Beatrice Mintz – embriolog, născută la New York, 24 ianuarie 1921. Membră a Academiei Naționale de Științe a SUA. Decedată la Elkins Park, Penn., 3 ianuarie 2022.

Yoram Taharlev – poet, scriitor, născut la Iagur, 24 ianuarie 1938. Premiul președintelui Universității Bar Ilan pentru poezie ebraică. Decedat la Tel Aviv, 6 ianuarie 2022.

Dan Schechtman – chimist, născut la Tel Aviv, 24 ianuarie 1941. Premiul Nobel pentru chimie, 2011, pentru descoperiri în domeniul semicristalelor.

Mordecai Richler – scriitor anglofon, născut la Montréal, 27 ianuarie 1931. Printre romane pe teme iudaice: *Solomon Gursky a fost aici*. Decedat la Montréal, 2001.

Meier Schwarz – botanist, născut la Nürnberg, 28 ianuarie 1926, imigrat în Palestina, 1938. Președintele Asociației Mondiale de Hidrocultură. Decedat la Ierusalim, 12 ianuarie 2022.

David Emmanuel – matematician, născut la București, 31 ianuarie 1854. Întemeietorul școlii matematice moderne din România. Decedat la București, 1941.

Evrei decedați în luna ianuarie

Moses Mendelssohn (Moshe ben Menahem, Rambaman) – filozof, născut la Dessau, 1729, părintele iudaismului modern. Printre scrieri: *Jerusalem; Biur* (Explicație la Tora). Decedat la Berlin, 4 ianuarie 1786.

Henri Bergson – filozof, născut la Paris, 1859. Premiul Nobel pentru literatură, 1927. Decedat la Paris, 4 ianuarie 1941.

Iancu Țucărman – supraviețuitor al Holocaustului, născut la Iași, 1922. Ordinul Național Serviciul Credincios, în grad de cavaler, 2016. Decedat la București, 8 ianuarie 2021.

Bernard Kalb – jurnalist și scriitor, născut la New York, 1922. Moderator CNN (1997-1998), CBS News, NBC News. Decedat la North Bethesda, MD, 8 ianuarie 2023.

Isidor Isaac Rubi – fizician, născut la Rymanow, Galiția, 1898, în SUA din 1899. Premiul Nobel pentru fizică, 1944. Decedat la New York, 11 ianuarie 1988.

Max Nordau (Simon Maximilian Sudfeld) – scriitor, născut la Budapesta, 1849, stabilit la Paris, 1880. Cofondator al Organizației Mondiale Sioniste. Decedat la Paris, 23 ianuarie 1923; reînmormântat la Tel Aviv.

Serge Korber – realizator de film, născut la Paris, 1936. Supraviețuitor al Holocaustului. Numeroase premii și distincții. Decedat la Paris, 23 ianuarie 2022.

Joseph Algassi – filozof, născut la Cairo din părinți ierusalmiteni, 1927, revenit la Ierusalim. Numeroase cărți de filozofie. Decedat la Herzliya, 23 ianuarie 2023.

David Kahn – istoric și scriitor, născut la New York, 1930. A întemeiat revista *Cryptologia*. Multe studii de istorie. Decedat la New York, 23 ianuarie 2024.

Amedeo Modigliani – pictor, născut la Livorno, 1884, stabilit la Paris, 1906. Tema principală a picturilor sale este portretul uman. Decedat la Paris, 24 ianuarie 1920.

Bat-Sheva Dagan (Rubinsztajn) – scriitoare, născută la Łódź, 1925. Pionieră în educația Holocaustului. Decedată la Bat Yam, 25 ianuarie 2024.

Louis Nirenberg – matematician, născut la Ontario, 1925. Premiul Abel pentru matematică, 2015. Decedat la New York, 26 ianuarie 2020.

Isaac Mychailovich Trachtenberg – medic, născut la Jitomir, 1923. Membru al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, 1992. Premiul de Stat al Ucrainei, 2002. Decedat la Kiev, 27 ianuarie 2023.

Bruno Segre – jurist, născut la Torino, 1918. Partizan, 1942-1944. Președinte al Asociației Naționale a Italienilor Antifasciști Foști Persecutați Politic. Decedat la Torino, 27 ianuarie 2024.

Yitzhak Kaduri – rabin cabalist, născut la Bagdad, circa 1902, stabilit la Ierusalim, 1923. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2006.

Theo Klein – jurist, născut la Paris, 1920, președinte al CRIF și al Muzeului de Artă și Istorie a Iudaismului din Franța. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2020.

Jacques Bloch – luptător în Rezistența franceză, supraviețuitor al Holocaustului, născut la Paris, 1924. Legiunea de Onoare în grad de comandor. Decedat la Paris, 28 ianuarie 2023.

Walter Bernstein – dramaturg și producător de film, născut la New York, 1919. De două ori premiat de Writers Guild of America. Decedat la New York, 29 ianuarie 2021.

Maurice Kléman – fizician, născut la Paris, 1934. Marele Premiu al Academiei Franceze de Științe, 2007. Decedat la Paris, 29 ianuarie 2021.

Cilibi Moise (Froim Moise Schwartz) – scriitor popular, născut la Focșani, 1812. Volum: *Practica și apropourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*. Decedat la București, 31 ianuarie 1870.

Meshulam David Soloveitchik – rabin, născut la Brzesc, Polonia, 1921. Șeful ieșivei Brisk. Decedat la Ierusalim, 31 ianuarie 2021.

Herman Prins Salomon – istoric al evreilor și al Inchiziției, născut la Amsterdam, 1930. Cavaler al Ordinului Orange-Nassau, 2011. Decedat la Albany, N.Y., 31 ianuarie 2021.

Abraham Joshua Heshel Twerski – rabin și medic psihiatru, născut la Milwaukee, Wisc., 1930. Autor a 90 de cărți de iudaism și medicină. Decedat la Ierusalim, 31 ianuarie 2021.

Nancy Ezer – critic literar, născută în Israel, 1947. Studii despre literatura ebraică israeliană. Decedată la New York, 31 ianuarie 2022.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Hamas și Hezbollah resping inițiativele de pace din Gaza

La a 34-a Conferință Națională Arabă, desfășurată în noiembrie la Beirut, Hamas și alte grupuri teroriste au preamărit masacrele din 7 octombrie, considerându-le o victorie excepțională, și au respins dezarmarea, precum și eforturile internaționale de a pune în aplicare un plan de pace regional. Potrivit agenției libaneze Al Mayadeen, liderii teroriști s-au angajat să continue lupta împotriva Israelului, a influenței occidentale în Orientul Mijlociu și au subliniat rolul important al armelor în „protejarea suveranității naționale și pentru asigurarea viitorului regiunii”.

La conferința de la Beirut, Hamas, Hezbollah și aliații lor teroriști au elogiato atrocitățile din 7 octombrie 2023 și le-au numit „un punct de cotitură în lupta dusă împotriva ocupației sioniste”. Ei s-au opus oricărei încercări de a diviza Gaza și și-au reafirmat angajamentul pentru unitate. „Această luptă a vom duce cu armele în mână”, a declarat Ziad al Nak Ziad, liderul Jihadului Islamic Palestinian, care a cerut unitate atât în cadrul acțiunilor militare, cât și pe frontul politic. El a adăugat că o serie de condiții ale planului de pace al lui Donald Trump nu pot fi puse în aplicare.

La conferință, Ammar al-Moussawi, oficialitatea Hezbollah însărcinată cu relațiile internaționale, a reafirmat angajamentul grupului terorist libanez de a apăra și a sprijini „rezistența din Gaza”. „Ne-am alăturat bătăliei de a sprijini Gaza din convingere pentru adevărul și justetea cauzei și nu regretăm decizia noastră. Istoria a demonstrat că rezistența în Liban și în Palestina a trebuit să se confrunte cu crize mai grave decât cea de astăzi și aceeași rezistență care a produs atunci lideri martiri este pe deplin capabilă să producă alții noi”, a spus al-Moussawi.

(E.G.)

GÂNDUL SCRIS

„Lie, Lie, Ciocârlie o să mergi la pușcărie!”

Am mai scris în colțul ăsta de ziar despre justiția (mult spus) de la noi. De mai multe ori. Mă bucur, așadar, că sistemul de justiție este principala preocupare în spațiul public zilele astea, dincolo de pensiile speciale ale magistraților – chestiune de parte de a fi cea mai mare problemă a întregului domeniu, deși a ocupat mult din dezbaterea publică până acum.

Sigur că e absurd să te pensionezi la 48 de ani cu o pensie mai mare decât salariul, dar problema cea mare rămâne sentimentul general că dreptatea nu este și mai ales nu poate fi înfăptuită.

Magistrații de la vârful instituțiilor din justiție au dreptate când spun că justiția e decedibilizată. Doar că nu e așa de azi de ieri și nu de către cetățeni sau jurnaliști de investigație.

Dacă ani la rând vedem prejudiciul, dar nu și fapta, sau mai rău, o vedem coborând ușor pe valea prescrierii, apar în societate o serie de reacții. Dezabuzare, lehamite, cinism, revoltă, radicalizare și, uneori, dorința de a-ți face singur dreptate. La această din urmă pornire aș vrea să ne oprim puțin.

La sfârșitul lunii noiembrie, cu doar câteva zile înainte de tradiționala și deloc deranjată comemorare publică a Căpitanului Corneliu Zelea Codreanu, pe care simpatizantii Mișcării Legionare o organizează, sub privirea blândă a justiției, la fiecare 30 noiembrie, troița de lemn din Tâncăbești închinată liderului legionar a fost tăiată. În locul ei a fost pusă o perie de WC. Așadar, nu avem de-a face cu un simplu act de vandalism, ci cu un statement. Omul (oamenii?) a vrut să transmită un mesaj clar, iar mesajul a ajuns în spațiul public.

Cert este că, de această dată, poliția și procuratura s-au simțit imediat lezate în amorul propriu și au deschis de urgență o anchetă, deși decenii la rând au privit îngăduitor cum iubitorii unuia dintre liderii fascismului românesc fac salut nazist în fața unei troițe amplasate ilegal.

Nu a fost identificat cineva și nici nu avem un suspect în cazul tăierii troiței cu pricina, deci nu putem ști cu certitudine, dar putem bănuși că e vorba de cineva exasperat de faptul că promovarea în spațiul public a unui criminal ca Zelea Codreanu este cel puțin tolerată de justiție?

Și ca să nu se dezmință, statul român a urmărit cuminte, la foarte scurt timp, cum o nouă troiță a fost ridicată în numele lui Zelea Codreanu, pe locul celei vechi.

Așadar, mesajul de revoltă a fost transmis, dar nu a produs cine știe ce efecte și nici nu va fi ținut minte prea mult timp. Așa că o să las mărturie aici fotografia

cu acel moment în care cineva a considerat că nu mai poate fi nicio așteptare de la justiție și singura soluție de a trage un semnal de alarmă cu privire la o ilegalitate este o altă ilegalitate.

Majoritatea oamenilor aleg însă forme mai liniștite de protest. Unii (nu puțini) au strigat în Piața Victoriei din Capitală:

Lie, Lie, Ciocârlie, o să mergi la pușcărie! atunci când au simțit că sistemul de justiție nu mai e capabil să-și îplinească menirea. Dar au făcut asta doar după ce au simțit că există speranță pentru rezolvarea problemei, iar speranța a venit de la cei câțiva magistrați care nu au mai tăcut.

Atacurile la avertizorii de integritate din sistem vor sta la baza narațiunilor care se vor auzi din gurile extremiștilor, conspiraționiștilor și goanelor rusești de la noi. E nevoie de câteva zile pentru conceperea și propagarea unei campanii de denigrare a câtorva magistrați, apoi de alte câteva zile pentru o campanie întreagă de manipulare și dezbinare socială. Oricum ar fi, narativele astea vor veni și vor fi tot mai prezente în mediul online. În fond, e ceea ce reclamă și vremelnicile conducători ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, CSM, și *Curtea de Papel*, cum frumos i-a spus eternul umor românesc – o campanie coordonată de decedibilizare a justiției.

În acest context, faptul că președintele României, Nicușor Dan, a anunțat că va organiza o consultare cu magistrații care au de transmis nemulțumiri din sistemul de justiție abia la 12 zile după publicarea documentarului Recorder *Justiție capturată*, care a zguduit sistemul judiciar și întreaga societate, se adaugă la starea de fapt, cum ar spune juriștii.

George GÎLEA

REALITATEA CĂRȚII

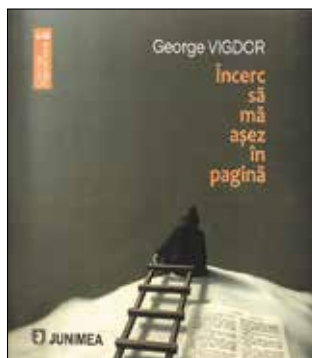

Rătăcitor, acasă, în poezie...

Poetul George Vigdor (pseudonimul lui George Vigdorovits, n. în 1963 la Cluj-Napoca) ilustrează un destin aparte. Evreu originar din România și trăitor între Budapesta și Cluj-Napoca, el scrie în limba română și-și poartă, după cum singur recunoaște, iubirea de plaiul transilvan peste tot prin lume. Scrie și călătorește, încercând să lege puncte sau să deschidă drumuri, crezând în continuare în puterea poeziei de a schimba lumea și, mai ales, de a-i schimba așezarea strâmbă.

Volumul *Încerc să mă așez în pagină*, recent apărut la prestigioasa casă de editură ieșeană Junimea și lansat la Târgul de carte Gaudeamus 2025, este o colecție din producția poetică a ultimilor ani. Ani marcați, intelectual și sufletește, de crizele prin care a trecut planeta, de la pandemie la războiul din

Ucraina, fără a uita de 7 octombrie și de sângerosul conflict din Gaza, care i-a urmat: „Ei, barbarii lumii, prizoniți și umiliți, / i-ar demonstra în fine și străvechiului Dumnezeu / că a pariat prost moșul, pe poporul evreu. / Ei, entuziaști și fără opreliști, / vor arde până și cenușa lui Israel: / «Holocaustul nu e decât un preludiu!»”. Tensiunea indusă de neliniștea planetară reverberează în conștiința poetului, punând sub semnul întrebării certitudinile și așezându-i înaintea dileme imposibile: „Comitetul umbrelor / m-a somat / să aleg între arderea cărților / și arderea oamenilor. / Dilemă escatologică supremă, / imposibil de pus în pagină / ori de modelat în realitate. / Cum să decid eu, / cel inoculat din fragedă pruncie / cu serul Poporului Cărții?” Pulverizarea certitudinilor, zgâlțâirea convingerilor, dispariția conștiințelor intelectuale ale lumii noastre (sau, mai rău, transformarea lor în prizonieri ai libertății) îl tulbură pe George Vigdor până într-atât, încât simte că însăși poezia a fost devorată: „Apocalipsa devine o structură poetică banală, / un mănunchi de idealuri răstignite / printre idei roz / cu sumedenie de înlocuitori. / Niște idoli de mucava / se înșiră precum mărgelile otrăvite / din boabe

de boz / pe lanțul zădărniceii. / Otrăva curge prin biblioteci și universități / unde șerpilor veninoși ai ideologiilor / strangulează până și aerul libertății.”

Mai există speranță în acest peisaj pre-apocaliptic în care verbul poetului se aude slab și nesigur? George Vigdor este nu numai o voce a neliniștii abisale, ci și una a iubirii universale: „Fericit să umplu pătrățica vitală, / condus de mâna vrăjită a scrierii, / plăsmuiesc versul unic. / Rămân cetățean al dragostei universale, / fără buletin sau pașaport / în buzunarele sparte. / Stângaci, ezitant, trecător / transcriu același dor.” Poezia îl poate mântui – de frică, de dezgust, de pierderea speranței – până și pe cel care crede, la un moment dat, că și-a pierdut mântuirea, că nu există salvare.

Semnalează cititorului, evreu și neevreu deopotrivă, acest volum și acest poet aparte, care poartă cu el, în peregrinările sale geografice și intelectuale, valorile umanismului modern, ultragiutate de o lume intrată într-un straniu delir, dar nu învinse.

Răzvan VONCU

* George Vigdor, *Încerc să mă așez în pagină*, Editura Junimea, Iași, 2025.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POSTAL 023986
Tel.: 0745 02 02 16
www.jewishfed.ro
realitateaevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIC
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:
dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Administrator:
Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Tiparul executat de
Tipografia
GARAMOND MEDIA PRINT SRL
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Contribuția pentru un abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI-0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI-0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

